

Wymagania na poszczególne oceny z zajęć edukacyjnych dla klasy drugiej.

Język polski

Ocenę celującą

otrzymuje uczeń, który opanował pełny zakres wiadomości i umiejętności określony programem nauczania dla klasy pierwszej gimnazjum:

- twórczo oraz samodzielnie rozwija własne uzdolnienia i zamiłowania;
- bezbłędnie wypowiada się ustnie i pisemnie — jego wypowiedzi cechują się dojrzałością myślenia;
- nie powiela cudzych poglądów, potrafi krytycznie ustosunkować się do językowej, literackiej i kulturalnej rzeczywistości;
- bierze udział w konkursach literackich, ortograficznych, osiąga w nich sukcesy;
- podejmuje działalność literacką lub kulturalną w różnych formach szkolnych, prezentuje wysoki poziom merytoryczny oraz artystyczny.

Ocenę bardzo dobrą

otrzymuje uczeń, który opanował pełny zakres wiadomości i umiejętności określony programem nauczania dla klasy drugiej gimnazjum:

KSZTAŁCENIE JEZYKOWE:

Fleksja:

Czasownik- rozpoznaje różne nieosobowe formy czasownika, wie, czym różnią się od formy osobowej, zna ich funkcję w zdaniu, potrafi tworzyć prawidłowo imiesłow, zna zasady ortograficzne (pisownia z partykułą *nie*).

Zdanie złożone współrzędnie i podrzędnie, imiesłowowy równoważnik zdania- odróżnia zdanie złożone współrzędnie od zdania złożonego podrzędnie, rozpoznaje rodzaje zdań złożonych współrzędnie i zdań podrzędnych, zna i poprawnie stosuje zasady interpunkcyjne w zdaniach złożonych, umie graficznie przedstawić budowę zdań złożonych (wykres zdania), potrafi tworzyć różne rodzaje zdań złożonych, potrafi tworzyć zdania złożone współrzędnie ze zdań pojedynczych, potrafi przekształcać zdania pojedyncze na złożone podrzędnie i odwrotnie, wyróżnia i potrafi utworzyć imiesłowowy równoważnik zdania, zna jego funkcję, potrafi prawidłowo przekształcać imiesłowowy równoważnik zdania na zdanie podrzędne i odwrotnie, zna zasady interpunkcyjne związane z imiesłowowym równoważnikiem zdania i poprawnie je stosuje, potrafi prawidłowo używać imiesłowowego równoważnika zdania, wie, kiedy jest to niemożliwe.

Wyrazypodstawowe i pochodne- wie, co to jest wyraz podstawowy i pochodny, zna budowę słotwórczą wyrazu pochodnego, zna zasady powstawania wyrazów, potrafi oddzielić podstawę słotwórczą od formantu, wie, że w podstawie słotwórczej mogą zachodzić oboczności i potrafi je wskazać, zna różne rodzaje formantów, ma świadomość, jakie funkcje pełni formant w powstawaniu różnych kategorii znaczeniowych wyrazu, nie myli słotwórczej budowy wyrazu z fleksyjną.

Rodzina wyrazów- wie, co to jest rodzina wyrazów, potrafi wskazać i tworzyć wyrazy z tej samej rodziny, wie, co to rdzeń wyrazu i potrafi go wskazać, nie myli rdzenia z podstawą słotwórczą, wie, że istnieją rdzenie oboczne i potrafi wskazać występujące między nimi oboczności, nie myli wyrazów pokrewnych i bliskoznacznych.

Wyrazy złożone- potrafi odróżnić wyrazy złożone od prostych, potrafi tworzyć wyrazy złożone, zna ich budowę potrafi wskazać formanty, zna zasadę ortograficzną (pisownia z łącznikiem lub bez).

Skrótowce i skróty- potrafi odróżnić skróty od skrótowców, zna zasady ortograficzne rządzące pisownią skrótowców, potrafi je prawidłowo wymawiać i odmieniać, a w razie wątpliwości potrafi skorzystać z odpowiedniego słownika, wie, które skrótowce się nie odmieniają, potrafi dostosować formę czasownika do skrótowca, zna zasady interpunkcyjne dotyczące skrótów i stosuje je, zna najczęściej używane skróty.

Formy wypowiedzi:

Dyskusja- doskonali swoją umiejętność uczestniczenia w dyskusji, zwracając szczególną uwagę na uprzejmość i kulturę słowa.

Recenzja- doskonali swoją umiejętność pisania recenzji, wzbogaca ją o słownictwo z dziedziny gatunków filmowych i montażu.

Rozprawka- potrafi pisać rozprawkę, wie, co to jest: teza, hipoteza, argument, kontrargument, zna zasady kompozycyjne rządzące rozprawką, stosuje odpowiedni dla tej formy wypowiedzi język i styl, dba o logikę argumentacji, umie posłużyć się cytatem, odpowiednio go zapisać, stworzyć przypis.

Charakterystyka porównawcza- potrafi napisać charakterystykę porównawczą, wie, kiedy posłużyć się tą formą wypowiedzi, zna jej zasady kompozycyjne, potrafi scharakteryzować i ocenić postacie, o których pisze, umie posłużyć się odpowiednim słownictwem: opisującym, charakteryzującym, oceniającym i wartościującym.

Opis przeżyć wewnętrznych- potrafi napisać opis przeżyć wewnętrznych, zna jego elementy, stosuje barwne słownictwo, plastyczne określenia, związki frazeologiczne nazywające uczucia, emocje, stany psychiczne.

Sprawozdanie- potrafi napisać sprawozdanie, zna cel tej formy wypowiedzi, jej budowę, przestrzega kolejności chronologicznej zdarzeń, potrafi dokonać selekcji materiału, pamięta o zwięzłości i rzeczowości, stosuje odpowiedni styl i słownictwo.

Wywiad- próbuje przeprowadzać wywiad, wybiera rozmówcę temat, stara się w miarę swoich możliwości poszerzyć swoją wiedzę o rozmówcy lub temacie, korzystając z dostępnych źródeł informacji, przygotowuje pytania, redaguje przeprowadzoną rozmowę.

KSZTAŁCENIE LITERACKO-KULTUROWE:

• *Biblia** – fragmenty *Księgi Rodzaju* i *Księgi Wyjścia* (*Wygnanie z Raju, Wędrówka do Ziemi Obiecanej*),

kontekst muzyczny: J. F. Händel *Izrael w Egipcie* – fragmenty oratorium, **kontekst filmowy:** jedna z części *Dekalogu* w reżyserii K. Kieślowskiego, np. I lub X,

• przypowieść ewangeliczna* (*Syn marnotrawny*),

• Homer - fragmenty *Iliady** i *Odysei**,

• *O Królu Arturze i Rycerzach*

Okrągłego Stołu (fragm.),

• Jan Kochanowski *Treny**: V, VII, VIII,

• Sławomir Mrożek* - wybrane opowiadanie, np. *Baba*, dramat *A/a pełnym morzu* (fragm.), kontekst muzyczny: groteska w muzyce, np. *Włazł kotek na dach i Bach!* sł. i muz. M. Matuszewski,

• Ernest Hemingway – wybrane opowiadanie, np. *Stary człowiek i morze*,

• poeci XX w.: Bolesław Leśmian, Julian Tuwim*, Konstanty Ildefons Gałczyński*, Czesław Miłosz*, ks. Jan Twardowski*, Wisława Szymborska*, Zbigniew Herbert*, Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski,

• Miron Białoszewski – *Pamiętnik z powstania warszawskiego** (fragm.),

• utwór podejmujący problematykę Holokaustu*, np. wybrane opowiadanie Idy Fink, kontekst filmowy: A. Wajda *Korczak* (1990) (fragm.)

lub S. Spielberg *Lista Schindlera* (1993) (fragm.),

• Aleksander Kamiński *Kamienie na szaniec**, kontekst filmowy: *Akcja pod Arsenalem*, reż. J. Łomnicki (1977),

- Henryk Sienkiewicz* wybrana powieść historyczna, np. *Krzyżacy*, *Quo vadis*, *Potop*, kontekst filmowy: adaptacja wybranej powieści historycznej Sienkiewicza,
 - Molier *Skąpiec**,
 - wybrany utwór detektywistyczny*, np. Agata Christie *Dwanaście prac Herkulesa* lub *Dziesięciu małych Murzynków (I nie było już nikogo)*,
- zna teksty literackie wymienione w programie, dzieli się refleksjami i odczuciami na ich temat, potrafi sprecyzować ich temat i problematykę, odróżnia utwory realistyczne od fantastycznych i groteskowych, potrafi streścić utwór, scharakteryzować bohaterów, podać jak najwięcej informacji o podmiocie lirycznym w wierszu, nazwać jego uczucia, odróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej i rozumie ich funkcję w tekście, wskazuje i nazywa użyte w utworze środki artystyczne, zna elementy konstrukcyjne utworu;
- rozpoznaje rodzaje i gatunki literackie, nie myli rodzaju i gatunku; odróżnia utwory kultury wysokiej od utworów kultury popularnej, posługuje się tymi pojęciami; zna budowę dramatu, potrafi porównywać między sobą utwory literackie, dostrzega podobieństwa, rozpoznaje te same motywy w różnych tekstach, potrafi przedstawić propozycję odczytania utworu i uzasadnić ją, w interpretacji uwzględni konteksty, np. biograficzny, historyczny, interpretuje głosowo wybrane utwory lub ich fragmenty, posługuje się pojęciami dotyczącymi wartości i ich przeciwieństw, potrafi wskazać je w czytanych tekstach, rozpoznaje w utworach podstawowe zagadnienia egzystencjalne i potrafi o nich rozmawiać; dostrzega różnorodność postaw społecznych, obyczajowych, narodowych, religijnych, etycznych i kulturowych.
- Film-** zna pojęcie gatunku filmowego; zna najważniejsze gatunki filmowe i potrafi je od siebie odróżnić na podstawie najbardziej charakterystycznych cech; potrafi podać przykłady filmów reprezentujących dany gatunek; zna pojęcie montażu filmowego i rozumie jego funkcję w dziele filmowym. Uczeń: wie, na czym polega specyfika współczesnego radia pozostającego w kręgu kultury popularnej; uświadamia sobie jego wady i zalety.
- Telewizja-** zna pojęcia *kultura popularna* i *masowa*, rozpoznaje gatunki telewizyjne z kręgu kultury masowej: telenowela, opera mydlana, sitcom, wideoklip, reality show; zna ich specyfikę i potrafi je krytycznie ocenić, rozumie specyfikę reklamy; jest jej świadomym odbiorcą.

Ocenę dobra

otrzymuje uczeń, który opanował w dobrym stopniu zakres wiadomości i umiejętności określony programem nauczania dla klasy drugiej gimnazjum:

KSZTAŁCENIE JEZYKOWE:

Fleksja:

Czasownik- rozpoznaje różne nieosobowe formy czasownika, wie, czym różni się od formy osobowej, zna ich funkcję w zdaniu, potrafi tworzyć prawidłowo imiesłowowy, zna zasady ortograficzne (pisownia z partykułą *nie*).

Zdanie złożone współrzędnie i podrzędnie, imiesłowowy równoważnik zdania- odróżnia zdanie złożone współrzędnie od zdania złożonego podrzędnie, rozpoznaje rodzaje zdań złożonych współrzędnie i zdań podrzędnych, zna i poprawnie stosuje zasady interpunkcyjne w zdaniach złożonych, umie graficznie przedstawić budowę zdań złożonych (wykres zdania), potrafi tworzyć różne rodzaje zdań złożonych, potrafi tworzyć zdania złożone współrzędnie ze zdań pojedynczych, potrafi przekształcać zdania pojedyncze na złożone podrzędnie i odwrotnie, wyróżnia i potrafi utworzyć imiesłowowy równoważnik zdania, zna zasady interpunkcyjne związane z imiesłowowym równoważnikiem zdania i poprawnie je stosuje, potrafi prawidłowo używać imiesłowowego równoważnika zdania.

Wyrazypodstawowe i pochodne- wie, co to jest wyraz podstawowy i pochodny, zna budowę słowotwórczą wyrazu pochodnego, zna zasady powstawania wyrazów, potrafi oddzielić podstawę słowotwórczą od formantu, wie, że w podstawie słowotwórczej mogą zachodzić oboczności i potrafi je wskazać, zna różne rodzaje formantów, nie myli słowotwórczej budowy wyrazu z fleksyjną.

Rodzina wyrazów- wie, co to jest rodzina wyrazów, potrafi wskazać i tworzyć wyrazy z tej samej rodziny, wie, co to rdzeń wyrazu i potrafi go wskazać, nie myli rdzenia z podstawą słowotwórczą, nie myli wyrazów pokrewnych i bliskoznacznych.

Wyrazy złożone- potrafi odróżnić wyrazy złożone od prostych, potrafi tworzyć wyrazy złożone, zna ich budowę potrafi wskazać formanty, zna zasadę ortograficzną (pisownia z łącznikiem lub bez).

Skrótowce i skróty- potrafi odróżnić skróty od skrótowców, zna zasady ortograficzne rządzące pisownią skrótowców, potrafi je prawidłowo wymawiać i odmieniać, a w razie wątpliwości potrafi skorzystać z odpowiedniego słownika, potrafi dostosować formę czasownika do skrótowca, zna zasady interpunkcyjne dotyczące skrótów i stosuje je, zna najczęściej używane skróty.

Formy wypowiedzi:

Dyskusja- doskonali swoją umiejętność uczestniczenia w dyskusji, zwracając szczególną uwagę na uprzejmość i kulturę słowa.

Recenzja- doskonali swoją umiejętność pisania recenzji, wzbogaca ją o słownictwo z dziedziny gatunków filmowych .

Rozprawka- potrafi pisać rozprawkę wie, co to jest: teza, hipoteza, argument, kontrargument, zna zasady kompozycyjne rządzące rozprawką, stosuje odpowiedni dla tej formy wypowiedzi język i styl, dba o logikę argumentacji, umie posłużyć się cytatem, odpowiednio go zapisać.

Charakterystyka porównawcza- potrafi napisać charakterystykę porównawczą, wie, kiedy posłużyć się tą formą wypowiedzi, zna jej zasady kompozycyjne, potrafi scharakteryzować i ocenić postacie, o których pisze, umie posłużyć się odpowiednim słownictwem: opisującym, charakteryzującym, oceniającym i wartościującym.

Opis przeżyć wewnętrznych- potrafi napisać opis przeżyć wewnętrznych, zna jego elementy, stosuje barwne słownictwo, związki frazeologiczne nazywające uczucia, emocje, stany psychiczne.

Sprawozdanie- potrafi napisać sprawozdanie, zna cel tej formy wypowiedzi, jej budowę, przestrzega kolejności chronologicznej zdarzeń, pamięta o zwięzłości i rzeczowości, stosuje odpowiedni styl i słownictwo.

Wywiad- próbuje przeprowadzać wywiad, wybiera rozmówcę, temat, stara się w miarę swoich możliwości poszerzyć swoją wiedzę o rozmówcy lub temacie, korzystając z dostępnych źródeł informacji, przygotowuje pytania, redaguje przeprowadzoną rozmowę.

KSZTAŁCENIE LITERACKO-KULTUROWE:

• *Biblia** – fragmenty *Księgi Rodzaju* i *Księgi Wyjścia (Wygnanie z Raju, Wędrowka do Ziemi Obiecanej)*,

kontekst muzyczny: J. F. Händel *Izrael w Egipcie* – fragmenty oratorium, **kontekst filmowy:** jedna z części *Dekalogu* w reżyserii K. Kieślowskiego, np. I lub X,

• przypowieść ewangeliczna* (*Syn marnotrawny*),

• Homer - fragmenty *Iliady** i *Odysei**,

• *O Królu Arturze i Rycerzach Okrągłego Stołu* (fragm.),

• Jan Kochanowski *Treny**: V, VII, VIII,

• Sławomir Mrożek* - wybrane opowiadanie, np. *Baba*, dramat *A/a pełnym morzu* (fragm.), kontekst muzyczny: groteska w muzyce, np. *Włazł kotek na dach i Bach!* sł. i muz. M. Matuszewski,

• Ernest Hemingway – wybrane opowiadanie, np. *Stary człowiek i morze*,

• poeci XX w.: Bolesław Leśmian, Julian Tuwim*, Konstanty Ildefons Gałczyński*, Czesław Miłosz*, ks. Jan Twardowski*, Wisława Szymborska*, Zbigniew Herbert*, Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski,

• Miron Białoszewski – *Pamiętnik z powstania warszawskiego** (fragm.),

• utwór podejmujący problematykę Holokaustu*, np. wybrane opowiadanie Idy Fink, kontekst filmowy: A. Wajda *Korczak* (1990) (fragm.)

lub S. Spielberg *Lista Schindlera* (1993) (fragm.),

• Aleksander Kamiński *Kamienie na szaniec**, kontekst filmowy: *Akcja pod Arsenałem*, reż. J. Łomnicki (1977),

• Henryk Sienkiewicz* wybrana powieść historyczna, np. *Krzyżacy*, *Quo vadis*, *Potop*, kontekst filmowy: adaptacja wybranej powieści historycznej

Sienkiewicza,

• Molier *Skąpiec**,

• wybrany utwór detektywistyczny*, np. Agata Christie *Dwanaście prac Herkulesa* lub *Dziesięciu małych Murzynków (I nie było już nikogo)*,

-zna teksty literackie wymienione w programie, dzieli się refleksjami i odczuciami na ich temat, potrafi sprecyzować ich temat i problematykę, odróżnia utwory realistyczne od fantastycznych i groteskowych, potrafi streścić utwór, scharakteryzować bohaterów, podać jak najwięcej informacji o podmiocie lirycznym w wierszu, nazwać jego uczucia, odróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej i rozumie ich funkcję w tekście, wskazuje i nazywa użyte w utworze środki artystyczne, zna elementy konstrukcyjne utworu;

rozpoznaje rodzaje i gatunki literackie, nie myli rodzaju i gatunku; odróżnia utwory kultury wysokiej od utworów kultury popularnej, posługuje się tymi pojęciami; zna budowę dramatu, potrafi porównywać między sobą utwory literackie, dostrzega podobieństwa, rozpoznaje te same motywy w różnych tekstach, posługuje się pojęciami dotyczącymi wartości i ich przeciwieństw, potrafi wskazać je w czytanych tekstach; dostrzega różnorodność postaw społecznych, obyczajowych, narodowych, religijnych, etycznych i kulturowych.

Film- zna pojęcie gatunku filmowego; zna najważniejsze gatunki filmowe i potrafi je od siebie odróżnić na podstawie najbardziej charakterystycznych cech; potrafi podać przykłady filmów reprezentujących dany gatunek. Uczeń: wie, na czym polega specyfika współczesnego radia pozostającego w kręgu kultury popularnej; uświadamia sobie jego wady i zalety.

Telewizja- zna pojęcia *kultura popularna* i *masowa*, rozpoznaje gatunki telewizyjne z kręgu kultury masowej: telenowela, opera mydlana, sitcom, wideoklip, reality show; zna ich specyfikę i potrafi je krytycznie ocenić, rozumie specyfikę reklamy; jest jej świadomym odbiorcą.

Ocenę dostateczną

otrzymuje uczeń, który w zakresie umożliwiającym postępy w dalszym uczeniu się opanował wiedzę i umiejętności zawarte w podstawie programowej.

KSZTAŁCENIE JEZYKOWE:

Fleksja:

Czasownik- rozpoznaje różne nieosobowe formy czasownika, wie, czym różnią się od formy osobowej, zna zasady ortograficzne (pisownia z partykułą *nie*).

Zdanie złożone współrzędnie i podrzędnie, imiesłowy równoważnik zdania- odróżnia zdanie złożone współrzędnie od zdania złożonego podrzędnie, rozpoznaje z pomocą nauczyciela rodzaje zdań złożonych współrzędnie i zdań podrzędnych.

Wyrazypodstawowe i pochodne- wie, co to jest wyraz podstawowy i pochodny, zna budowę słowotwórczą wyrazu pochodnego, zna zasady powstawania wyrazów, potrafi oddzielić podstawę słowotwórczą od formantu.

Rodzina wyrazów- wie, co to jest rodzina wyrazów.

Wyrazyzłożone- potrafi odróżnić wyrazy złożone od prostych, potrafi tworzyć wyrazyzłożone.

Skrótowce i skróty- potrafi odróżnić skróty od skrótowców, potrafi je prawidłowo wymawiać i odmieniać, a w razie wątpliwości potrafi skorzystać z odpowiedniego słownika.

Formy wypowiedzi:

Dyskusja- doskonali swoją umiejętność uczestniczenia w dyskusji, zwracając szczególną uwagę na uprzejmość i kulturę słowa.

Recenzja- doskonali swoją umiejętność pisania recenzji.

Rozprawka- potrafi pisać rozprawkę wie, co to jest: teza, argument, zna zasady kompozycyjne rządzące rozprawką, stosuje odpowiedni dla tej formy wypowiedzi język i styl.

Charakterystyka porównawcza- potrafi napisać charakterystykę porównawczą, zna jej zasady kompozycyjne, potrafi scharakteryzować i ocenić postacie, o których pisze.

Opis przeżyć wewnętrznych- potrafi napisać opis przeżyć wewnętrznych, zna jego elementy.

Sprawozdanie- potrafi napisać sprawozdanie, zna cel tej formy wypowiedzi, jej budowę, przestrzega kolejności chronologicznej zdarzeń.

Wywiad- próbuje przeprowadzać wywiad, temat, stara się w miarę swoich możliwości przygotować pytania, redaguje przeprowadzoną rozmowę.

KSZTAŁCENIE LITERACKO-KULTUROWE:

• *Biblia** – fragmenty *Księgi Rodzaju* i *Księgi Wyjścia (Wygnanie z Raju, Wędrówka do Ziemi Obiecanej)*,

kontekst muzyczny: J. F. Händel *Izrael w Egipcie* – fragmenty oratorium, **kontekst filmowy:** jedna z części *Dekalogu* w reżyserii K. Kieślowskiego, np. I lub X,

• przypowieść ewangeliczna* (*Syn marnotrawny*),

• Homer - fragmenty *Iliady** i *Odysei**,

• *O Królu Arturze i Rycerzach Okrągłego Stołu* (fragm.),

• Jan Kochanowski *Treny**: V, VII, VIII,

• Sławomir Mrożek* - wybrane opowiadanie, np. *Baba*, dramat *A/a pełnym morzu* (fragm.), kontekst muzyczny: groteska w muzyce, np. *Włazł kotek na dach i Bach!* sł. i muz. M. Matuszewski,

• Ernest Hemingway – wybrane opowiadanie, np. *Stary człowiek i morze*,

• poeci XX w.: Bolesław Leśmian, Julian Tuwim*, Konstanty Ildefons Gałczyński*, Czesław Miłosz*, ks. Jan Twardowski*, Wisława Szymborska*, Zbigniew Herbert*, Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski,

• Miron Białoszewski – *Pamiętnik z powstania warszawskiego** (fragm.),

• utwór podejmujący problematykę Holocaustu*, np. wybrane opowiadanie Idy Fink, kontekst filmowy: A. Wajda *Korczak* (1990) (fragm.) lub S. Spielberg *Lista Schindlera* (1993) (fragm.),

• Aleksander Kamiński *Kamienie na szaniec**, kontekst filmowy: *Akcja pod Arsenalem*, reż. J. Łomnicki (1977),

• Henryk Sienkiewicz* wybrana powieść historyczna, np. *Krzyżacy*, *Quo vadis*, *Potop*, kontekst filmowy: adaptacja wybranej powieści historycznej Sienkiewicza,

• Moliere *Skąpiec**,

• wybrany utwór detektywistyczny*, np. Agata Christie *Dwanaście prac Herkulesa* lub *Dziesięciu małych Murzynków (I nie było już nikogo)*,

-zna teksty literackie wymienione w programie, potrafi sprecyzować ich temat i problematykę odróżnia utwory realistyczne od fantastycznych, potrafi streścić utwór, scharakteryzować bohaterów, podać jak najwięcej informacji o podmiocie lirycznym w wierszu, nazwać jego uczucia, odróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej;

rozpoznaje rodzaje i gatunki literackie; zna budowę dramatu, potrafi porównywać między sobą utwory literackie, dostrzega podobieństwa.

Film- zna pojęcie gatunku filmowego; zna najważniejsze gatunki filmowe i potrafi je od siebie odróżnić na podstawie najbardziej charakterystycznych cech; potrafi podać przykłady filmów reprezentujących dany gatunek. Uczeń: wie, na czym polega specyfika współczesnego radia pozostającego w kręgu kultury popularnej; uświadamia sobie jego wady i zalety.

Telewizja- zna pojęcia *kultura popularna* i *masowa*, rozpoznaje gatunki telewizyjne z kręgu kultury masowej: telenowela, opera mydlana, sitcom, wideoklip, reality show; rozumie specyfikę reklamy; jest jej świadomym odbiorcą.

Ocenę dopuszczająca

otrzymuje uczeń, którego wiedza i umiejętności pozwalają na samodzielne lub przy pomocy nauczyciela wykonanie zadań o niewielkim stopniu trudności.

KSZTAŁCENIE JEZYKOWE:

Fleksja:

Czasownik- rozpoznaje różne nieosobowe formy czasownika.

Zdanie złożone współrzędnie i podrzędnie, imiesłowny równoważnik zdania- odróżnia zdanie złożone współrzędnie od zdania złożonego podrzędnie.

Wyrazypodstawowe i pochodne- wie, co to jest wyraz podstawowy i pochodny, z pomocą nauczyciela potrafi dokonać analizy wyrazu pochodnego .

Rodzina wyrazów- wie, co to jest rodzina wyrazów.

Wyrazyzłożone- potrafi odróżnić wyrazy złożone od prostych.

Skrótowce i skróty- potrafi odróżnić skróty od skrótowców, potrafi je prawidłowo wymawiać .

Formy wypowiedzi:

Dyskusja- doskonali swoją umiejętność uczestniczenia w dyskusji, zwracając szczególną uwagę na uprzejmość i kulturę słowa.

Recenzja- podejmuje próby napisania recenzji.

Rozprawka- podejmuje próby napisania rozprawki, wie, co to jest: teza, argument.

Charakterystyka porównawcza- podejmuje próby napisania charakterystyki porównawczej, potrafi wymienić cechy opisywanego bohatera i dokonuje jego oceny.

Opis przeżyć wewnętrznych- stara się napisać opis przeżyć wewnętrznych.

Sprawozdanie- stara się napisać sprawozdanie, zna cel tej formy wypowiedzi, przestrzega kolejności chronologicznej zdarzeń.

Wywiad- próbuje przeprowadzać wywiad, stara się redagować przeprowadzoną rozmowę.

KSZTAŁCENIE LITERACKO-KULTUROWE:

• *Biblia** – fragmenty *Księgi Rodzaju* i *Księgi Wyjścia (Wygnanie z Raju, Wędrówka do Ziemi Obiecanej)*,

kontekst muzyczny: J. F. Händel *Izrael w Egipcie* – fragmenty oratorium, **kontekst filmowy:** jedna z części *Dekalogu* w reżyserii K. Kieślowskiego, np. I lub X,

• przypowieść ewangeliczna* (*Syn marnotrawny*),

• Homer - fragmenty *Iliady** i *Odysei**,

• *O Królu Arturze i Rycerzach Okrągłego Stołu* (fragm.),

• Jan Kochanowski *Treny**: V, VII, VIII,

• Sławomir Mrożek* - wybrane opowiadanie, np. *Baba*, dramat *A/a pełnym morzu* (fragm.), kontekst muzyczny: groteska w muzyce, np. *Wlazł kotek na dach i Bach!* sł. i muz. M. Matuszewski,

• Ernest Hemingway – wybrane opowiadanie, np. *Stary człowiek i morze*,

• poeci XX w.: Bolesław Leśmian, Julian Tuwim*, Konstanty Ildefons Gałczyński*, Czesław Miłosz*, ks. Jan Twardowski*, Wisława Szymborska*, Zbigniew Herbert*, Tadeusz Różewicz, Miron Białoszewski,

• Miron Białoszewski –*Pamiętnik z powstania warszawskiego** (fragm.),

• utwór podejmujący problematykę Holocaustu*, np. wybrane opowiadanie Idy Fink, kontekst filmowy: A. Wajda *Korczak* (1990) (fragm.)

lub S. Spielberg *Lista Schindlera* (1993) (fragm.),

• Aleksander Kamiński *Kamienie na szaniec**, kontekst filmowy: *Akcja pod Arsenalem*, reż. J. Łomnicki (1977),

• Henryk Sienkiewicz* wybrana powieść historyczna, np. *Krzyżacy*, *Quo vadis*, *Potop*, kontekst filmowy: adaptacja wybranej powieści historycznej Sienkiewicza,

• Moliere *Skapiec**,

• wybrany utwór detektywistyczny*, np. Agata Christie *Dwanaście prac Herkulesa* lub *Dziesięciu małych Murzynków (I nie było już nikogo)*,

-zna teksty literackie wymienione w programie, potrafi sprecyzować ich temat, odróżnia narrację pierwszoosobową od trzecioosobowej;

Film- zna pojęcie gatunku filmowego;. Uczeń: wie, na czym polega specyfika współczesnego radia pozostającego w kręgu kultury popularnej.

Telewizja- zna pojęcia *kultura popularna i masowa*,; rozumie specyfikę reklamy; jest jej świadomym odbiorcą.

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który nie opanował wiedzy i umiejętności zawartych w podstawie programowej w stopniu umożliwiającym przy pomocy nauczyciela wykonanie zadań o niewielkim stopniu trudności.

Jezyk angielski

Kurs kontynuacyjny

STOPIEŃ CELUJĄCY – otrzymuje uczeń, który odznacza się sporą wiedzą z gramatyki i słownictwa języka angielskiego. Potrafi samodzielnie budować dłuższą wypowiedź z zastosowaniem poprawnych form gramatycznych do wyrażania teraźniejszości, przeszłości i przyszłości. Odpowiada na pytania nauczyciela bez potrzeby tłumaczenia pytań na język polski. Prowadzi rozmowę na podstawie przeczytanego tekstu lub oglądanych obrazków. Rozumie treść czytanego tekstu, potrafi wyszukać w nim żądane szczegóły oraz umie domyślić się znaczenia nowych słów na podstawie kontekstu. Potrafi także napisać bezbłędnie krótki tekst. Korzysta ze słownika dwujęzycznego lub jednojęzycznego.

Samodzielnie rozwija swoje zainteresowania poprzez tworzenie projektów interdyscyplinarnych lub osiąga sukcesy w konkursach językowych.

STOPIEŃ BARDZO DOBRY – otrzymuje uczeń, który opanował pełny zakres materiału przewidziany w klasie drugiej, tj. zagadnienia gramatyczne i funkcje językowe. Potrafi płynnie czytać krótkie teksty z podręcznika i zna słówka, których uczy się na bieżąco. Interesuje się aspektami kultury brytyjskiej i amerykańskiej, korzysta ze słownika dwujęzycznego. Aktywnie uczestniczy w zajęciach lekcyjnych, systematycznie odrabia prace domowe, przynosi do szkoły podręcznik, ćwiczenia i uzupełniony zeszyt. Podczas pracy w parach lub grupach stara się używać zwrotów i wyrażeń tylko w języku angielskim. W przypadku dłuższej nieobecności uzupełnia brakujące tematy w wyznaczonym terminie. Chętnie uczestniczy w konkursach językowych, by sprawdzić swoją wiedzę i umiejętności.

STOPIEŃ DOBRY – otrzymuje uczeń, który opanował zakres materiału przewidziany w klasie drugiej w znacznym stopniu, tj. nie potrafi używać wszystkich czasów gramatycznych bez popełnienia błędów, jednak jego znajomość gramatyki jest poprawna, a nieliczne błędy nie stanowią problemów w komunikacji. Rozumie proste lub powtarzane polecenia nauczyciela oraz pytania sprawdzające rozumienie tekstu. Rozumie ogólny sens dialogu, historyjki lub tekstu. Potrafi uzupełnić prosty tekst z lukami albo napisać kilkuzdaniową informację. Udziela krótkiej odpowiedzi na zadany mu temat. Korzysta ze słownika dwujęzycznego. Stara się aktywnie uczestniczyć w lekcjach; jest przygotowany do zajęć lekcyjnych – przynosi podręcznik, ćwiczenia, zeszyt. Systematycznie odrabia prace domowe, a w przypadku dłuższej nieobecności uzupełnia brakujące tematy w wyznaczonym terminie.

STOPIEŃ DOSTATECZNY – otrzymuje uczeń, który opanował zakres materiału przewidziany w klasie drugiej na poziomie zapewniającym możliwość dalszego przyswajania wiadomości mimo pewnych braków, tj. nieznaności struktur gramatycznych czy błędnego stosowania funkcji komunikacyjnych oraz pojedynczych słów lub prostych zwrotów. Rozumie pojedyncze wyrazy, zwroty i zdania. Potrafi uzupełnić brakujące wyrazy w zdaniu, ale ma problemy z samodzielną wypowiedzią pisemną ze względu na błędy ortograficzne i gramatyczne. Aktywny w miarę swoich możliwości, przygotowany do zajęć lekcyjnych. W miarę systematycznie odrabia prace domowe.

STOPIEŃ DOPUSZCZAJACY – otrzymuje uczeń, który opanował minimum programowe ze znacznymi brakami w wiadomościach i umiejętnościach ,tj. nie rozróżnia podstawowych czasów gramatycznych , myli czasy teraźniejsze z przeszłymi bądź przyszłymi, nie zna podstawowych konstrukcji. Ma bardzo wąski zasób słownictwa. Nie używa właściwych form gramatycznych ani odpowiednich funkcji językowych. Nie rozumie prostych poleceń nauczyciela i często odwołuje się do pomocy kolegów lub koleżanek. Komunikuje się używając pojedynczych słów czy zwrotów. Rozumie tekst tylko przy pomocy ilustracji bądź dodatkowej listy przetłumaczonych słówek i wyrażen. Czyta wolno i wymaga czyjejs pomocy w zrozumieniu przeczytanego fragmentu. Wykonuje ćwiczenia o niskim stopniu trudności, najczęściej przy pomocy nauczyciela lub innego ucznia. Niesystematyczny w odrabianiu prac domowych ; zapominalski i niedbały. Mało aktywny, szybko się zniechęca do pracy, pozostaje bierny, bez własnej inicjatywy. Korzysta z szansy poprawy ocen cząstkowych i stara się nadrobić zaległości.

STOPIEŃ NIEDOSTATECZNY – otrzymuje uczeń, który nie opanował minimum programowego, a braki uniemożliwiają dalsze zdobywanie wiedzy i kształcenie umiejętności. Nie zna i nie rozróżnia czasów gramatycznych lub innych konstrukcji gramatycznych. Posługuje się tak wąskim zasobem słownictwa , że jego wypowiedzi są głównie w języku polskim. Nie jest w stanie wykonać prostych ćwiczeń , np. przedstawić się i opowiedzieć o swoich upodobaniach. Nie potrafi pisać po angielsku i pisze tak jak słyszy. Nie rozumie prostych poleceń nauczyciela, nie odpowiada po angielsku. Podczas pracy w parach lub grupach nie stara się robić czegokolwiek. Niesystematyczny w odrabianiu prac domowych. Często nie ma podręcznika, ćwiczeń lub zeszytu. Nie uzupełnia brakujących tematów na bieżąco, przez co nie nadąża z opanowaniem nowego materiału. Nie korzysta z szansy poprawy i uzupełniania braków w wiedzy i umiejętnościach. . Odrzuca pomoc nauczyciela i kolegów.

Język niemiecki

Wymagania edukacyjne z języka niemieckiego dla klasy II– poziom III. 0 – dla początkujących

Ocena niedostateczna

Uczeń nie zapamiętał wiadomości i nie opanował podstawowych umiejętności w zakresie umożliwiającym kontynuację nauki języka na poziomie programowo wyższym.

Nie rozumie ogólnego sensu prostych sytuacji komunikacyjnych, prostych pytań i poleceń. Nie rozumie ogólnego sensu prostych tekstów podręcznikowych i nie potrafi udzielić odpowiedzi na proste pytania do tekstu.

Nie umie formułować prostych pytań i udzielać odpowiedzi na pytania. Nie potrafi zareagować słownie w sytuacjach życia codziennego omawianych na zajęciach. Wymowa uniemożliwiająca zrozumienie, brak podstawowego słownictwa i brak znajomości podstawowych struktur gramatycznych.

Nie potrafi napisać krótkiego tekstu, nie umie pisemnie udzielić odpowiedzi na podstawowe pytania, nie rozróżnia graficznej i fonetycznej formy wyrazu, nie potrafi logicznie uzupełnić zdania brakującymi elementami lub ułożyć zdania z elementów.

Ocena dopuszczająca

Uczeń opanował elementarne umiejętności.

Sprawności receptywne

Rozumienie ze słuchu: uczeń rozumie ogólny sens prostych sytuacji komunikacyjnych, rozumie proste wypowiedzi, pytania i polecenia. Brak umiejętności wyselekcjonowania i zrozumienia informacji szczegółowych.

Rozumienie tekstu pisanego: uczeń rozumie globalny sens prostych tekstów i umie odpowiedzieć na proste pytania do tekstu lub rozumie tekst fragmentarycznie.

Sprawności produktywne

Mówienie: uczeń umie zadawać proste pytania i udzielać prostych odpowiedzi, umie się przedstawić i opowiedzieć krótko o sobie oraz umie zareagować słownie w sytuacjach życia codziennego omawianych na lekcji. Brak umiejętności samodzielnego nawiązania i prowadzenie rozmowy. Ubogie słownictwo, błędy leksykalne i gramatyczne mogą w znacznym stopniu utrudniać komunikację.

Pisanie: uczeń umie dostrzegać różnice między fonetyczną a graficzną formą wyrazu, uczeń umie prawidłowo przepisać krótki tekst, potrafi odpowiedzieć na polecenia zawarte w ćwiczeniach /pisanie odtwórcze/.

Ocena dostateczna

Uczeń opanował umiejętności niezbędne w dalszej edukacji językowej.

Sprawności receptywne

Rozumienie ze słuchu: uczeń rozumie główne treści prostego tekstu, polecenia nauczyciela, wypowiedzi nauczyciela i kolegów i potrafi na nie zareagować.

Rozumienie tekstu pisanego: uczeń rozumie podstawowe napisy i ogłoszenia ułatwiające orientację w środowisku, umie wyszukiwać w tekstach o określonej treści potrzebne informacje. Niepełne zrozumienie tekstu.

Sprawności produktywne

Mówienie: uczeń zna zasady etykiety słownej, posługuje się podstawowymi zwrotami grzecznościowymi, umie poprawnie artykułować słowa z zakresu poznanego materiału językowego, umie wyrazić prostymi słowami myśli i spostrzeżenia oraz pytania dotyczące najbliższego otoczenia. Mogą występować trudności w nawiązaniu rozmowy, w prowadzeniu rozmowy lub w zbudowaniu dłuższej samodzielnej wypowiedzi. Proste ubogie słownictwo, błędy leksykalno-gramatyczne w nieznacznym stopniu zakłócające komunikację, błędy w wymowie i intonacji utrudniające zrozumienie wypowiedzi. Pisanie: potrafi napisać krótki tekst np.: pozdrowienia, życzenia, umie logicznie uzupełnić zdanie brakującymi elementami korzystając z załączonych wzorów i przykładów oraz z pomocy nauczyciela /sugestia

Ocena dobra

Uczeń wykorzystuje wiadomości i umiejętności w sytuacjach typowych.

Sprawności receptywne

Rozumienie ze słuchu: uczeń rozumie globalnie sens nieskomplikowanych typowych sytuacji komunikacyjnych, rozumie dłuższe wypowiedzi partnerów komunikacyjnych. Mogą wystąpić niewielkie nieścisłości w zrozumieniu tekstu.

Rozumienie tekstu pisanego: uczeń rozumie dłuższe teksty podręcznikowe, potrafi formułować pytania dotyczące ogólnej treści tekstu, zna podstawowe techniki czytania tekstu ze zrozumieniem /internacjonalizmy, słowa-klucze itp./ Dopuszczalne są drobne nieścisłości w zrozumieniu treści tekstu.

Sprawności produktywne

Mówienie: uczeń umie uzyskiwać i udzielać informacji w typowych sytuacjach dnia codziennego, posiada w miarę poprawną wymowę umożliwiającą komunikację. Wymowa i intonacja ogólnie poprawne, nie zakłócające możliwości porozumiewania się. Nieznaczne błędy gramatyczne i leksykalne nie utrudniają komunikacji.

Pisanie: uczeń umie napisać kartkę z życzeniami okolicznościowymi, krótki list inicjujący znajomość, wypełnić formularz podstawowymi informacjami o sobie.

Ocena bardzo dobra

Uczeń wykorzystuje wiadomości i umiejętności w sytuacjach nietypowych /problemowych/.

Sprawności receptywne

Rozumienie ze słuchu: uczeń rozumie globalnie teksty podręcznikowe, potrafi wyszukiwać informacje szczegółowe i reagować w sytuacjach komunikacyjnych wyznaczonych przez przekazywane treści.

Rozumienie tekstu pisanego: uczeń umie wyszukiwać w dłuższych fragmentach tekstu najważniejsze informacje, rozumie globalnie dłuższe teksty, dokonuje selekcji informacji zawartych w tekście. Pełne zrozumienie treści tekstu.

Sprawności produktywne

Mówienie: uczeń umie inicjować i podtrzymywać prostą rozmowę w sytuacji bezpośredniego kontaktu z rozmówcą i z jego pomocą, potrafi formułować krótkie wypowiedzi na określone tematy zachowując poprawność gramatyczno-językową. Bezbłędne, spontaniczne i naturalne reagowanie w sytuacjach dnia codziennego. Swoboda i bogactwo struktur gramatyczno-leksykalnych. Dopuszczalne są nieliczne, drobne błędy gramatyczne i leksykalne nie zakłócające komunikacji.

Pisanie: uczeń umie napisać krótki list i udzielić odpowiedzi na list nieformalny, umie sporządzić krótką notatkę stosując w miarę poprawne zasady ortografii i interpunkcji.

Ocena celująca

Wymagania na tę ocenę mogą znacznie wykraczać jakościowo poza realizowany program. Może się to wiązać na przykład z realizacją zainteresowań ucznia lub jego samodzielną pracą w wybranym zakresie np. indywidualna lub zespołowa praca nad projektem w zakresie wykraczającym znacznie poza realizowany na zajęciach materiał, udział w olimpiadzie lub konkursie językowym.

Sprawności receptywne

Rozumienie ze słuchu: uczeń rozumie globalnie i szczegółowo teksty słuchane dłuższe wypowiediane przez rodzimych użytkowników języka lub nauczyciela, dotyczące sytuacji z życia codziennego, potrafi domyślać się z kontekstu znaczenia nieznanymi słów, rozumie sens wypowiedzi w różnych warunkach odbioru /np.: rozmowa telefoniczna, słuchowisko/ wykraczających poza materiał podręcznikowy. Rozumienie tekstu pisanego: uczeń rozumie ogólny sens dłuższego tekstu z poza podręcznika po pobieżnym czytaniu i potrafi wyłowić potrzebne informacje oraz przekazać je w formie spójnych wypowiedzi.

Sprawności produktywne

Mówienie: uczeń potrafi formułować płynne, spójne i swobodne wypowiedzi na określone tematy wykraczające poza materiał podręcznikowy, stosuje zasady fonetyki w zakresie zapewniającym zrozumiałość wypowiedzi, prawidłowo stosuje zróżnicowane struktury językowo-gramatyczne używając również konstrukcji nie ćwiczonych wcześniej na lekcjach. Całkowita poprawność językowa /intonacja, wymowa, struktury gramatyczne i leksykalne/. Bezbłędne, spontaniczne i naturalne reagowanie w sytuacjach komunikacyjnych.

Pisanie: uczeń umie napisać list nieformalny zawierający opis zdarzeń, prośbę, zapytanie, formułuje różne typy wypowiedzi pisemnej na określone tematy przy zachowaniu zasad ortografii i interpunkcji, stosuje zróżnicowane struktury leksykalne i gramatyczne wykraczające poza nauczany na lekcjach materiał.

Zakres materiału dla klasy II – poziom III.0 – dla początkujących

Tematy z nowej podstawy programowej: żywnie, zakupy, usługi			
ŚRODKI JĘZYKOWE			UMIEJĘTNOŚCI WG NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ
SŁOWNICTWO	GRAMATYKA	FUNKCJE JĘZYKOWE	
Nazwy produktów spożywczych Nazwy sklepów i lokali Określenia ilości, wagi i objętości produktów Miejsca w mieście	Jednostki miar i wag Przymyki lokalne w celowniku i bierniku	Określanie potrzeb Określanie ilości, wagi i objętości produktów Uzyskiwanie i udzielanie informacji Formułowanie argumentów za i przeciw Wyrażanie swojej opinii Określanie upodobań	Mówienie: prowadzenie prostych dialogów, opisywanie centrum handlowego Reagowanie: przetwarzanie informacji z materiałów ikonograficznych Pisanie: uzupełnianie dialogów, pisanie odpowiedzi na pytania Sluchanie: wyszukiwanie informacji Czytanie: wyszukiwanie informacji
Tematy z nowej podstawy programowej: życie rodzinne i towarzyskie: przebieg dnia			
ŚRODKI JĘZYKOWE			UMIEJĘTNOŚCI WG NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ
SŁOWNICTWO	GRAMATYKA	FUNKCJE JĘZYKOWE	
Czynności dnia codziennego Ulubione czynności Czynności czasu wolnego Pory dnia	Czasowniki rozdzielnie złożone Okoliczniki czasu	Uzyskiwanie i udzielanie informacji Relacjonowanie przebiegu dnia Określenie częstotliwości	Sluchanie: wyszukiwanie informacji Czytanie: wyszukiwanie informacji Reagowanie: przetwarzanie informacji z materiałów ikonograficznych, rozpoznawanie i stosowanie struktur leksykalno- gramatycznych

			Mówienie: opisywanie swojego dnia codziennego, relacjonowanie przebiegu dnia, uzyskiwanie i udzielanie informacji Pisanie: opisywanie przebiegu swojego dnia, pisanie e-maila
Tematy z nowej podstawy programowej: elementy wiedzy o krajach niemieckojęzycznych			
ŚRODKI JĘZYKOWE			UMIEJĘTNOŚCI WG NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ
SŁOWNICTWO	GRAMATYKA	FUNKCJE JĘZYKOWE	
Zabytki w krajach DACH		Nazywanie krajów, zabytków	Czytanie: wyszukiwanie w tekście określonych informacji (odpowiedzi na pytania)
Tematy z nowej podstawy programowej: dom			
ŚRODKI JĘZYKOWE			UMIEJĘTNOŚCI WG NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ
SŁOWNICTWO	GRAMATYKA	FUNKCJE JĘZYKOWE	
Położenie domu i mieszkania Nazwy pomieszczeń w mieszkaniu Czynności Nazwy sprzętów domowych i mebli Położenie sprzętów	Odmiana rzeczownika Zaimki osobowe Zaimek nieokreślony <i>Man</i> Przymyki lokalne	Określanie położenia Nazywanie pomieszczeń Wyrażanie opinii i prośba o opinię innych osób Opisywanie typowych czynności Dnia codziennego Nazywanie mebli Określenie położenia sprzętów	Czytanie: wyszukiwanie informacji Mówienie: prowadzenie dialogów o mieszkaniu, opisywanie swojego mieszkania, odpowiadanie na pytania Pisanie: pisanie krótkiego tekstu o mieszkaniu, opisywanie sprzętów domowych i mieszkania Reagowanie: uzyskiwanie i udzielanie prostych informacji, przetwarzanie treści wyrażonych w materiale wizualnym
Tematy z nowej podstawy programowej: sport			
ŚRODKI JĘZYKOWE			UMIEJĘTNOŚCI WG NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ
SŁOWNICTWO	GRAMATYKA	FUNKCJE JĘZYKOWE	
Dyscypliny sportowe Nazwy umiejętności	Czasowniki modalne Przymyki lokalne z	Formułowanie propozycji Przyjmowanie i odrzucanie	Czytanie: wyszukiwanie informacji (zadanie typu prawda/ fałsz), selekcjonowanie informacji

Sprzęt sportowy Oferta sportowa Obiekty sportowe	celownikiem i biernikiem	propozycji Informowanie o umiejętnościach Wyrażanie preferencji Analizowanie statystyki	Reagowanie: przetwarzanie informacji z materiałów ikonograficznych Mówienie: prowadzenie dialogów według wzoru Pisanie: pisanie odpowiedzi na pytania, pisanie zdań według wzoru, pisanie tekstu na podstawie podanych informacji Sluchanie: wyszukiwanie informacji
Tematy z nowej podstawy programowej: sport, życie szkoły			
ŚRODKI JĘZYKOWE			UMIEJĘTNOŚCI WG NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ
SŁOWNICTWO	GRAMATYKA	FUNKCJE JĘZYKOWE	
Kontuzje i zranienia Określenia czasu Życie szkoły Przyczyny konfliktów Czynności dnia codziennego	Czas przeszły Perfekt Tworzenie Partizip Perfekt	Informowanie o wydarzeniach przeszłych Pytanie o zdarzenia przeszłe Określenie intencji nadawcy tekstu	Czytanie: czytanie; rozumnie głównej myśli poszczególnych fragmentów tekstu (dopasowanie fragmentów tekstu do zdjęć), rozpoznawanie związków między poszczególnymi częściami tekstu, wyszukiwanie informacji, określenie intencji nadawcy tekstu Mówienie: relacjonowanie chronologicznie przebiegu wydarzeń w czasie przeszłym, prowadzenie i udzielanie wywiadów w czasie przeszłym Pisanie: odpowiedzi na pytania, opisywanie dnia codziennego w czasie przeszłym Sluchanie: wyszukiwanie informacji Reagowanie: uzyskiwanie i udzielanie odpowiedzi, pisanie e- maila
Tematy z nowej podstawy programowej: elementy wiedzy o krajach niemieckojęzycznych			
ŚRODKI JĘZYKOWE			UMIEJĘTNOŚCI WG NOWEJ PODSTAWY PROGRAMOWEJ
SŁOWNICTWO	GRAMATYKA	FUNKCJE JĘZYKOWE	
Wydarzenie polityczne		Rozumienie tekstu informacyjnego	Czytanie: wyszukiwanie informacji
Tematy z nowej podstawy programowej: zdrowie			

ŚRODKI JĘZYKOWE			UMIĘTNOŚCI WG NOWEJ
SŁOWNICTWO	GRAMATYKA	FUNKCJE JĘZYKOWE	PODSTAWY PROGRAMOWEJ
Części ciała Nazwy chorób i dolegliwości Określanie samopoczucia Środki lecznicze	Celownik rzeczowników i zaimków Zdania podrzędnie złożone ze spójnikiem <i>weil</i>	Informowanie o dolegliwościach Pytanie o stan zdrowia i odpowiadanie na takie pytania Określanie samopoczucia Wyrażanie i uzasadnianie opinii Wyjaśnianie przyczyny	Czytanie: rozpoznawanie związków między poszczególnymi częściami tekstu, wyszukiwanie informacji Mówienie: prowadzenie dialogów, wyjaśnianie przyczyny, Pisanie: pisanie dialogów według podanego scenariusza, odpowiedzi na pytania Słuchanie: wyszukiwanie informacji, Reagowanie: przetwarzanie informacji z materiałów ikonograficznych rozpoznawanie i stosowanie struktur leksykalno-gramatyczne

Wymagania edukacyjne z języka niemieckiego dla klasy I– poziom III. 01– dla zaawansowanych

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:

1. W zakresie rozumienia wypowiedzi:

- **rozumie ze słuchu** proste, krótkie, typowe wypowiedzi (np. rozmowy, ogłoszenia, komunikaty, instrukcje) artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka oraz zawsze prawidłowo:
 - 1) reaguje na polecenia;
 - 2) określa główną myśl tekstu;
 - 3) znajduje w tekście określone informacje;
 - 4) określa intencje nadawcy/autora tekstu;
 - 5) określa kontekst wypowiedzi (np. czas, miejsce, sytuację, uczestników);
 - 6) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.
- **rozumie proste wypowiedzi pisemne** (np. napisy informacyjne, listy, broszury, ulotki reklamowe, jadłospisy, ogłoszenia, rozkłady jazdy, instrukcje obsługi, proste artykuły prasowe i teksty narracyjne) oraz zawsze prawidłowo
 - 1) określa główną myśl tekstu;
 - 2) określa główne myśli poszczególnych części tekstu;
 - 3) znajduje w tekście określone informacje;

- 4) określa intencje nadawcy/autora tekstu;
- 5) określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu);
- 6) rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu;
- 7) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

2. W zakresie tworzenia wypowiedzi:

- **tworzy** krótkie, proste i zrozumiałe **wypowiedzi ustne**, a w nich popełniając bardzo nieliczne błędy:

- 1) opisuje ludzi, przedmioty, miejsca, zjawiska i czynności;
- 2) opowiada o wydarzeniach życia codziennego;
- 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;
- 4) relacjonuje wydarzenia z przeszłości;
- 5) wyraża i uzasadnia swoje opinie, poglądy i uczucia;
- 6) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi w zależności od sytuacji.

- **tworzy** krótkie, proste i zrozumiałe **wypowiedzi pisemne** (np. notatka, ogłoszenie, zaproszenie, pozdrowienia, życzenia, wiadomość, ankieta, pocztówka, e-mail, opis, krótki list prywatny), a w nich popełniając bardzo nieliczne błędy

- 1) opisuje ludzi, przedmioty, miejsca, zjawiska i czynności;
- 2) opisuje wydarzenia życia codziennego;
- 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;
- 4) relacjonuje wydarzenia z przeszłości;
- 5) wyraża i uzasadnia swoje poglądy i uczucia;
- 6) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi w zależności od sytuacji.

3. W zakresie reagowania na wypowiedzi:

- **reaguje ustnie** w sposób prawidłowy i zrozumiały w typowych sytuacjach:

- 1) nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, wita się i żegna, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób);
- 2) rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę;
- 3) stosuje formy grzecznościowe;
- 4) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia;
- 5) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie;
- 6) prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
- 7) wyraża swoje opinie, intencje, preferencje i życzenia, pyta o opinie, preferencje i życzenia innych, zgadza się, sprzeciwia się;
- 8) wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie);
- 9) prosi o radę i udziela rady;
- 10) wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby;
- 11) wyraża skargę, przeprasza, przyjmuje przeprosiny;

12) prosi o powtórzenie bądź wyjaśnienie (sprecyzowanie) tego, co powiedział rozmówca.

• **reaguje w formie prostego tekstu pisanego** (np. e-mail, wiadomość, pocztówka, krótki list prywatny) w typowych sytuacjach popełniając przy tym bardzo nieliczne błędy

1) nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób);

2) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia (np. wypełnia formularz);

3) prowadzi proste negocjacje w typowych sytuacjach życia codziennego (np. uzgadnianie formy spędzania czasu);

4) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie;

5) prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;

6) wyraża swoje opinie, intencje, preferencje i życzenia, pyta o opinie, preferencje i życzenia innych, zgadza się, sprzeciwia się;

7) wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie);

8) prosi o radę i udziela rady;

9) wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby;

10) wyraża skargę, przeprasza, przyjmuje przeprosiny.

4. W zakresie przetwarzania wypowiedzi:

• **przetwarza tekst ustnie lub pisemnie:**

1) przekazuje informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. wykresach, mapach, symbolach, piktogramach), audiowizualnych (np. filmach, reklamach) oraz tekstach obcojęzycznych;

2) przekazuje w języku polskim główne myśli lub wybrane informacje z tekstu w języku obcym;

3) przekazuje w języku obcym informacje sformułowane w języku polskim.

W zakresie pozostałych umiejętności:

6. Uczeń dokonuje samooceny (np. przy użyciu portfolio językowego) i wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, zapamiętywanie nowych wyrazów, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym).

7. Uczeń współdziała w grupie, np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych.

8. Uczeń korzysta ze źródeł informacji w języku obcym (np. encyklopedii, mediów, instrukcji obsługi) również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych.

9. Uczeń stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, rozumienie tekstu zawierającego nieznane słowa i zwroty) oraz kompensacyjne (np. zastąpienie innym wyrazem, opis, środki niewerbalne) w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta jakiegoś wyrazu.

10. Uczeń posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami).

Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:

1. W zakresie rozumienia wypowiedzi:

• **rozumie ze sluchu** proste, krótkie, typowe wypowiedzi (np. rozmowy, ogłoszenia, komunikaty, instrukcje) artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka oraz w prawie zawsze prawidłowo:

- 1) reaguje na polecenia;
 - 2) określa główną myśl tekstu;
 - 3) znajduje w tekście określone informacje;
 - 4) określa intencje nadawcy/autora tekstu;
 - 5) określa kontekst wypowiedzi (np. czas, miejsce, sytuację, uczestników);
 - 6) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.
- **rozumie** proste **wypowiedzi pisemne** (np. napisy informacyjne, listy, broszury, ulotki reklamowe, jadłospisy, ogłoszenia, rozkłady jazdy, instrukcje obsługi, proste artykuły prasowe i teksty narracyjne) oraz prawie zawsze prawidłowo
 - 1) określa główną myśl tekstu;
 - 2) określa główne myśli poszczególnych części tekstu;
 - 3) znajduje w tekście określone informacje;
 - 4) określa intencje nadawcy/autora tekstu;
 - 5) określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu);
 - 6) rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu;
 - 7) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

2. W zakresie tworzenia wypowiedzi:

- **tworzy** krótkie, proste i zrozumiałe **wypowiedzi ustne**, a w nich popełniając nieliczne błędy:
 - 1) opisuje ludzi, przedmioty, miejsca, zjawiska i czynności;
 - 2) opowiada o wydarzeniach życia codziennego;
 - 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;
 - 4) relacjonuje wydarzenia z przeszłości;
 - 5) wyraża i uzasadnia swoje opinie, poglądy i uczucia;
 - 6) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi w zależności od sytuacji.
- **tworzy** krótkie, proste i zrozumiałe **wypowiedzi pisemne** (np. notatka, ogłoszenie, zaproszenie, pozdrowienia, życzenia, wiadomość, ankieta, pocztówka, e-mail, opis, krótki list prywatny), a w nich popełniając nieliczne błędy
 - 1) opisuje ludzi, przedmioty, miejsca, zjawiska i czynności;
 - 2) opisuje wydarzenia życia codziennego;
 - 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;
 - 4) relacjonuje wydarzenia z przeszłości;
 - 5) wyraża i uzasadnia swoje poglądy i uczucia;
 - 6) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi w zależności od sytuacji.

2. W zakresie reagowania na wypowiedzi:

- **reaguje ustnie** w sposób prawidłowy i zrozumiały w typowych sytuacjach:

- 1) nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, wita się i żegna, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób);
- 2) rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę;
- 3) stosuje formy grzecznościowe;
- 4) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia;
- 5) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie;
- 6) prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
- 7) wyraża swoje opinie, intencje, preferencje i życzenia, pyta o opinie, preferencje i życzenia innych, zgadza się, sprzeciwia się;
- 8) wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie);
- 9) prosi o radę i udziela rady;
- 10) wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby;
- 11) wyraża skargę, przeprasza, przyjmuje przeprosiny;
- 12) prosi o powtórzenie bądź wyjaśnienie (sprecyzowanie) tego, co powiedział rozmówca.

- **reaguje w formie prostego tekstu pisanego** (np. e-mail, wiadomość, pocztówka, krótki list prywatny) w typowych sytuacjach popelniając przy tym nieliczne błędy

- 1) nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób);
- 2) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia (np. wypełnia formularz);
- 3) prowadzi proste negocjacje w typowych sytuacjach życia codziennego (np. uzgadnianie formy spędzania czasu);
- 4) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie;
- 5) prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
- 6) wyraża swoje opinie, intencje, preferencje i życzenia, pyta o opinie, preferencje i życzenia innych, zgadza się, sprzeciwia się;
- 7) wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie);
- 8) prosi o radę i udziela rady;
- 9) wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby;
- 10) wyraża skargę, przeprasza, przyjmuje przeprosiny.

4. W zakresie przetwarzania wypowiedzi:

- **przetwarza tekst ustnie** lub **pisemnie** popelniając przy tym nieliczne błędy:

- 1) przekazuje informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. wykresach, mapach, symbolach, piktogramach), audiowizualnych (np. filmach, reklamach) oraz tekstach obcojęzycznych;
- 2) przekazuje w języku polskim główne myśli lub wybrane informacje z tekstu w języku obcym;
- 3) przekazuje w języku obcym informacje sformułowane w języku polskim.

W zakresie pozostałych umiejętności:

6. Uczeń dokonuje samooceny (np. przy użyciu portfolio językowego) i wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, zapamiętywanie nowych wyrazów, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym).
7. Uczeń współdziała w grupie, np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych.
8. Uczeń korzysta ze źródeł informacji w języku obcym (np. encyklopedii, mediów, instrukcji obsługi) również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych.
9. Uczeń stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, rozumienie tekstu zawierającego nieznaną słowa i zwroty) oraz kompensacyjne (np. zastąpienie innym wyrazem, opis, środki niewerbalne) w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta jakiegoś wyrazu.
10. Uczeń posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami).

Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:

1. W zakresie rozumienia wypowiedzi:

- **rozumie ze słuchu** proste, krótkie, typowe wypowiedzi (np. rozmowy, ogłoszenia, komunikaty, instrukcje) artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka oraz w większości przypadków prawidłowo:

- 1) reaguje na polecenia;
- 2) określa główną myśl tekstu;
- 3) znajduje w tekście określone informacje;
- 4) określa intencje nadawcy/autora tekstu;
- 5) określa kontekst wypowiedzi (np. czas, miejsce, sytuację, uczestników);
- 6) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

- **rozumie proste wypowiedzi pisemne** (np. napisy informacyjne, listy, broszury, ulotki reklamowe, jadłospisy, ogłoszenia, rozkłady jazdy, instrukcje obsługi, proste artykuły prasowe i teksty narracyjne) oraz w większości przypadków prawidłowo

- 1) określa główną myśl tekstu;
- 2) określa główne myśli poszczególnych części tekstu;
- 3) znajduje w tekście określone informacje;
- 4) określa intencje nadawcy/autora tekstu;
- 5) określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu);
- 6) rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu;
- 7) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

2. W zakresie tworzenia wypowiedzi:

- **tworzy** krótkie, proste i zrozumiałe **wypowiedzi ustne**, a w nich popełniając błędy, które nie zakłócają komunikacji

- 1) opisuje ludzi, przedmioty, miejsca, zjawiska i czynności;
- 2) opowiada o wydarzeniach życia codziennego;
- 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;
- 4) relacjonuje wydarzenia z przeszłości;

- 5) wyraża i uzasadnia swoje opinie, poglądy i uczucia;
 - 6) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi w zależności od sytuacji.
- **tworzy** krótkie, proste i zrozumiałe **wypowiedzi pisemne** (np. notatka, ogłoszenie, zaproszenie, pozdrowienia, życzenia, wiadomość, ankieta, pocztówka, e-mail, opis, krótki list prywatny), a w nich popełniając błędy, które nie zakłócają komunikacji:

- 1) opisuje ludzi, przedmioty, miejsca, zjawiska i czynności;
- 2) opisuje wydarzenia życia codziennego;
- 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;
- 4) relacjonuje wydarzenia z przeszłości;
- 5) wyraża i uzasadnia swoje poglądy i uczucia;
- 6) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi w zależności od sytuacji.

2. W zakresie reagowania na wypowiedzi:

- **reaguje ustnie** w sposób nie zawsze prawidłowy i zrozumiały w typowych sytuacjach:
 - 1) nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, wita się i żegna, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób);

- 2) rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę;
- 3) stosuje formy grzecznościowe;
- 4) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia;
- 5) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie;
- 6) prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
- 7) wyraża swoje opinie, intencje, preferencje i życzenia, pyta o opinie, preferencje i życzenia innych, zgadza się, sprzeciwia się;
- 8) wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie);
- 9) prosi o radę i udziela rady;
- 10) wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby;
- 11) wyraża skargę, przeprasza, przyjmuje przeprosiny;
- 12) prosi o powtórzenie bądź wyjaśnienie (sprecyzowanie) tego, co powiedział rozmówca.

- **reaguje w formie** prostego **tekstu pisanego** (np. e-mail, wiadomość, pocztówka, krótki list prywatny) w typowych sytuacjach popełniając przy tym błędy, które nie zakłócają komunikacji:

- 1) nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób);
- 2) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia (np. wypełnia formularz);
- 3) prowadzi proste negocjacje w typowych sytuacjach życia codziennego (np. uzgadnianie formy spędzania czasu);
- 4) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie;
- 5) prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
- 6) wyraża swoje opinie, intencje, preferencje i życzenia, pyta o opinie, preferencje i życzenia innych, zgadza się, sprzeciwia się;

- 7) wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie);
- 8) prosi o radę i udziela rady;
- 9) wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby;
- 10) wyraża skargę, przeprasza, przyjmuje przeprosiny.

4. W zakresie przetwarzania wypowiedzi:

- **przetwarza tekst ustnie** lub **pisemnie** popełniając przy tym błędy, które nie zakłócają komunikacji
 - 1) przekazuje informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. wykresach, mapach, symbolach, piktogramach), audiowizualnych (np. filmach, reklamach) oraz tekstach obcojęzycznych;
 - 2) przekazuje w języku polskim główne myśli lub wybrane informacje z tekstu w języku obcym;
 - 3) przekazuje w języku obcym informacje sformułowane w języku polskim.

W zakresie pozostałych umiejętności:

6. Uczeń dokonuje samooceny (np. przy użyciu portfolio językowego) i wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, zapamiętywanie nowych wyrazów, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym).
7. Uczeń współdziała w grupie, np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych.
8. Uczeń korzysta ze źródeł informacji w języku obcym (np. encyklopedii, mediów, instrukcji obsługi) również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych.
9. Uczeń stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, rozumienie tekstu zawierającego nieznaną słowa i zwroty) oraz kompensacyjne (np. zastąpienie innym wyrazem, opis, środki niewerbalne) w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta jakiegoś wyrazu.
10. Uczeń posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami).

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:

1. W zakresie rozumienia wypowiedzi:

- **rozumie ze sluchu** proste, krótkie, typowe wypowiedzi (np. rozmowy, ogłoszenia, komunikaty, instrukcje) artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka oraz nie zawsze prawidłowo:
 - 1) reaguje na polecenia;
 - 2) określa główną myśl tekstu;
 - 3) znajduje w tekście określone informacje;
 - 4) określa intencje nadawcy/autora tekstu;
 - 5) określa kontekst wypowiedzi (np. czas, miejsce, sytuację, uczestników);
 - 6) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.
- **rozumie proste wypowiedzi pisemne** (np. napisy informacyjne, listy, broszury, ulotki reklamowe, jadłospisy, ogłoszenia, rozkłady jazdy, instrukcje obsługi, proste artykuły prasowe i teksty narracyjne) oraz nie zawsze prawidłowo
 - 1) określa główną myśl tekstu;
 - 2) określa główne myśli poszczególnych części tekstu;

- 3) znajduje w tekście określone informacje;
- 4) określa intencje nadawcy/autora tekstu;
- 5) określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu);
- 6) rozpoznaje związki pomiędzy poszczególnymi częściami tekstu;
- 7) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

2. W zakresie tworzenia wypowiedzi:

- **tworzy** krótkie, proste i zrozumiałe **wypowiedzi ustne**, a w nich popełniając błędy, które często zakłócają komunikację

- 1) opisuje ludzi, przedmioty, miejsca, zjawiska i czynności;
- 2) opowiada o wydarzeniach życia codziennego;
- 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;
- 4) relacjonuje wydarzenia z przeszłości;
- 5) wyraża i uzasadnia swoje opinie, poglądy i uczucia;
- 6) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi w zależności od sytuacji.

- **tworzy** krótkie, proste i zrozumiałe **wypowiedzi pisemne** (np. notatka, ogłoszenie, zaproszenie, pozdrowienia, życzenia, wiadomość, ankieta, pocztówka, e-mail, opis, krótki list prywatny), a w nich popełniając błędy, które często zakłócają komunikację:

- 1) opisuje ludzi, przedmioty, miejsca, zjawiska i czynności;
- 2) opisuje wydarzenia życia codziennego;
- 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;
- 4) relacjonuje wydarzenia z przeszłości;
- 5) wyraża i uzasadnia swoje poglądy i uczucia;
- 6) stosuje formalny lub nieformalny styl wypowiedzi w zależności od sytuacji.

2. W zakresie reagowania na wypowiedzi:

- **reaguje ustnie** w sposób często nie zawsze prawidłowy i zrozumiały w typowych sytuacjach:

- 1) nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, wita się i żegna, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób);
- 2) rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę;
- 3) stosuje formy grzecznościowe;
- 4) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia;
- 5) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie;
- 6) prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
- 7) wyraża swoje opinie, intencje, preferencje i życzenia, pyta o opinie, preferencje i życzenia innych, zgadza się, sprzeciwia się;
- 8) wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie);
- 9) prosi o radę i udziela rady;
- 10) wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby;

11) wyraża skargę, przeprasza, przyjmuje przeprosiny;

12) prosi o powtórzenie bądź wyjaśnienie (sprecyzowanie) tego, co powiedział rozmówca.

• **reaguje w formie prostego tekstu pisanego** (np. e-mail, wiadomość, pocztówka,

krótki list prywatny) w typowych sytuacjach popełniając przy tym błędy, które dość często zakłócają komunikację:

1) nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób);

2) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia (np. wypełnia formularz);

3) prowadzi proste negocjacje w typowych sytuacjach życia codziennego (np. uzgadnianie formy spędzania czasu);

4) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie;

5) prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;

6) wyraża swoje opinie, intencje, preferencje i życzenia, pyta o opinie, preferencje i życzenia innych, zgadza się, sprzeciwia się;

7) wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie);

8) prosi o radę i udziela rady;

9) wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby;

10) wyraża skargę, przeprasza, przyjmuje przeprosiny.

4. W zakresie przetwarzania wypowiedzi:

• **przetwarza tekst ustnie lub pisemnie** popełniając przy tym błędy, które dość czasami zakłócają komunikację

1) przekazuje informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. wykresach, mapach, symbolach, piktogramach), audiowizualnych (np. filmach, reklamach) oraz tekstach obcojęzycznych;

2) przekazuje w języku polskim główne myśli lub wybrane informacje z tekstu w języku obcym;

3) przekazuje w języku obcym informacje sformułowane w języku polskim.

W zakresie pozostałych umiejętności:

6. Uczeń nie zawsze dokonuje samooceny (np. przy użyciu portfolio językowego) i często niesystematycznie wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, zapamiętywanie nowych wyrazów, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym).

7. Uczeń współdziała w grupie, np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych.

8. Uczeń niezbyt często korzysta ze źródeł informacji w języku obcym (np. encyklopedii, mediów, instrukcji obsługi) również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych.

9. Uczeń raczej rzadko stosuje strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, rozumienie tekstu zawierającego nieznaną słowa i zwroty) oraz kompensacyjne (np. zastąpienie innym wyrazem, opis, środki niewerbalne) w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta jakiegoś wyrazu.

10. Uczeń posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami).

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:

1. W zakresie rozumienia wypowiedzi:

- Rzadko **rozumie ze sluchu** proste, krótkie, typowe wypowiedzi (np. rozmowy, ogłoszenia, komunikaty, instrukcje) artykułowane wyraźnie, w standardowej odmianie języka oraz rzadko prawidłowo:

- 1) reaguje na polecenia;
- 2) określa główną myśl tekstu;
- 3) znajduje w tekście określone informacje;
- 4) określa intencje nadawcy/autora tekstu;
- 5) określa kontekst wypowiedzi (np. czas, miejsce, sytuację, uczestników);
- 6) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

- Rzadko **rozumie proste wypowiedzi pisemne** (np. napisy informacyjne, listy, broszury, ulotki reklamowe, jadłospisy, ogłoszenia, rozkłady jazdy, instrukcje obsługi, proste artykuły prasowe i teksty narracyjne) oraz rzadko prawidłowo

- 1) określa główną myśl tekstu;
- 2) określa główne myśli poszczególnych części tekstu;
- 3) znajduje w tekście określone informacje;
- 4) określa intencje nadawcy/autora tekstu;
- 5) określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu);
- 6) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

2. W zakresie tworzenia wypowiedzi:

- **tworzy** bardzo krótkie, proste **wypowiedzi ustne**, a w nich popełniając bardzo liczne błędy, które bardzo często zakłócają komunikację

- 1) opisuje ludzi, przedmioty, miejsca, zjawiska i czynności;
- 2) opowiada o wydarzeniach życia codziennego;
- 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;

- **tworzy** bardzo krótkie, proste **wypowiedzi pisemne** (np. notatka, ogłoszenie, zaproszenie, pozdrowienia, życzenia, wiadomość, ankieta, pocztówka, e-mail, opis, krótki list prywatny), a w nich popełniając bardzo liczne błędy, które bardzo często zakłócają komunikację:

- 1) opisuje ludzi, przedmioty, miejsca, zjawiska i czynności;
- 2) opisuje wydarzenia życia codziennego;
- 3) przedstawia fakty z przeszłości i teraźniejszości;

3. W zakresie reagowania na wypowiedzi:

- **reaguje ustnie** w sposób bardzo często nieprawidłowy i niezrozumiały w typowych sytuacjach:

- 1) nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, wita się i żegna, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób);
- 2) rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę;
- 3) stosuje formy grzecznościowe;
- 4) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia;

- 5) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie;
- 6) prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
- 7) wyraża swoje opinie, intencje, preferencje i życzenia, , zgadza się, sprzeciwia się;
- 8) wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie);
- 9) prosi o radę;
- 10) wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby;
- 11) przeprasza, przyjmuje przeprosiny;
- 12) prosi o powtórzenie bądź wyjaśnienie (sprecyzowanie) tego, co powiedział rozmówca.

- **reaguje w formie prostego tekstu pisanego** (np. e-mail, wiadomość, pocztówka,

krótki list prywatny) często z pomocą nauczyciela, w typowych sytuacjach, popełniając przy tym błędy, które bardzo często zakłócają komunikację:

- 1) nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób);
- 2) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia (np. wypełnia formularz);
- 3) prowadzi proste negocjacje w typowych sytuacjach życia codziennego (np. uzgadnianie formy spędzania czasu);
- 4) proponuje, przyjmuje i odrzuca propozycje i sugestie;
- 5) prosi o pozwolenie, udziela i odmawia pozwolenia;
- 6) wyraża swoje opinie, intencje, preferencje i życzenia, zgadza się, sprzeciwia się;
- 7) wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie);
- 8) prosi o radę ;
- 9) wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby;
- 10) wyraża skargę, przeprasza, przyjmuje przeprosiny.

4. W zakresie przetwarzania wypowiedzi:

- **przetwarza tekst ustnie lub pisemnie** popełniając przy tym bardzo liczne błędy, które bardzo często zakłócają komunikację

- 1) przekazuje, często z pomocą nauczyciela, informacje zawarte w materiałach wizualnych (np. wykresach, mapach, symbolach, piktogramach), audiowizualnych (np. filmach, reklamach) oraz tekstach obcojęzycznych;
- 2) przekazuje, często z pomocą nauczyciela, w języku polskim główne myśli lub wybrane informacje z tekstu w języku obcym;
- 3) sporadycznie, mimo pomocy nauczyciela, przekazuje w języku obcym informacje sformułowane w języku polskim.

W zakresie pozostałych umiejętności:

- 6.** Uczeń sporadycznie dokonuje samooceny (np. przy użyciu portfolio językowego) i bardzo rzadko wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, zapamiętywanie nowych wyrazów, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym).
- 7.** Uczeń współdziała w grupie, np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych.
- 8.** Uczeń sporadycznie korzysta ze źródeł informacji w języku obcym (np. encyklopedii, mediów, instrukcji obsługi) również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych.
- 9.** Uczeń nie stosuje strategii komunikacyjnych (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, rozumienie tekstu zawierającego nieznanne słowa i zwroty) oraz kompensacyjnych (np. zastąpienie innym wyrazem, opis, środki niewerbalne) w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta jakiegoś wyrazu.

10. Uczeń posiada świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami).

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który:

1. W zakresie rozumienia wypowiedzi:

- nie **rozumie ze słuchu** prostych, krótkich, typowych wypowiedzi (np. rozmowy, ogłoszenia, komunikaty, instrukcje) artykułowanych wyraźnie, w standardowej odmianie języka oraz nie potrafi nawet z pomocą nauczyciela

- 1) reagować na polecenia;
- 2) określać głównej myśli tekstu;
- 3) znaleźć w tekście określonych informacji;
- 4) określać intencji nadawcy/autora tekstu;
- 5) określać kontekstu wypowiedzi (np. czas, miejsce, sytuację, uczestników);
- 6) rozróżniać formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

- Nie **rozumie** prostych **wypowiedzi pisemnych** (np. napisy informacyjne, listy, broszury, ulotki reklamowe, jadłospisy, ogłoszenia, rozkłady jazdy, instrukcje obsługi, proste artykuły prasowe i teksty narracyjne) oraz nawet z pomocą nauczyciela nieprawidłowo

- 1) określa główną myśl tekstu;
- 2) określa główne myśli poszczególnych części tekstu;
- 3) nie znajduje w tekście określonych informacji;
- 4) określa intencje nadawcy/autora tekstu;
- 5) określa kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę, formę tekstu);
- 6) rozróżnia formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

2. W zakresie tworzenia wypowiedzi:

- **Nie tworzy** nawet z pomocą nauczyciela bardzo krótkich, prostych **wypowiedzi ustnych**
- **Nie tworzy** nawet z pomocą nauczyciela bardzo krótkich, prostych **wypowiedzi pisemnych** (np. notatka, ogłoszenie, zaproszenie, pozdrowienia, życzenia, wiadomość, ankietka, pocztówka, e-mail, opis, krótki list prywatny)

3. W zakresie reagowania na wypowiedzi:

- **Nie potrafi zareagować ustnie** nawet z pomocą nauczyciela w najprostszych typowych sytuacjach:
 - 1) nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, wita się i żegna, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób);
 - 2) rozpoczyna, prowadzi i kończy rozmowę;
 - 3) stosuje formy grzecznościowe;
 - 4) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia;
 - 5) wyraża swoje opinie, intencje, preferencje i życzenia, , zgadza się, sprzeciwia się;
 - 6) wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie);

- 7) wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby;
- 8) przeprasza, przyjmuje przeprosiny;
- 9) prosi o powtórzenie bądź wyjaśnienie (sprecyzowanie) tego, co powiedział rozmówca.

• **Nie potrafi zareagować nawet z pomocą nauczyciela w formie prostego tekstu pisanego** (np. e-mail, wiadomość, pocztówka, krótki list prywatny) w najprostszych typowych sytuacjach

- 1) nawiązuje kontakty towarzyskie (np. przedstawia siebie i inne osoby, udziela podstawowych informacji na swój temat i pyta o dane rozmówcy i innych osób);
- 2) uzyskuje i przekazuje informacje i wyjaśnienia (np. wypełnia formularz);
- 3) prowadzi proste negocjacje w typowych sytuacjach życia codziennego (np. uzgadnianie formy spędzania czasu);
- 4) wyraża emocje (np. radość, niezadowolenie, zdziwienie);
- 5) wyraża prośby i podziękowania oraz zgodę lub odmowę wykonania prośby;
- 6) przeprasza, przyjmuje przeprosiny.

4. W zakresie przetwarzania wypowiedzi:

• **Nie potrafi nawet z pomocą nauczyciela przetworzyć tekst ustnie lub pisemnie**

- 1) nie przekazuje informacji zawartych w materiałach wizualnych (np. wykresach, mapach, symbolach, piktogramach), audiowizualnych (np. filmach, reklamach) oraz tekstach obcojęzycznych;
- 2) sporadycznie przekazuje w języku polskim główne myśli lub wybrane informacje z tekstu w języku obcym;
- 3) nie przekazuje w języku obcym informacji sformułowanych w języku polskim.

W zakresie pozostałych umiejętności:

- 6.** Uczeń nie potrafi i nie chce dokonać samooceny (np. przy użyciu portfolio językowego) i bardzo rzadko wykorzystuje techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystanie ze słownika, poprawianie błędów, prowadzenie notatek, zapamiętywanie nowych wyrazów, korzystanie z tekstów kultury w języku obcym).
- 7.** Uczeń nie współdziała w grupie, np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych.
- 8.** Uczeń nie korzysta ze źródeł informacji w języku obcym (np. encyklopedii, mediów, instrukcji obsługi) również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych.
- 9.** Uczeń nie stosuje strategii komunikacyjnych (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, rozumienie tekstu zawierającego nieznanne słowa i zwroty) oraz kompensacyjnych (np. zastąpienie innym wyrazem, opis, środki niewerbalne) w przypadku, gdy nie zna lub nie pamięta jakiegoś wyrazu.
- 10.** Uczeń nie posiada świadomości językowej (np. podobieństw i różnic między językami).

Historia

Temat lekcji	Zagadnienia, materiał nauczania	Wymagania na poszczególne oceny				
		dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry	celujący
Rozdział I: Polska i świat w XII–XIV wieku						
1. Wyprawy krzyżowe	<ul style="list-style-type: none"> • przyczyny, przebieg i skutki wypraw krzyżowych • powstanie zakonów rycerskich • krucjaty na terenie Europy • udział książąt piastowskich w krucjatach 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: krucjata, krzyżowcy, Lewant, zakony rycerskie • prawidłowo sytuuje na osi czasu okres wypraw krzyżowych • lokalizuje na mapie Palestynę 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia wydarzenia związane z latami: 1095 r., 1096 r., 1291 r. • wymienia zakony rycerskie założone podczas krucjat: joannitów, templariuszy i Krzyżaków • wskazuje co najmniej jedną przyczynę oraz jeden skutek wypraw krzyżowych • przedstawia w porządku chronologicznym najważniejsze wydarzenia związane z wyprawami krzyżowymi 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny wypraw krzyżowych i wskazuje ich skutki • wskazuje na mapie Królestwo Jerozolimskie • wyjaśnia specyficzny charakter czwartej krucjaty oraz wymienia skutki zdobycia Bizancjum przez krzyżowców 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zasady funkcjonowania zakonów rycerskich • porównuje uzbrojenie i sposób walki rycerzy europejskich z wyposażeniem oraz taktyką walki saracenów • omawia pozytywne i negatywne skutki wypraw krzyżowych dla Europy i Azji Mniejszej 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje udział książąt piastowskich w wyprawach
2. Polska dzielnicowa	<ul style="list-style-type: none"> • postanowienia statutu Bolesława Krzywoustego i podział Polski na dzielnice • odstąpienie od zasady senioratu • rozdrobnienie dzielnicowe i rywalizacja między książętami piastowskimi • skutki rozbicia dzielnicowego • przemiany gospodarcze na ziemiach polskich w XIII w. • zmiany terytorialne w okresie rozbicia 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: statut, senior, princeps • wskazuje na mapie dzielnicę senioralną i dzielnice juniorów • podaje wydarzenie, które rozpoczęło rozbicie dzielnicowe (testament Bolesława Krzywoustego 1138 r.) • określa podstawowe założenia testamentu Bolesława Krzywoustego oraz znaczenie tego dokumentu 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie dzielnice Polski: Małopolskę, Wielkopolskę, Mazowsze, Śląsk, Pomorze Gdańskie, Pomorze Zachodnie • wymienia synów Bolesława Krzywoustego oraz przyznane im ziemie • omawia zasadę senioratu i pryncypatu • omawia przyczyny i skutki konfliktów wewnętrznych trwających podczas rozbicia dzielnicowego • przedstawia najważniejsze przemiany gospodarcze w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z latami 1180 r. 1227 r. • omawia przyczyny i skutki odstąpienia od zasady senioratu • wymienia grupy społeczne, które dążyły do przywrócenia jedności państwa polskiego • omawia przemiany gospodarcze na ziemiach polskich – rozwój osadnictwa i rzemiosła, wydobywanie złota, srebra oraz ołowiu, wybudowanie kopalni soli w Bochni i Wieliczce 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje tereny utracone przez książąt piastowskich w czasie rozbicia dzielnicowego, m.in. Pomorze Szczecińskie, ziemię lubuską, drohiczyńską i chełmińską • przedstawia zagadnienie rozbicia dzielnicowego jako zjawiska w rozwoju państwa feudalnego • wyjaśnia przyczyny dążeń zjednoczeniowych poszczególnych grup społecznych 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje rozbicie dzielnicowe z procesem rozdrobnienia feudalnego w Europie

	dzielnicowego		w XIII w.			
3. Mongołowie	<ul style="list-style-type: none"> • podboje Czyngis-chana • budowa imperium mongolskiego • podbój Rusi • najazd Tatarów na Polskę • rozpad imperium mongolskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie zasięg terytorialny państwa Mongołów • podaje wiek podbojów Czyngis-chana • wymienia co najmniej jeden skutek najazdu tatarskiego na Polskę 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia i wskazuje na mapie tereny w Europie, które atakowali Tatarzy • przedstawia dokonania postaci: Czyngis-chana, Henryka Pobożnego • podaje rok bitwy pod Legnicą – 1241 • określa przyczyny rozpadu imperium mongolskiego w późniejszych wiekach • poprawnie posługuje się terminami: jarłyk, haracz, chan 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok bitwy nad rzeką Kałką – 1223 i przedstawia skutki tego starcia • opisuje zasady organizacji państwa mongolskiego • wskazuje przyczyny i skutki sukcesów Mongołów • szczegółowo omawia i wyjaśnia znaczenie oraz skutki bitwy pod Legnicą 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia skutki najazdów tatarskich na państwa europejskie • określa przyczyny sukcesów militarnych Mongołów • charakteryzuje stosunek Europejczyków do Mongołów • wyjaśnia pochodzenie określenia <i>Tatarzy</i> 	
4. Sprowadzenie Krzyżaków do Polski	<ul style="list-style-type: none"> • północno-wschodni sąsiedzi Polski w XIII w.: Prusowie i Jaćwingowie • sprowadzenie Krzyżaków do Polski • założenie i rozwój państwa zakonnego • podbój i chrystianizacja Prus • budowa Malborka 	<ul style="list-style-type: none"> • prawidłowo posługuje się terminami: zakon krzyżacki, komtur, wielki mistrz • podaje rok sprowadzenia Krzyżaków do Polski – 1226 • wskazuje na mapie tereny państwa krzyżackiego • podaje podstawową przyczynę sprowadzenia Krzyżaków do Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rozwój terytorialny państwa zakonnego • wymienia plemiona podbite przez Krzyżaków: Prusów i Jaćwingów • podaje korzyści i zagrożenia wynikające z osiedlenia się Krzyżaków w Prusach • wskazuje na mapie Malbork • charakteryzuje postać Konrada Mazowieckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia genezę powstania zakonu krzyżackiego • wyjaśnia przyczyny sprowadzenia Krzyżaków do Polski • wymienia przyczyny sukcesów militarnych i gospodarczych państwa krzyżackiego • omawia okoliczności zajęcia przez Krzyżaków Pomorza Gdańskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia etapy budowy państwa zakonnego • charakteryzuje zamek w Malborku jako przykład średniowiecznej fortyfikacji • wskazuje, jaki wpływ mieli rycerze zakonni na rozwój gospodarczy podbitych ziem polskich • wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>komturia</i> 	
5. Zjednoczenie państwa polskiego	<ul style="list-style-type: none"> • skutki rozbicia dzielnicowego • tendencje integracyjne wśród książąt piastowskich • próby zjednoczenia ziem polskich podejmowane przez 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przynajmniej jedną przyczynę zjednoczenia ziem polskich • wskazuje na mapie zasięg terytorialny państwa Władysława Łokietka • prawidłowo określa wiek wydarzeń, które pojmują 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: starosta, grosz praski • podaje lata wydarzeń: koronacja Przemysła II – (1295), Wacława II (1300), Władysława Łokietka (1320) 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje i charakteryzuje etapy zjednoczenia ziem polskich na przełomie XIII i XIV w. • wymienia tereny wchodzące w skład państwa polskiego za 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zmiany gospodarcze i administracyjne wprowadzone za panowania Wacława II • opisuje przyczyny i przebieg buntu możnowładców pod wodzą 	

	<p>książąt śląskich, Przemysła II oraz Wacława II</p> <ul style="list-style-type: none"> • przejęcie władzy przez Władysława Łokietka i jego koronacja • zajęcie Pomorza Gdańskiego przez Krzyżaków • początek konfliktu z Krzyżakami – zmagania dyplomatyczne i militarne 	jako proces	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia przyczyny podejmowania prób zjednoczenia ziem polskich • wymienia książąt piastowskich dążących do połączenia ziem polskich: Henryka Probusa, Przemysła II, Władysława Łokietka • omawia znaczenie koronacji Władysława Łokietka w Krakowie dla integracji państwa polskiego • opisuje próby odzyskania przez Władysława Łokietka Pomorza Gdańskiego 	<p>panowania Przemysła II, Wacława II i Władysława Łokietka</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia konflikty państwa polskiego z Krzyżakami i Czechami • prezentuje dokonania Władysława Łokietka w procesie jednoczenia ziem polskich • przedstawia okoliczności i przebieg bitwy pod Płowcami w 1333 r. 	<p>wójta Alberta</p> <ul style="list-style-type: none"> • określa rolę Polski na arenie międzynarodowej • wyjaśnia znaczenie sojuszy zawartych przez Polskę z Danią i Węgrami 	
6. Państwo Kazimierza Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> • odbudowa Królestwa Polskiego za czasów Kazimierza Wielkiego • reformy gospodarcze (prawna, skarbowa, monetarna) przeprowadzone przez Kazimierza Wielkiego • założenie Akademii Krakowskiej • dyplomatyczne rozwiązanie konfliktów z Krzyżakami i Czechami • ekspansja terytorialna Polski na tereny Rusi Halickiej • śmierć Kazimierza Wielkiego – koniec dynastii Piastów 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: przywilej składu, prawo przymusu drogowego, poradne • wie, kim był i czym zasłynął Kazimierz Wielki • wskazuje na mapie państwo Kazimierza Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z datami: 1335 r., 1343 r., 1364 r., 1370 r. • charakteryzuje politykę zagraniczną Kazimierza Wielkiego • określa przyczyny i skutki ekspansji na tereny Rusi Halickiej • wymienia reformy gospodarcze wprowadzone przez Kazimierza Wielkiego • omawia wkład Kazimierza Wielkiego w umocnienie państwa polskiego pod względem politycznym i gospodarczym 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata i omawia związane z nimi wydarzenia: 1366 r. i 1348 r. • opisuje działania dyplomatyczne Kazimierza Wielkiego mające na celu zakończenie sporów z Czechami i Krzyżakami • omawia reformy wprowadzone przez Kazimierza Wielkiego i ich znaczenie dla unifikacji i rozwoju gospodarczego ziem polskich • przedstawia rozwój terytorialny państwa Kazimierza Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje cele polityki Kazimierza Wielkiego związane z umacnianiem pozycji państwa polskiego • charakteryzuje znaczenie podboju Rusi Halickiej dla rozwoju gospodarczego państwa polskiego • prezentuje politykę Kazimierza Wielkiego wobec Żydów • podaje przykłady miejscowości, w których wybudowano Orle Gniazda 	
7. Tajemnice sprzed wieków – Jak	<ul style="list-style-type: none"> • legendy związane z pochodzeniem godła 				<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najstarsze przekazy źródłowe 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia książąt, którzy od połowy

wyglądał piastowski orzeł?	<p>polskiego</p> <ul style="list-style-type: none"> • najstarsze podobizny orła i związane z nimi kontrowersje • wizerunki orła na monetach książąt piastowskich • rozpowszechnienie znaku orła za czasów Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego • inne symbole, które miały szansę znaleźć się w godle państwa polskiego 				<p>dotyczące orła jako symbolu państwowego</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady źródeł materialnych z wizerunkiem orła, np. monety i pieczęcie • wyjaśnia genezę symbolu orła przedstawioną w kronice Jana Długosza 	<p>XII w. umieszczali na monetach i pieczęciach wizerunek orła białego: Władysława Wygnańca, Bolesława Kędzierzawego i Kazimierza Sprawiedliwego</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia inne znaki używane przez władców piastowskich jako symbole państwowe, np. lwa, gryfa, smoka
----------------------------	---	--	--	--	--	--

Rozdział II: Społeczeństwo średniowiecza

1. System feudalny	<ul style="list-style-type: none"> • społeczeństwo feudalne • podział społeczeństwa na stany • kultura rycerska i dworska • narodziny monarchii stanowej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: senior, wasal, lenno, hołd lenny, system feudalny, stan • określa powiązania tworzące drabinę feudalną społeczeństwa średniowiecznego • wymienia stany: rycerstwo, duchowieństwo, mieszczaństwo i chłopów • przedstawia przebieg hołdu lennego oraz pasowania na rycerza 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: suzeren, społeczeństwo stanowe, monarchia patrymonialna • wyjaśnia zasady funkcjonowania systemu feudalnego • omawia pozycję prawną i majątkową stanu rycerskiego • podaje cechy charakterystyczne kultury rycerskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, na czym polegała zasada „Wasal mojego wasala nie jest moim wasalem” • przedstawia pozycję społeczną duchowieństwa, rycerstwa, chłopów i mieszczan • charakteryzuje monarchię stanową 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia mechanizmy powstania i funkcjonowania systemu feudalnego • na przykładzie państwa polskiego zjednoczonego przez Władysława Łokietka przedstawia cechy monarchii stanowej • omawia różnice pomiędzy monarchią patrymonialną a monarchią stanową 	
2. Życie średniowiecznej wsi	<ul style="list-style-type: none"> • wieś we wczesnym średniowieczu • zmiany w rolnictwie w XIII i XIV w. • kolonizacja na prawie niemieckim • lokacja osad wiejskich • życie codzienne mieszkańców średniowiecznej wsi 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: lokacja, sołtys, dwupółówka, trójpolówka • podaje przyczyny rozwoju kolonizacji wiejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: ława, wolnizna metoda wypaleniskowa • wymienia wynalazki i ulepszenia w rolnictwie wprowadzone w XII –XIV w. • omawia etapy zakładania wsi na prawie niemieckim • charakteryzuje zajęcia 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia obowiązki i uprawnienia sołtysa i wyjaśnia jego specyficzną rolę w osadzie • wyjaśnia, dlaczego trójpolówka była skuteczniejszą metodą uprawy ziemi niż dwupółówka i gospodarka wypaleniskowa 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia znaczenie kolonizacji wiejskiej dla rozwoju gospodarczego Polski w XIII–XIV w. • tłumaczy pochodzenie nazw miejscowości, takich jak Środa, Piątek, Wola, Piekary, Kowale • porównuje lokacje na 	

	<ul style="list-style-type: none"> • układ przestrzenny wsi w średniowieczu • pochodzenie nazw miejscowości 		i życie codzienne chłopów w średniowieczu		prawie polskim i niemieckim	
Tajemnice sprzed wieków – Jaka wiedza kryje się w pieczęciach?	<ul style="list-style-type: none"> • znaczenie pieczęci jako źródła historycznego • najstarsze pieczęcie używane przez władców polskich • funkcja pieczęci jako sposobu uwiarygodnienia dokumentu • geneza i znaczenie bulli 				<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę pieczęci jako źródła historycznego • podaje przykłady zastosowania pieczęci majestatycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy znaczenie symboli przedstawianych na pieczęciach • określa czas powstania najstarszych pieczęci używanych przez władców polskich • wyjaśnia znaczenie badań archeologicznych dla datowania oraz analizy średniowiecznych pieczęci
3. Średniowieczne miasto i jego mieszkańcy	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój miast w średniowiecznej Europie • układ przestrzenny miasta w średniowieczu • struktura organizacji rzemieślniczej – cechu • życie codzienne w średniowiecznym mieście 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: patrycjat, pospólstwo, plebs, rada miejska, burmistrz, ława, cech, czeladnik • wymienia warstwy społeczne w miastach średniowiecznych • przedstawia warunki życia codziennego w średniowiecznym mieście 	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy, na czym polegała lokacja miasta na prawie magdeburskim • wyjaśnia, jakie funkcje pełniły w średniowiecznym mieście: ratusz, pręgierz, rynek, targowisko, mury • podaje elementy obronne średniowiecznego miasta • określa rolę miast w polityce i gospodarce państw europejskich 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje życie codzienne mieszczan o różnym statusie społecznym • omawia kompetencje wójta, rady miejskiej i burmistrza 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, co oznaczało powiedzenie: „Powietrze miejskie czyni wolnym” • porównuje rolę i znaczenie miast polskich i europejskich w średniowieczu • charakteryzuje znaczenie hanzy bałtyckiej dla tego regionu 	

4. Kościół w średniowieczu	<ul style="list-style-type: none"> • różnicowanie stanu duchownego • zakony benedyktynów i cystersów oraz ich rola w społeczeństwie średniowiecznym • wpływ Kościoła na średniowieczną kulturę • założenie zakonów żebraczych • ruchy heretyckie funkcjonujące w średniowieczu • kryzys papieżstwa i niewola awiniońska • sobór w Konstancji 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: duchowieństwo, benedyktyni, cystersi, ruchy heretyckie, inkwizycja, zakony żebracze • wskazuje na mapie najpopularniejsze w średniowieczu miejsca pielgrzymek – Rzym i Santiago de Compostela • wyjaśnia wyrażenie „benedyktyńska praca” 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje lata soboru w Konstancji: 1414–1418 • przedstawia dokonania postaci: św. Benedykta z Nursji, św. Franciszka z Asyżu, św. Dominika Guzmána • wymienia średniowieczne ruchy heretyckie: waldensów i albigensów • określa rolę Kościoła w rozwoju państw europejskich 	<ul style="list-style-type: none"> • określa przyczyny i skutki utworzenia zakonów żebraczych oraz ich znaczenie • uzasadnia, dlaczego działalność ruchów heretyckich wywołała sprzeciw Kościoła • charakteryzuje poglądy wyznawane przez albigensów i waldensów • wymienia najstarsze ośrodki zakonne na ziemiach polskich • wskazuje na mapie tereny europejskie, na których organizowano w średniowieczu krucjaty 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje sytuację materialną duchowieństwa w średniowieczu i wskazuje źródła majątku Kościoła • wyjaśnia wpływ zakonów na gospodarkę i kulturę w społeczeństwie średniowiecznym • porównuje zakony żebracze z zakonami rycerskimi oraz tłumaczy ich rolę 	
5. Kultura i nauka wieków średnich	<ul style="list-style-type: none"> • uniwersalny charakter kultury średniowiecznej • średniowieczne wzorce osobowe: asceta, rycerz, władca • rola łaciny jako międzynarodowego języka dyplomacji, nauki i kultury • edukacja i uniwersytety w średniowieczu 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: uniwersytet, scholastyka, sztuki wyzwolone • wymienia średniowieczne wzorce osobowe: ascety, rycerza, władcy • określa obszary kultury, na które miał wpływ Kościół 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania św. Tomasza z Akwinu • wyjaśnia, dlaczego kultura średniowiecza określana jest mianem uniwersalnej • omawia znaczenie łaciny w średniowiecznej Europie • wskazuje wpływ Kościoła na rozwój architektury i sztuki 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje średniowieczne wzorce osobowe • przedstawia postacie, które w kulturze europejskiej uznaje się za wzorce: Szymona Słupnika, Rolanda, Karola Wielkiego • omawia cechy charakterystyczne kultury rycerskiej, dworskiej i ludowej 	<ul style="list-style-type: none"> • określa rolę kobiet w średniowieczu na przykładzie Eleonory Akwitańskiej i Jadwigi Śląskiej • wymienia pierwsze europejskie uniwersytety i omawia ich rolę dla rozwoju nauki w średniowieczu • ocenia znaczenie działalności ojców Kościoła i św. Tomasza z Akwinu 	
6. W cieniu kościołów i zamków	<ul style="list-style-type: none"> • architektura średniowiecznej Europy • cechy charakterystyczne architektury, malarstwa i rzeźby w stylu romańskim oraz gotyckim • sztuka polskiego średniowiecza 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przykładowe zabytki romańskie i gotyckie na ziemiach polskich, w tym w swoim regionie • wymienia cechy charakterystyczne dla stylu romańskiego i gotyckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: portal, prezbiterium, przypora, inicjał, miniatura, <i>Biblia pauperum</i> • posługując się mapą wskazuje miejsca najslawniejszych zabytków architektury romańskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje styl romański ze stylem gotyckim i wymienia ich cechy charakterystyczne • wskazuje na mapie państwa, w których znajduje się najwięcej zabytków romańskich i gotyckich • podaje przykłady 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia genezę architektury romańskiej • omawia znaczenie <i>Biblia pauperum</i> dla upowszechniania zasad religii chrześcijańskiej • tłumaczy, dlaczego polskie budownictwo w stylu romańskim nie rozwinęło się w tak 	

	<ul style="list-style-type: none"> średniowieczna rzeźba i zdobnictwo 		<ul style="list-style-type: none"> gotyckiej wyjaśnia, w jaki sposób kopiowano i ozdabiano księgi w średniowieczu 	<ul style="list-style-type: none"> średniowiecznych budowli świeckich tłumaczy rolę Kościoła w rozwoju architektury i sztuki średniowiecznej 	wysokim stopniu jak w Europie Zachodniej	
Tajemnice sprzed wieków – O czym opowiadają średniowieczne katedry ?	<ul style="list-style-type: none"> symbolika średniowiecznych katedr katedra w Chartres 				<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia symbolikę średniowiecznych katedr wskazuje cechy stylu gotyckiego na przykładzie katedry w Chartres 	
Rozdział III: U schyłku średniowiecza						
1. Unia Polski z Litwą	<ul style="list-style-type: none"> panowanie Andegawenów w Polsce przywilej koszycki sytuacja na Litwie przed zawarciem unii z Polską unia polsko-litewska w Krewie znaczenie chrystianizacji Litwy na arenie międzynarodowej unia w Wilnie i Horodle 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie posługuje się terminami: przywilej, unia, unia personalna, bojarzy wymienia postanowienia unii w Krewie i Horodle wskazuje na mapie Królestwo Polskie, Wielkie Księstwo Litewskie, państwo zakonu krzyżackiego, Węgry 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia wydarzenia związane z latami: 1374 r., 1385 r., 1401 r., 1413 r. przedstawia dokonania postaci: Mendoga, Ludwika Andegaweńskiego, Giedymina, Jadwigi, Władysława Jagiełły, Witolda na podstawie drzewa genealogicznego wskazuje pokrewieństwo między Piastami, Andegawenami i Jagiellonami podaje przyczyny i skutki wstąpienia Władysława Jagiełły na tron polski 	<ul style="list-style-type: none"> omawia okoliczności wstąpienia na polski tron Ludwika Andegaweńskiego opisuje okoliczności zawarcia unii polsko-litewskiej w Krewie wyjaśnia, dlaczego unia polsko-litewska była odnawiana w Wilnie w 1401 r. i w Horodle w 1413 r. wskazuje korzyści i zagrożenia wynikające z zawarcia unii polsko-litewskiej 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje sytuację Polski i Litwy w drugiej połowie XIV w. przedstawia rozwój terytorialny i polityczny państwa litewskiego w XIII i XIV w. ocenia panowanie Jadwigi i Władysława Jagiełły opisuje skutki unii w Krewie dla sytuacji międzynarodowej Litwy 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia znaczenie unii polsko-litewskiej na tle sytuacji międzynarodowej w Europie porównuje unię polsko-litewską z innymi funkcjonującymi wówczas w Europie (np. unia kalmarska)
2. Wielka wojna z zakonem krzyżackim	<ul style="list-style-type: none"> przyczyny wybuchu wielkiej wojny z zakonem krzyżackim bitwa pod Grunwaldem i jej znaczenie pokój toruński z 1411 r. i skutki wielkiej wojny z Krzyżakami 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny wielkiej wojny z zakonem krzyżackim podaje wydarzenia związane z latami: 15 lipca 1410 r., 1411 r., 1414–1418 wymienia postanowienia pokoju toruńskiego z 1411 r. 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia dokonania postaci: Ulricha von Jungingena, Zawiszy Czarnego, Mikołaja Trąby, Pawła Włodkowica wskazuje na mapie Czerwińsk, Grunwald, Malbork, Toruń wymienia skutki wielkiej 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia przebieg działań wojennych w czasie wielkiej wojny z zakonem w latach 1409–1411 omawia przebieg bitwy pod Grunwaldem 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje sytuację państwa polsko-litewskiego na przełomie XIV i XV w. opisuje uzbrojenie lekkiej jazdy litewskiej biorącej udział w bitwie pod Grunwaldem ocenia udział Pawła Włodkowica w obradach 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia podstawowe elementy uzbrojenia rycerzy z początku XV w.

	<ul style="list-style-type: none"> rola konfliktu polsko-krzyżackiego na arenie międzynarodowej postanowienia soboru w Konstancji 		<p>wojny z Krzyżakami</p> <ul style="list-style-type: none"> omawia udział Polaków na soborze w Konstancji 		<p>soboru w Konstancji</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia najważniejsze tezy przedstawione przez Pawła Włodkowica na soborze 	
Tajemnice sprzed wieków – Jaką bitwę namalował Jan Matejko?	<ul style="list-style-type: none"> okoliczności powstania obrazu Jana Matejki „Bitwa pod Grunwaldem” ukryte znaczenie i symbolika obrazu losy dzieła w czasie II wojny światowej 				<ul style="list-style-type: none"> omawia okoliczności powstania obrazu „Bitwa pod Grunwaldem” opisuje przedstawione na obrazie sceny pod względem zgodności z prawdą historyczną 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje symboliczne znaczenie dzieła wyjaśnia, dlaczego Niemcom w czasie II wojny światowej zależało na zniszczeniu „Bitwy pod Grunwaldem” ocenia postawę profesora Władysława Woydy i jego wkład w ocalenie obrazu
3. Europa Zachodnia w XIV i XV wieku	<ul style="list-style-type: none"> epidemia dżumy w XIV w. przyczyny, najważniejsze wydarzenia i skutki wojny stuletniej ruchy heretyckie i ich przedstawiciele powstania ludowe wprowadzenie broni palnej i wzrost znaczenia armii zaciężnej 	<ul style="list-style-type: none"> podaje lata wydarzeń: 1337–1453 – wojna stuletnia tłumaczy pojęcie „czarna śmierć” wskazuje na mapie państwa biorące udział w wojnie stuletniej przedstawia co najmniej jedną przyczynę i jeden skutek wojny stuletniej 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia dokonania postaci: Joanny d’Arc, Jana Husa, Johna Balla, Johna Wicklefa, Jana Žižki podaje niektóre skutki epidemii dżumy w XIV w. wymienia powstania ludowe, które wybuchły na terenie Francji i Anglii w XIV i XV w. wyjaśnia skutki wprowadzenia broni palnej i armii zaciężnej omawia główne założenia husytyzmu 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie główne kierunki rozprzestrzeniania się „czarnej śmierci” omawia skutki epidemii dżumy wymienia przyczyny i następstwa wojny stuletniej wskazuje na mapie tereny, na których toczyły się walki podczas wojny stuletniej oraz buntów chłopskich 	<ul style="list-style-type: none"> omawia przyczyny wystąpień ludowych na terenie Francji i Anglii w XIV i XV w. charakteryzuje nowe techniki walki wprowadzone w XV w.: zastosowanie broni palnej, walka taborem, uformowanie armii zaciężnej przedstawia przyczyny i przebieg powstania husytów w Czechach wyjaśnia, dlaczego Jana Husa spalono na stosie 	<ul style="list-style-type: none"> określa wpływ husytyzmu dla rozwoju Europy •
4. Nowe potęgi w Europie Wschodniej	<ul style="list-style-type: none"> rozwój terytorialny Polski i Litwy wzrost znaczenia Moskwy ekspansja imperium osmańskiego w Europie bitwa pod Warną 	<ul style="list-style-type: none"> podaje lata wydarzeń: 1444 r. – bitwa pod Warną, 1453 r. – zdobycie Konstantynopola poprawnie posługuje się terminami: sułtan, janczarzy, car 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia dokonania postaci: Władysława III Warneńczyka, Jana Hunyadyego, Dymitra Dońskiego, Iwana III Srogięgo, Iwana IV Groźnego 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia czynniki, które decydowały o sile militarnej imperium tureckiego wskazuje na mapie kolejne ziemie podbijane przez Turków w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje oddziały janczarów z oddziałami piechoty europejskiej uzasadnia, dlaczego upadek Konstantynopola jest uznawany za jedną z granicznych dat 	

	<ul style="list-style-type: none"> • upadek Konstantynopola 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie: imperium osmańskie, Konstantynopol, Warnę, Wielkie Księstwo Moskiewskie 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia skutki zdobycia Konstantynopola przez Turków • określa rolę rozwoju państwa moskiewskiego dla tego regionu 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przebieg bitwy pod Warną 	<p>średniowiecza</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, z jakiego powodu po klęsce Konstantynopola wyznawcy prawosławia zaczęli nazywać Moskwę trzecim Rzymem • ocenia konsekwencje, jakie miały dla Polski i Litwy powstanie imperium osmańskiego oraz zjednoczenie ziem ruskich 	
5. Wojna trzynastoletnia	<ul style="list-style-type: none"> • znaczenie powstania Związku Jaszczurczego i Związku Pruskiego • przyczyny wybuchu wojny trzynastoletniej • przebieg działań wojennych w latach 1454–1466 • postanowienia drugiego pokoju toruńskiego • skutki wojny trzynastoletniej 	<ul style="list-style-type: none"> • określa ramy czasowe wojny trzynastoletniej • wskazuje podstawową przyczynę wybuchu konfliktu • poprawnie posługuje się terminem stan szlachecki • wskazuje na mapie ziemie przyłączone do Polski w wyniku podpisania drugiego pokoju toruńskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • zna wydarzenia związane z latami: 1440 r., 1454 r., 1462 r., 1466 r. • przedstawia dokonania postaci: Jana Bażyńskiego, Piotra Dunina, Kazimierza Jagiellończyka • wymienia przyczyny i skutki wojny trzynastoletniej • omawia znaczenie armii zaciężnej w wojnie trzynastoletniej 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia poszczególne etapy wojny trzynastoletniej • wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew wojny trzynastoletniej • podaje nazwy ziem odzyskanych przez Królestwo Polskie na mocy pokoju toruńskiego z 1466 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego szlachta i mieszczaństwo mieszkający w Prusach dążyli do przyłączenia ich ziem do Polski • porównuje działania wielkiej wojny z zakonem prowadzonej przez Władysława Jagiełłę do działań zbrojnych prowadzonych podczas wojny trzynastoletniej • omawia zmiany, które zaszły w sytuacji międzynarodowej Polski po wojnie trzynastoletniej • ocenia znaczenie przywilejów nadanych w czasie wojny trzynastoletniej stanowi szlacheckiemu 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie wydarzeń wojny trzynastoletniej na tle sytuacji politycznej i społecznej ówczesnej Europy
Tajemnice sprzed wieków – Jak wyglądały działania średniowiecznych szpiegów?	<ul style="list-style-type: none"> • działalność średniowiecznych szpiegów • polscy i krzyżacy szpiegów w średniowieczu • sposób szpiegowania 				<ul style="list-style-type: none"> • omawia główne zadania średniowiecznych szpiegów • charakteryzuje średniowieczne sposoby szpiegowania wiadomości • wyjaśnia, jak werbowano i wynagradzano szpiegów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, jak werbowano i wynagradzano szpiegów w średniowieczu • wymienia najsłynniejszych

	wiadomości				w średniowieczu • wymienia najslynniejszych szpiegów polskich i krzyżackich	szpiegów polskich i krzyżackich
6. Kultura późnego średniowiecza w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> • rozkwit kultury polskiej w XIV i XV w. • wybitni polscy uczeni średniowiecza i ich dokonania • najważniejsze osiągnięcia polskiej architektury i sztuki gotyckiej • twórczość rzeźbiarska Wita Stwosza 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najslynniejsze przykłady sztuki gotyckiej w Polsce: m.in. ołtarz Wita Stwosza, Bazylikę Mariacką w Gdańsku, Barbakan w Krakowie, ratusz w Toruniu • wie, kim był i czym zasłynął Wit Stwosz oraz Mikołaj Kopernik 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Wita Stwosza, Marcina Króla, Wojciecha z Brudzewa, Mikołaja Kopernika, Pawła Włodkowica, Jana Ostroroga • omawia znaczenie odnowienia Akademii Krakowskiej w 1400 r. • wyjaśnia, dlaczego okres panowania Kazimierza Jagiellończyka nazywany jest złotą jesienią polskiego średniowiecza • potrafi wymienić przykłady budowli w stylu gotyckim w swoim regionie 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie tereny, na których powstało najwięcej budowli w stylu gotyckim • porównuje rozwój kultury polskiej z kulturą europejską • wyjaśnia na czym polega specyfika sztuki i literatury polskiej omawianego okresu • wymienia czas powstania oraz twórców znanych w regionie budowli i dzieł z okresu późnego średniowiecza 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy charakterystyczne rzeźby średniowiecznej na przykładzie piety i Piękną Madonny • wyjaśnia, na czym polega wartość historyczna i kulturowa ołtarza Wita Stwosza • omawia dokonania sławnych absolwentów Akademii Krakowskiej • samodzielnie dociera do informacji dotyczących kultury późnego średniowiecza w swoim regionie (np. przy realizacji projektu) 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje osiągnięcia kultury późnego średniowiecza w swoim regionie na tle kultury polskiej i europejskiej
Rozdział IV: Narodziny nowożytnego świata						
1. Cywilizacje Ameryki	<ul style="list-style-type: none"> • cywilizacje Ameryki prekolumbijskiej • osiągnięcia naukowo-techniczne oraz sztuka Olmeków, Majów, Azteków i Inków 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie tereny zamieszkałe przez Azteków, Majów i Inków • wymienia najważniejsze ośrodki cywilizacyjne rdzennych mieszkańców Ameryki • wskazuje podstawowe osiągnięcia cywilizacyjne kultur prekolumbijskich 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia najważniejsze osiągnięcia techniczne cywilizacji prekolumbijskich 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje poziom rozwoju cywilizacji prekolumbijskich z cywilizacją Europejczyków • wskazuje cechy charakterystyczne sztuki prekolumbijskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia, dlaczego Majowie są określanymi przez niektórych uczonych Grekami Ameryki 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia funkcjonowanie poczty i sieci dróg w państwie Inków • przedstawia system wierzeń Azteków
2. Wielkie odkrycia geograficzne	<ul style="list-style-type: none"> • rozwój nauki i techniki w Europie w XV w. • sytuacja gospodarcza i społeczna na kontynencie europejskim 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z latami: 1492 r., 1498 r., 1519–22 r. • wymienia nazwiska głównych odkrywców z XV i 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Henryka Żeglarza, Bartłomieja Diaza, Vasco da Gamy, Krzysztofa Kolumba, 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje przebieg wypraw wielkich odkrywców: Vasco da Gamy, Krzysztofa Kolumba, Ferdynanda Magellana 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zasługi, jakie mieli dla rozwoju żeglarstwa Henryk Żeglarz, Ferdynand Aragoński i Izabela Kastylijska 	

	<p>w XV w.</p> <ul style="list-style-type: none"> • utrudnienia w handlu z krajami Dalekiego Wschodu • poszukiwanie morskiej drogi do Indii • odkrycia żeglarzy portugalskich • nawiązanie przez Europejczyków bezpośrednich kontaktów handlowych z Afryką i Indiami • wyprawa Krzysztofa Kolumba i znaczenie odkrycia Ameryki • wyprawa Ferdynanda Magellana dookoła świata • układ w Tordesillas 	<p>XVI w.</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie szlaki wypraw najważniejszych odkrywców – Krzysztofa Kolumba, Vasco da Gamy, Ferdynanda Magellana 	<p>Ferdynanda Magellana</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: astrolabium, karawela, Kompas, busola • wymienia co najmniej dwie przyczyny wielkich odkryć geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego Hiszpania i Portugalia miały największy udział w wielkich odkryciach geograficznych • przedstawia dokonania postaci: Ameriga Vespucciego, Paola Toscanellego • szczegółowo omawia przyczyny wielkich odkryć geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia postanowienia traktatu w Tordesillas i jego skutki • charakteryzuje organizację wypraw odkrywczych oraz zasady organizacji kolonii • ocenia, jaki wpływ na odkrycia geograficzne miał rozwój kartografii i nawigacji 	
3. Skutki wielkich odkryć	<ul style="list-style-type: none"> • podbój Ameryki przez konkwistadorów • zagłada Indian • zniszczenie dorobku kulturalnego ludów Ameryki • wzajemne wpływy cywilizacyjne pomiędzy Europą a nowo odkrytym kontynentem • skutki odkryć geograficznych 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminem: konkwistador • wymienia skutki odkryć geograficznych dla rdzennych mieszkańców Ameryki • wskazuje wpływ odkryć na rozwój Europy nowożytnej 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia dokonania postaci: Ferdynanda Corteza, Francisca Pizarra, Montezumy, Atahualpy • przedstawia następstwa odkryć geograficznych dla gospodarki Europy • wskazuje na mapie szlaki handlowe tworzące tzw. złoty trójkąt • posługuje się pojęciami: rewolucja cen, dualizm ekonomiczny 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia etapy podboju państwa Azteków i Inków • wyjaśnia przyczyny powstania kolonii w Ameryce • wskazuje na mapie tereny zajęte przez Hiszpanów i Portugalczyców 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wymianę handlową pomiędzy Ameryką, Europą i Afryką na szlaku tzw. złotego trójkąta • podaje przyczyny zmniejszenia się liczby rdzennych mieszkańców Ameryki w XVI w. • omawia funkcjonowanie europejskich kolonii w Ameryce 	
4. Gospodarka w epoce kolonialnej	<ul style="list-style-type: none"> • zmiany w gospodarce europejskiej wywołane odkryciami geograficznymi • nowe środki płatnicze – weksle i banknoty • kompanie handlowe i ich rola w XVII i na 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, kim byli korsarze • omawia model dualizmu w rozwoju gospodarczym • poprawnie posługuje się terminami: kompania handlowa, praca nakładcza, manufaktura, kapitalizm 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejsze zmiany gospodarcze spowodowane odkryciami geograficznymi, m.in.: rozwój handlu, zwiększenie produkcji, zmiany w rolnictwie • tłumaczy, na czym 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zmiany, jakie zaszły w handlu w wyniku odkryć geograficznych • charakteryzuje podział gospodarczy kontynentu europejskiego: państwa na zachód od Łaby specjalizujące się w 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia zmiany w rolnictwie spowodowane wzrostem wymiany handlowej • wymienia korzyści, jakie niesło za sobą wprowadzenie do użytku weksli i banknotów 	

	<p>początku XVIII w.</p> <ul style="list-style-type: none"> • powstanie nowych form produkcji: praca nakładcza i manufaktura • początki gospodarki kapitalistycznej • niewolnictwo i jego rola w gospodarce kolonialnej 		<p>polegała praca nakładcza</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia znaczenie założenia kompanii handlowych dla rozwoju wymiany towarowej między Europą a Afryką, Azją i Ameryką 	<p>handlu i rzemiośle, państwa na wschód od Łaby – zdominowane przez rolnictwo</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny wprowadzenia pracy nakładczej 	<ul style="list-style-type: none"> • tłumaczy znaczenie określenia, że gospodarka \w epoce kolonialnej zaczęła mieć charakter globalny 	
5. Kultura odrodzenia w Europie	<ul style="list-style-type: none"> • idea humanizmu i nawiązania do antyku • wynalazek druku i jego wpływ na rozpowszechnienie się idei odrodzenia • rola Włoch w powstaniu i rozwoju renesansu • główne ośrodki odrodzenia w Europie • działalność i osiągnięcia Leonarda da Vinci • przedstawiciele renesansu: Michał Anioł i Erazm z Rotterdamu • zmiany w nauce i technice w okresie odrodzenia 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najślynniejsze postacie odrodzenia: Mikołaja Kopernika, Leonarda da Vinci, Michała Anioła i Galileusza • poprawnie posługuje się terminami: mecenas, renesans, odrodzenie, humanizm • określa, w którym państwie narodził się renesans • wymienia cechy charakterystyczne architektury renesansu 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Mikołaja Kopernika, Leonarda da Vinci, Galileusza, Giordana Bruna, Michała Anioła, Erazma z Rotterdamu, Jana Gutenberga • tłumaczy znaczenie wynalezienia druku dla rozwoju renesansowej nauki • podaje przykłady dzieł artystów epoki odrodzenia • podaje przykłady inspiracji sztuką antyczną w architekturze i dziełach renesansowych artystów 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia sens stwierdzenia: „Człowiekiem jestem i nic, co ludzkie, nie jest mi obce” • podaje tytuły najślynniejszych dzieł włoskiego renesansu • wymienia najślynniejszych mecenasów włoskiego odrodzenia 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę uniwersytetów w rozwoju nauki w odrodzeniu • tłumaczy, na czym polegał mecenas • wskazuje podobieństwa oraz różnice pomiędzy sztuką średniowiecza i renesansu • charakteryzuje humanizm jako nowy nurt w filozofii i kulturze 	
6. Nowe wyznania w Europie	<ul style="list-style-type: none"> • Kościół na początku XVI w. • przyczyny reformacji • główne nurty ruchu reformacyjnego i ich twórcy • anglikanizm – przyczyny i przebieg reformacji w Anglii • przebieg ruchu reformacyjnego – 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenie i znaczenie roku 1517 • określa, kim był i czym zasłynął Marcin Luter i Jan Kalwin • prawidłowo stosuje pojęcia: odpust, protestantyzm 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia wydarzenia związane z latami: 1534 r., 1536 r., 1555 r. • podaje główne tezy głoszone przez Marcina Lutra i Jana Kalwina • poprawnie posługuje się terminami: symonia, nepotyzm, reformacja, luteranizm, kalwinizm, arianie • wymienia główne 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie państwa, w których reformacja miała największy zasięg • przedstawia dokonania postaci: Marcina Lutra, Jana Kalwina, Henryka VIII • charakteryzuje wyznania protestanckie: luteranizm, kalwinizm, anglikanizm • przedstawia gospodarcze 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, kim byli arianie • omawia organizację kościołów protestanckich • tłumaczy znaczenie zasady „czuj kraj, tego religia” i określa jego dalekosiężne skutki • ocenia, jaki wpływ na rozpowszechnienie idei reformacji miało wynalezienie druku 	<ul style="list-style-type: none"> • dostrzega wpływ reformacji na umocnienie władzy państwowej w niektórych krajach protestanckich (np. Prusy Książęce, Szwecja)

	dysputy, prześladowania i wojny religijne		przyczyny i skutki reformacji • prezentuje główne nurty ruchu reformacyjnego	skutki ruchu reformacyjnego		
7. Kонтрреформacja	<ul style="list-style-type: none"> • postanowienia soboru trydenckiego • cele i sposób działania jezuitów • zmiany w Kościele katolickim • wojna trzydziestoletnia 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok zwołania soboru trydenckiego – 1545 • wymienia podstawowe założenia kontrreformacji • wymienia przynajmniej dwie zmiany wprowadzone w Kościele katolickim w wyniku soboru trydenckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: inkwizycja, indeks ksiąg zakazanych, jezuita, nuncjusz, kongregacja • omawia główne zasady działalności zakonu jezuitów • porównuje wnętrze zboru protestanckiego z wystrojem Kościoła katolickiego • wymienia zmiany wprowadzone w Kościele katolickim w wyniku soboru trydenckiego • przedstawia przyczyny i skutki wojny trzydziestoletniej 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje sytuację w Kościele katolickim w XVI w. • wymienia zadania inkwizycji w walce z reformacją • wyjaśnia, w jakim celu sporządzono indeks ksiąg zakazanych • przedstawia postać Ignacego Loyoli 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia reformy wprowadzone w Kościele katolickim po soborze trydenckim • charakteryzuje ideologiczne założenia wystroju wnętrza zboru protestanckiego i kościoła katolickiego • ocenia rolę jezuitów w walce z reformacją • omawia przyczyny, przebieg i skutki wojny trzydziestoletniej 	<ul style="list-style-type: none"> • zna pojęcie reforma katolicka, potrafi wyjaśnić różnicę pomiędzy pojęciami: kontrreformacja i reforma katolicka
Rozdział V: Rzeczpospolita w XVI wieku						
1. Początki demokracji szlacheckiej	<ul style="list-style-type: none"> • przywileje szlacheckie • ekonomiczne podstawy demokracji szlacheckiej • znaczenie konstytucji <i>Nihil novi</i> • instytucje demokracji szlacheckiej – sejm walny i sejmiki • reformy związane z ruchem egzekucyjnym 	<ul style="list-style-type: none"> • prawidłowo stosuje pojęcia: magnateria i szlachta średnia, sejm walny, sejmiki, poseł, przywilej • wyjaśnia, czym była egzekucja praw i dóbr • wymienia trzy stany sejmujące 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: szlachta zagrodowa, gołota, senat, instrukcje poselskie, izba poselska, marszałek, <i> veto</i>, hetman, ruch egzekucyjny, królewszczyzna • omawia najważniejsze przywileje szlacheckie • charakteryzuje różnorodność stanu szlacheckiego • przedstawia etapy kształtowania się ustroju demokracji szlacheckiej 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: konstytucje sejmowe, podskarbi, kanclerz, sejm walny • przedstawia genezę stanu szlacheckiego • wyjaśnia zasady działalności ruchu egzekucyjnego • przedstawia funkcjonowanie sejmu walnego • wyjaśnia, czym było wojsko kwarciane 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie przywilejów szlacheckich • omawia pozycję gospodarczą i polityczną szlachty polskiej w XVI w. • porównuje sytuację polityczną i majątkową średniej szlachty z pozycją gołoty • charakteryzuje przebieg obrad sejmiku szlacheckiego 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje ustrój Rzeczypospolitej XVI w. do ustrojów innych krajów europejskich

<p>Tajemnice sprzed wieków – Jak obradowano na sejmikach i sejmach?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • znaczenie sejmików i sejmu walnego • przebieg obrad sejmików ziemskich • uczestnictwo przedstawicieli sejmików w roli posłów na sejmie walnym • miejsca zwoływania sejmów 				<ul style="list-style-type: none"> • ocenia stosunek szlachty do udziału w sejmikach ziemskich i sejmie walnym • tłumaczy, dlaczego sejmiki odbywały się najczęściej w kościołach • omawia sposób głosowania na posłów podczas obrad sejmiku ziemskiego • przedstawia zastosowanie rugów poselskich 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia miejsca obrad sejmu oraz uzasadnia przyczynę określonej lokalizacji • wyjaśnia, dlaczego szlachta uważała, że ustrój Rzeczypospolitej jest doskonały
<p>2. Rozwój gospodarczy Polski</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zasady funkcjonowania folwarku pańszczyźnianego • życie codzienne mieszkańców polskiej wsi w XVI–XVIII w. • rola Gdańska w rozwoju gospodarczym Królestwa Polskiego w XVI w. • zmiany w handlu europejskim w XVI w. 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: folwark, pańszczyzna • wskazuje na mapie główne ośrodki handlowe na ziemiach polskich • określa rolę Gdańska w rozwoju handlu morskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia produkty eksportowane z Polski w XV– XVII w. • podaje nazwy towarów importowanych do Polski w XV– XVII w. • wyjaśnia znaczenie Gdańska dla wymiany towarowej między Polską a Europą Zachodnią • omawia funkcjonowanie folwarku pańszczyźnianego 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny rozwoju folwarków pańszczyźnianych • charakteryzuje pozycję gospodarczą Gdańska oraz jego mieszkańców w XVI–XVII w. 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia wpływ rozwoju gospodarczego Polski w XVI w. na poziom życia poszczególnych grup społecznych • omawia propozycje reform społeczno-gospodarczych Jana z Ludziska oraz arian 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje drogi rozwoju Europy Wschodniej i Europy Zachodniej dostrzegając genezę współczesnych różnic w rozwoju gospodarczym Europy wschodniej i zachodniej w XVI w.
<p>3. Czasy Zygmunta Starego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • funkcjonowanie unii polsko-litewskiej w czasach Jagiellonów • polityka dynastyczna Jagiellonów • panowanie Zygmunta Starego • przyczyny i znaczenie hołdu pruskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie państwa, w których na przełomie XV i XVI w. władzę sprawowali Jagiellonowie • lokalizuje na mapie kraje, z którymi Rzeczpospolita prowadziła wojny za panowania Zygmunta Starego • podaje najważniejsze wydarzenia z wojny z Moskwą i z zakonem krzyżackim 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z latami: 1515 r., 1525 r. • charakteryzuje sytuację międzynarodową Polski za panowania Zygmunta Starego • wyjaśnia przyczyny i przebieg ostatniego konfliktu zbrojnego z zakonem krzyżackim 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie ziemie utracone w XVI w. przez Wielkie Księstwo Litewskie na rzecz Moskwy • wyjaśnia przyczyny podpisania porozumienia jagiellońsko-habsburskiego w Wiedniu • przedstawia przyczyny, przebieg i skutki konfliktu z Moskwą 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia znaczenie hołdu pruskiego dla sytuacji międzynarodowej Polski • ocenia wpływ rządów Zygmunta Starego na umocnienie międzynarodowej pozycji państwa polskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • dokonuje bilansu rządów Zygmunta Starego na szerokim tle sytuacji międzynarodowej

4. Rzeczpospolita Obojga Narodów	<ul style="list-style-type: none"> • panowanie Zygmunta Augusta • pierwsza wojna o Inflanty i jej następstwa • początki polskiej floty • unia polsko-litewska w Lublinie • powstanie Rzeczypospolitej Obojga Narodów • skutki unii lubelskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: unia realna i unia personalna • wymienia postanowienia unii lubelskiej • lokalizuje na mapie tereny Wielkiego Księstwa Litewskiego i ziemie Korony 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z latami: 1563–1570, 1569, 1572 • wyjaśnia przyczyny i skutki zawarcia unii w Lublinie • wskazuje na mapie Carstwo Rosyjskie, ziemie włączone na mocy unii lubelskiej do Korony 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny i skutki wojny o Inflanty • określa konsekwencje zawarcia unii lubelskiej • przedstawia stanowisko zwolenników unii realnej Polski i Litwy • podaje argumenty przeciwników zawarcia unii polsko-litewskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje ustrój, podział administracyjny, obszar oraz różnicowanie narodowościowe i religijne Rzeczypospolitej Obojga Narodów • ocenia panowanie Zygmunta Augusta 	
5. Kultura polskiego odrodzenia	<ul style="list-style-type: none"> • wpływ sytuacji gospodarczej na rozwój polskiej kultury i sztuki w XVI w. • oddziaływanie włoskiego renesansu na rozwój odrodzenia na terenach Rzeczypospolitej • najwybitniejsze polskie dzieła renesansowe 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Mikołaja Reja, Jana Kochanowskiego, Andrzeja Frycza-Modrzewskiego, Mikołaja Kopernika • podaje główne cechy kultury polskiego odrodzenia 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Macieja z Miechowa, Marcina Kromera, Jana Kochanowskiego, Mikołaja Reja, Szymona Szymonowica, Andrzeja Frycza Modrzewskiego • uzasadnia, dlaczego XVI w. w Polsce nazywa się złotym wiekiem • wskazuje wpływy włoskiego renesansu na kulturę polską • wymienia przykładowe dzieła sztuki renesansowej w Polsce oraz w swoim regionie 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przedstawicieli polskiego renesansu i omawia ich największe osiągnięcia • omawia cechy architektury renesansu na przykładzie zabytków w Polsce • charakteryzuje literaturę polskiego odrodzenia i jej znaczenie dla rozwoju języka polskiego • omawia rozwój szkolnictwa w czasach odrodzenia 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, w jaki sposób działalność królowej Bony przyczyniła się do rozwoju polskiej gospodarki i kultury • tłumaczy znaczenie ogłoszenia teorii heliocentrycznej Mikołaja Kopernika i porównuje ją z systemem geocentrycznym • wskazuje renesansowe elementy krakowskiego Wawelu • wymienia kolekcję arrasów Zygmunta Augusta jako przykład sztuki renesansowej 	
Tajemnice sprzed wieków – Gdzie pochowano Mikołaja Kopernika?	<ul style="list-style-type: none"> • badania historyków i archeologów • odkrycie krypty w katedrze we Fromborku w 2005 r. • znalezienie miejsca pochówku Mikołaja Kopernika 				<ul style="list-style-type: none"> • wymienia hipotezy dotyczące miejsca pochówku Mikołaja Kopernika • tłumaczy, dlaczego podczas II wojny światowej Niemcy interesowali się poszukiwaniami grobu Mikołaja Kopernika • wyjaśnia udział bibliologów 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zasady współpracy historyków, archeologów, kryminologów i genetyków podczas poszukiwań grobu Mikołaja Kopernika

					w potwierdzeniu tożsamości Mikołaja Kopernika	
6. Kraj wielu wyznań	<ul style="list-style-type: none"> wieloreligijna tradycja państwa Jagiellonów rozwój protestantyzmu w Rzeczypospolitej Obojga Narodów szkolnictwo protestanckie w Polsce bracia polscy i zasady ich wiary realizacja uchwał soboru trydenckiego w Rzeczypospolitej działalność Piotra Skargi unia brzeska i jej skutki konfederacja warszawska i jej znaczenie terytorialne rozmieszczenie grup wyznaniowych w Rzeczypospolitej 	<ul style="list-style-type: none"> poprawnie posługuje się terminami: bracia polscy, konfederacja, grekokatolicy wyjaśnia, kim byli arianie 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia wydarzenia związane z latami: 1570 r., 1573 r., przedstawia dokonania postaci: Jana Łaskiego, Faustyna Socyna, Piotra Skargi, Stanisława Hozjusza wskazuje tereny zamieszkałe przez katolików, prawosławnych, luteran, kalwinistów i arian 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia wydarzenia związane z latami: 1596 r., 1602 r. charakteryzuje rozwój kontrreformacji w Polsce przedstawia postanowienia ugody sandomierskiej i konfederacji warszawskiej ocenia znaczenie konfederacji warszawskiej dla sytuacji protestantów w Rzeczypospolitej 	<ul style="list-style-type: none"> tłumaczy, w jaki sposób reformacja wpłynęła na rozwój kultury polskiej omawia wkład arian w rozwój nauki i szkolnictwa porównuje przebieg reformacji i kontrreformacji w Europie Zachodniej z działalnością tych ruchów na ziemiach polskich wyjaśnia, dlaczego poglądy braci polskich zostały uznane za zbyt radykalne i były zwalczane przez przedstawicieli innych wyznań 	
7. Pierwsi królowie elekcyjni	<ul style="list-style-type: none"> przebieg i skutki pierwszego bezkrólewia elekcja i ucieczka Henryka Walezego okoliczności wyboru na króla Stefana Batorego wojna o Inflanty 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia wydarzenia związane z latami: 1572 r., 1573 r. poprawnie posługuje się terminami: konfederacja, interreks, sejm elekcyjny, sejm koronacyjny, artykuły henrykowskie 	<ul style="list-style-type: none"> podaje wydarzenia związane z latami: 1575 r., 1577 r., 1582 r. poprawnie posługuje się terminami: sejm konwokacyjny piechota wybraniecka, <i>pacta conventa</i> przedstawia dokonania postaci: Jakuba Uchańskiego, Henryka Walezego, Anny Jagiellonki, Stefana Batorego, Jana Zamoyskiego wskazuje na mapie: 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia pierwszych królów elekcyjnych i charakteryzuje ich panowanie omawia główne założenia artykułów henrykowskich oraz dokumentu <i>pacta conventa</i> przedstawia znaczenie bezkrólewia po śmierci Zygmunta Augusta 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia rolę Jana Zamoyskiego w elekcji Stefana Batorego na króla Polski określa wpływ pierwszych wolnych elekcji na ukształtowanie ustroju Rzeczypospolitej charakteryzuje przebieg i skutki wojny polsko-moskiewskiej o Inflanty ocenia panowanie Stefana Batorego 	

			Inflanty, Połock, Psków, Smoleńsk • omawia okoliczności pierwszych wolnych elekcji			
Rozdział VI: Wiek wojen						
1. Angielska monarchia parlamentarna	<ul style="list-style-type: none"> • rządy Tudorów w Anglii • przyczyny konfliktu między angielskim królem a parlamentem • przebieg i skutki wojny domowej w Anglii • rola Olivera Cromwella w polityce republiki angielskiej • podbój Irlandii, uzależnienie Szkocji i powstanie Wielkiej Brytanii 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: gentry, purytanie, rojaliści, restauracja monarchii • podaje co najmniej jedną przyczynę wojny domowej w Anglii • rozumie pojęcie monarchii parlamentarnej 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia wydarzenia związane z latami: 1649 r., 1660 r., 1679 r. • przedstawia dokonania postaci: Henryka VIII, Elżbiety I, Karola I, Olivera Cromwella, Karola II Stuarta, Wilhelma Orańskiego • charakteryzuje ustrój monarchii parlamentarnej 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje rok uchwalenia Aktu Nawigacyjnego – 1651 • podaje przyczyny konfliktu króla Karola I z parlamentem • wymienia przedstawicieli zasiadających w angielskiej Izbie Gmin oraz w Izbie Lordów • omawia przyczyny wojny domowej w Anglii 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia dokonania Olivera Cromwella dla ukształtowania się monarchii parlamentarnej w Anglii • wyjaśnia, kim byli ojcowie pielgrzymi i podaje, jakie święto upamiętnia ich przybycie do Ameryki • określa skutki uchwalenia Aktu nawigacyjnego • przedstawia kolejne etapy kształtowania się angielskiej monarchii parlamentarnej 	
2. Monarchia absolutna we Francji	<ul style="list-style-type: none"> • wojna trzydziestoletnia • rola kardynała Richelieu w kształtowaniu monarchii absolutnej we Francji • ustrój monarchii absolutnej na przykładzie państwa pod panowaniem Ludwika XIV • merkantylizm i jego znaczenie dla gospodarki Francji • wpływ władzy absolutnej na rozwój nauki, kultury i architektury 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: monarchia absolutna, merkantylizm • definiuje pojęcie monarchii absolutnej • wymienia co najmniej jedną cechę gospodarki merkantylistycznej 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania co najmniej trzech z wymienionych postaci: Ludwika XIV, Armanda Richelieu, Jeana Baptiste’a Colberta, Moliera, Pierre’a Corneille’a, Jeana Baptiste’a Racine’a • omawia rządy absolutne na przykładzie panowania Ludwika XIV • podaje przykładowe osiągnięcia kultury i sztuki francuskiej XVII w. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia działania kardynała Richelieu, które doprowadziły do stworzenia we Francji monarchii absolutnej • określa stosunek Ludwika XIV do innowierców • wyjaśnia, jaką rolę w walce z opozycją wobec rządów króla pełniła Bastylia • podaje zasady funkcjonowania merkantylizmu 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rozwój gospodarczy we Francji • porównuje monarchię absolutną z monarchią parlamentarną • charakteryzuje rozwój kultury i sztuki za panowania Ludwika XIV 	

3. Początki rządów Wazów	<ul style="list-style-type: none"> • panowanie Zygmunta III Wazy • polityka wewnętrzna i zagraniczna • wojny polsko-szwedzkie w pierwszej połowie XVII w. • rola husarii w wojnach w XVII w. 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: rokosz, husaria • podaje co najmniej jedną przyczynę konfliktu Zygmunta III ze szlachtą • wymienia przynajmniej jedną przyczynę i jeden skutek wojen polsko-szwedzkich 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z datą: 1605 r., 1627 r., 1629 r. • przedstawia dokonania postaci: Zygmunta III Wazy, Mikołaja Zebrzydowskiego, Jana Karola Chodkiewicza, Stanisława Koniecpolskiego • wskazuje na mapie tereny, na których toczyły się walki w czasie wojen polsko-szwedzkich 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia okoliczności wyboru Zygmunta III Wazy na króla Polski • wskazuje pokrewieństwo Zygmunta III Wazy z Jagiellonami • wymienia przyczyny i skutki wojen polsko-szwedzkich 	<ul style="list-style-type: none"> • ocenia politykę zagraniczną i wewnętrzną Zygmunta III Wazy • przedstawia sytuację innowierców oraz wpływy jezuitów w państwie rządzonej przez Zygmunta III Wazę • opisuje uzbrojenie husarii 	
4. Konflikt z Rosją i Turcją	<ul style="list-style-type: none"> • walki o tron w Rosji • wojna z Rosją • sytuacja na Zaporozu i Kozaczyźnie • wojny z Turcją 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia co najmniej po jednej przyczynie wojen prowadzonych w pierwszej połowie XVII w. z Rosją i Turcją • poprawnie posługuje się terminami: dymitriady, Kozacy, kozaczyzna • wyjaśnia wydarzenia związane z latami: 1610 r., 1620 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: Dzikie Pola, porohy, Zaporozże, ataman, sicz • wyjaśnia wydarzenia związane z latami: 1612 r., 1634 r. • przedstawia dokonania postaci: Borysa Godunowa, Wasyla Szujskiego, Stanisława Żółkiewskiego, Jana Karola Chodkiewicza • omawia sytuację Kozaków zamieszkujących Zaporozże • wskazuje na mapie Smoleńsk, Moskwę, Zaporozże 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje przebieg i skutki walk o tron moskiewski w XVII w. • omawia przyczyny oraz przebieg wojen z Turcją w pierwszej połowie XVII w. • wymienia korzyści i zagrożenia wynikające z powstania kozaczyzny 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje rolę hetmanów Stanisława Żółkiewskiego i Jana Karola Chodkiewicza w bitwach pod Kłuszynem, Cecorą i Chocimiem • przedstawia sytuację militarną Rzeczypospolitej w pierwszej połowie XVII w. 	
5. Powstanie kozackie	<ul style="list-style-type: none"> • pozycja Kozaków w Rzeczypospolitej • powstanie Chmielnickiego • interwencja rosyjska 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia co najmniej jedną przyczynę powstania kozackiego • wskazuje na mapie zasięg powstania Chmielnickiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia wydarzenia związane z latami: 1648 r., 1651 r., 1667 r., 1686 r. • przedstawia dokonania 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia wydarzenia związane z latami: 1654 r., 1658 r. • charakteryzuje sytuację Kozaków na Ukrainie 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę Tatarów w wojnie Kozaków z wojskiem polskim • przedstawia zróżnicowanie religijne 	

	<p>na Ukrainie</p> <ul style="list-style-type: none"> • skutki wojny domowej na Ukrainie 	<ul style="list-style-type: none"> • wie, kim był i czym zasłynął Bohdan Chmielnicki 	<p>postaci: Władysława IV, Jana Kazimierza, Bohdana Chmielnickiego, Tuhajbeja, Jeremiego Wiśniowieckiego</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia pozycję społeczną i polityczną Kozaków w Rzeczypospolitej • przedstawia skutki powstania Chmielnickiego 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przyczyny, przebieg i skutki wybuchu powstań kozackich na Ukrainie • wymienia postanowienia rozejmu zawartego w Hadziaczu • wskazuje na mapie ziemie przyłączone do Rosji na mocy pokoju wieczystego z 1686 r. 	<p>i działalność jezuitów na Ukrainie</p> <ul style="list-style-type: none"> • porównuje uzbrojenie wojska zaporoskiego z wyposażeniem husarii 	
6. Potop szwedzki	<ul style="list-style-type: none"> • przyczyny i przebieg potopu szwedzkiego • przyczyny zwycięstw Szwedów • wojna partyzancka • śluby lwowskie Jana Kazimierza • niezależnienie Prus • pokój w Oliwie 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z latami: 1655 r., 1656 r., 1660 r. • wskazuje na mapie miejsca najważniejszych bitew potopu szwedzkiego 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Karola Gustawa, Hieronima Radziejowskiego, Janusza Radziwiłła, Augustyna Kordeckiego, Stefana Czarnieckiego, Jerzego Rakoczego • wymienia przyczyny i skutki najazdu Szwedów na Polskę 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia okoliczności najazdu Szwedów na Polskę • omawia kolejne etapy potopu szwedzkiego • wyjaśnia znaczenie podpisania traktatów welawsko-bydgoskich 	<ul style="list-style-type: none"> • określa znaczenie ataku Szwedów na klasztor jasnogórski dla przebiegu wojny polsko-szwedzkiej • ocenia postawę króla Jana Kazimierza podczas konfliktu polsko-szwedzkiego 	
7. Kryzys Rzeczypospolitej	<ul style="list-style-type: none"> • konflikt polsko-turecki w drugiej połowie XVII w. • wojna domowa w Rzeczypospolitej • panowanie Jana III Sobieskiego • odsiecz wiedeńska • kryzys ustroju Rzeczypospolitej • wygnanie arian 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje wydarzenia związane z latami: 1673 r., 1683 r., 1699 r. • poprawnie posługuje się terminami: abdykować, Święta Liga, <i>liberum veto</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania postaci: Jerzego Lubomirskiego, Michała Korybuta Wiśniowieckiego, Jana Sobieskiego, Marii Kazimiery, Władysława Sycińskiego • lokalizuje na mapie miejsca bitew w czasie wojen Polski z Turcją • wskazuje przyczyny wojny z Turcją w drugiej połowie XVII w. • omawia znaczenie bitwy pod Wiedniem z 1683 r. 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje politykę dynastyczną Jana Kazimierza i wskazuje przyczyny jego abdykacji • omawia przebieg bitwy pod Chocimiem w 1673 r. • przedstawia przyczyny, przebieg i skutki odsieczy wiedeńskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje okoliczności elekcji Jana III Sobieskiego • wyjaśnia, na czym polegał kryzys Rzeczypospolitej w drugiej połowie XVII w. • ocenia znaczenie zastosowania <i>liberum veto</i> w celu zerwania sejmów 	

<p>Tajemnice sprzed wieków – Kto zwyciężył pod Wiedniem?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • spory historyków dotyczące odsieczy wiedeńskiej • przygotowania do wyprawy wojska polskiego pod Wiedeń • przebieg bitwy z armią turecką • Jan III Sobieski zwycięzcą pod Wiedniem • echa sukcesu wojsk Jana III Sobieskiego w Europie 				<ul style="list-style-type: none"> • wymienia dowódców biorących udział w bitwie z Turkami • wyjaśnia przyczyny niezadowolenia cesarza Austrii z triumfu Jana III Sobieskiego • omawia przygotowania armii polskiej do wyprawy pod Wiedeń 	
<p>8. Kultura baroku i sarmatyzmu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • idee kultury barokowej • wzorce architektury epoki baroku – kościół Il Gesú i pałac w Wersalu • wybitni twórcy literatury baroku • dzieła sztuki barokowej w Polsce • porównanie kultury i sztuki barokowej w Polsce do kultury i sztuki barokowej na zachodzie Europy • sarmatyzm 	<ul style="list-style-type: none"> • poprawnie posługuje się terminami: barok, makaronizmy, portret trumienny, sarmatyzm • omawia cechy charakterystyczne dla architektury epoki baroku 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia dokonania co najmniej pięciu z wymienionych postaci: Jana Sebastiana Bacha, Jerzego Fryderyka Haendla, Antonia Vivaldiego, Mikołaja Sępa Szarzyńskiego, Jana Andrzeja Morsztyna, Jana Chryzostoma Paska, Wespazjana Kochanowskiego, Wacława Potockiego • wskazuje kościół Il Gesú i Wersal jako wzorcowe budowle w stylu barokowym • omawia cechy charakterystyczne sztuki barokowej w Polsce (z uwzględnieniem swojego regionu) 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia cechy charakterystyczne rzeźby barokowej • omawia tematykę dominującą w malarstwie i rzeźbie epoki baroku • charakteryzuje polską literaturę barokową 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje związek sztuki barokowej z kontreformacją • przedstawia cechy charakterystyczne kultury sarmackiej • opisuje typowy strój polskiej szlachty z XVII w. 	

Matematyka

Ocena dopuszczająca

Potęgi

Uczeń zna i rozumie:

- pojęcie potęgi o wykładniku naturalnym
- wzór na mnożenie i dzielenie potęg o tych samych podstawach
- wzór na potęgowanie potęgi
- wzór na potęgowanie iloczynu i ilorazu

Uczeń umie:

- zapisywać potęgi w postaci iloczynów
- zapisywać iloczyny jednakowych czynników w postaci potęg
- obliczać potęgi o wykładnikach naturalnych
- mnożyć i dzielić potęgi o tych samych podstawach
- potęgować potęgi
- potęgować iloczyny i ilorazy
- zapisywać iloczyny i ilorazy potęg o tych samych wykładnikach w postaci jednej potęgi

Pierwiastki

Uczeń zna i rozumie:

- pojęcie pierwiastków arytmetycznych drugiego i trzeciego stopnia z liczb nieujemnych
- pojęcie liczb niewymiernych i rzeczywistych
- wzory na obliczanie pierwiastków drugiego stopnia z kwadratu i trzeciego stopnia z sześciianu liczby nieujemnej

Uczeń umie:

- obliczać pierwiastki arytmetyczne drugiego i trzeciego stopnia z liczb nieujemnych
- obliczać pierwiastki drugiego stopnia z kwadratu i pierwiastki trzeciego stopnia z sześciianu liczby nieujemnej

Długość okręgu i pole koła

Uczeń zna i rozumie:

- wzór na obliczanie długości okręgu, wzór na obliczanie pola koła
- liczbę π
- pojęcie łuku, pojęcie wycinka koła

Uczeń umie:

- obliczać długość okręgu, znając jego promień lub średnicę
- obliczać pole koła, znając jego promień lub średnicę
- obliczać długości łuków jako określonych części okręgów
- obliczać pola wycinków kół jako określonych części kół

Wyrażenia algebraiczne

Uczeń zna i rozumie:

- pojęcie wyrażenia algebraicznego
- pojęcie jednomianu, jednomianu uporządkowanego, jednomianów podobnych
- zasadę nazywania wyrażeń algebraicznych
- pojęcia równania i nierówności
- pojęcia rozwiązania równania i rozwiązania nierówności

Uczeń umie:

- budować proste wyrażenia algebraiczne
- odczytywać wyrażenia algebraiczne
- porządkować jednomiany
- podawać współczynniki liczbowe jednomianów
- wskazywać jednomiany podobne
- redukować wyrazy podobne

	<ul style="list-style-type: none"> · mnożyć sumy algebraiczne przez liczby i przez jednomiany · obliczać wartości liczbowe wyrażeń dla zmiennych wymiernych bez ich przekształcania
Układy równań	
<p>Uczeń zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · pojęcie układu równań · pojęcie rozwiązania układu równań · metodę podstawiania · metodę przeciwnych współczynników 	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · podawać przykładowe rozwiązania równań I stopnia z dwiema niewiadomymi · wyznaczać niewiadome z równań · rozwiązywać układy równań I stopnia z dwiema niewiadomymi metodą podstawiania · rozwiązywać układy równań I stopnia z dwiema niewiadomymi metodą przeciwnych współczynników
Trójkąty prostokątne	
<p>Uczeń zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · twierdzenie Pitagorasa i potrzebę jego stosowania · twierdzenie odwrotne do twierdzenia Pitagorasa i potrzebę jego stosowania · wzór na obliczanie długości przekątnej kwadratu · wzór na obliczanie długości wysokości trójkąta równobocznego 	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · obliczać długość przeciwprostokątnej, korzystając z twierdzenia Pitagorasa · sprawdzać, czy trójkąty o danych bokach są prostokątne · wskazywać trójkąty prostokątne w figurze · odczytywać odległości między dwoma punktami o równych odciętych lub rzędnych · obliczać długości przekątnych kwadratów, znając długości boków
Wielokąty i okręgi	
<p>Uczeń zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · pojęcie okręgu opisanego na wielokącie · pojęcie stycznej do okręgu · pojęcie okręgu wpisanego w wielokąt · pojęcie wielokąta foremnego 	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · konstruować okręgi opisane na trójkątach · konstruować styczne do okręgów · konstruować sześciokąty i ośmiokąty foremne wpisane w okręgi o danych promieniach · obliczać długości promieni okręgów wpisanych w kwadraty o danych bokach · wpisywać i opisywać okręgi na wielokątach
Graniastosłupy	
<p>Uczeń zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · pojęcie graniastosłupa, prostopadłościanu · pojęcie graniastosłupa: prostego, prawidłowego · budowę graniastosłupa 	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · wskazywać na modelach krawędzie prostopadłe i równoległe oraz ściany prostopadłe i równoległe · określać liczbę wierzchołków, krawędzi i ścian graniastosłupa

<ul style="list-style-type: none"> · sposób tworzenia nazw graniastosłupów · pojęcie siatki graniastosłupa i zasadę jej kreślenia · pojęcie pola figury i pola powierzchni graniastosłupa · wzór na obliczanie pola powierzchni graniastosłupa · pojęcie objętości bryły · wzory na obliczanie objętości graniastosłupa, w tym prostopadłościanu i sześciianu · jednostki objętości · pojęcie przekątnej ściany graniastosłupa i przekątnej graniastosłupa 	<ul style="list-style-type: none"> · rysować graniastosłupy proste w rzutach równoległych · kreślić siatki graniastosłupów o podstawach trójkątnych lub czworokątnych · rozpoznawać siatki graniastosłupów · obliczać pola powierzchni i objętości graniastosłupów · wskazywać kąty między przekątnymi i krawędziami
Ostrosłupy	
<p>Uczeń zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · pojęcia: ostrosłupa, ostrosłupa prawidłowego, czworościanu i czworościanu foremego · budowę ostrosłupa · sposób tworzenia nazw ostrosłupów · pojęcie siatki ostrosłupa i zasadę jej kreślenia · pojęcie pola figury i pola powierzchni ostrosłupa · wzór na obliczanie pola powierzchni ostrosłupa · pojęcie wysokości ostrosłupa i wysokości ściany bocznej ostrosłupa · pojęcie objętości bryły · wzór na obliczanie objętości ostrosłupa oraz jednostki objętości · pojęcie przekroju bryły 	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · określać liczbę wierzchołków, krawędzi i ścian ostrosłupa · rysować ostrosłupy w rzutach równoległych · rozpoznawać siatki ostrosłupów · obliczać objętości ostrosłupów · wskazywać trójkąty prostokątne, w których występują dane lub szukane odcinki · wskazywać kąty między krawędziami
Statystyka	
<p>Uczeń zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · pojęcie diagramu słupkowego i kołowego, wykresu · pojęcie średniej · potrzebę korzystania z różnych form prezentacji informacji 	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · odczytywać informacje z tabel, wykresów, diagramów · obliczać średnie · zbierać dane statystyczne
Ocena dostateczna	
Potęgi	
<p>Uczeń zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · genezę wzorów na: mnożenie potęg o tych samych podstawach, potęgowanie potęgi, potęgowanie iloczynu i ilorazu · pojęcie notacji wykładniczej 	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · zapisywać liczby w postaci potęg, iloczynu potęg · obliczać wartości wyrażeń arytmetycznych zawierających potęgi · stosować mnożenie i dzielenie potęg o tych samych podstawach do

	<p>obliczania wartości liczbowej wyrażeń</p> <ul style="list-style-type: none"> · przedstawiać potęgi w postaci iloczynu i ilorazu potęg o tych samych podstawach · przedstawiać potęgi jako potęgi potęg · stosować potęgowanie potęg do obliczania wartości liczbowej wyrażeń · doprowadzać wyrażenia do prostych postaci, stosując działania na potęgach · zapisywać liczby w notacji wykładniczej
Pierwiastki	
<p>Uczeń zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · różnice w rozwinięciach dziesiętnych liczb wymiernych i niewymiernych 	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · szacować wartości wyrażeń zawierających pierwiastki · określać na podstawie rozwinięcia dziesiętnego, czy dana liczba jest wymierna, czy niewymierna · obliczać wartości wyrażeń arytmetycznych zawierających pierwiastki · wyłączać czynniki przed znak pierwiastka · stosować wzory na obliczanie pierwiastka iloczynu i ilorazu do obliczania wartości liczbowej wyrażeń
Długość okręgu i pole koła	
	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · wyznaczać promień lub średnicę okręgu, znając jego długość · rozwiązywać zadania tekstowe związane z porównywaniem obwodów i pól figur · wyznaczać promień lub średnicę koła, znając jego pole · obliczać długości łuków i pola wycinków, znając miary kątów środkowych · obliczać obwody figur złożonych z łuków i odcinków · obliczać pola figur złożonych z wielokątów i wycinków kół
Wyrażenia algebraiczne	
<p>Uczeń zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · zasadę przeprowadzania redukcji wyrazów podobnych · pojęcie równań równoważnych · pojęcie równania tożsamościowego i równania sprzecznego 	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · opuszczać nawiasy · doprowadzać wyrażenia algebraiczne do prostszych postaci · wyłączać wspólne czynniki przed nawiasy · obliczać wartości liczbowe wyrażeń dla zmiennych wymiernych po przekształceniu do prostszej postaci · wyrażać pola figur w postaci wyrażeń algebraicznych · mnożyć sumy algebraiczne

Układy równań	
<p>Uczeń zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · pojęcia: układ oznaczony, układ nieoznaczony, układ sprzeczny 	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · zapisywać treści zadań w postaci układów równań · sprawdzać, czy dane pary liczb spełniają układ równań · rozwiązywać zadania tekstowe za pomocą układów równań metodą podstawiania i przeciwnych współczynników · rozwiązywać zadania tekstowe za pomocą układów równań i procentów
Trójkąty prostokątne	
<p>Uczeń zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · wzór na obliczanie pola trójkąta równobocznego · zależność między bokami i kątami trójkąta o kątach: 90°, 45°, 45° oraz 90°, 30°, 60° 	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · obliczać długości przyprostokątnych, korzystając z twierdzenia Pitagorasa · stosować twierdzenie Pitagorasa w prostych zadaniach o trójkątach, prostokątach, trapezach, rombach · wyznaczać odległości między dwoma punktami · wyprowadzać wzór na obliczanie długości przekątnej kwadratu · obliczać wysokości lub pola trójkątów równobocznych, znając długości ich boków · obliczać długości boków lub pola kwadratów, znając długości ich przekątnych · rozwiązywać zadania tekstowe związane z przekątnymi kwadratów i wysokościami trójkątów równobocznych · rozwiązywać trójkąty prostokątne
Wielokąty i okręgi	
<p>Uczeń zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · własności wielokątów foremnych 	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · określać położenie środków okręgów opisanych na trójkątach: prostokątnym, ostrokątnym, rozwartokątnym · konstruować okręgi przechodzące przez trzy dane punkty · konstruować okręgi styczne do prostych · rozwiązywać zadania konstrukcyjne i rachunkowe związane ze stycznymi do okręgów · obliczać miary kątów wewnętrznych wielokątów foremnych · wskazywać wielokąty foremne środkowosymetryczne · podawać liczby osi symetrii wielokątów foremnych · obliczać długości promieni okręgów opisanych na kwadratach o danych bokach

	<ul style="list-style-type: none"> · obliczać długości promieni, pola lub obwody kół opisanych na trójkątach równobocznych i wpisanych w trójkąty równoboczne o danych bokach · rozwiązywać zadania tekstowe związane z okręgami wpisanymi i opisanymi na wielokątach foremnych
Graniastosłupy	
<p>Uczeń zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · pojęcie graniastosłupa pochyłego · sposób obliczania pól powierzchni jako pól siatek · zasady zamiany jednostek objętości 	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · wskazywać na rysunkach krawędzie prostopadłe i równoległe oraz ściany prostopadłe i równoległe · obliczać sumy długości krawędzi graniastosłupów · pojęcie kąta prostej z płaszczyzną · kreślić siatki graniastosłupów o podstawach będących dowolnymi wielokątami · rozwiązywać zadania tekstowe związane z polami powierzchni graniastosłupów prostych · zamieniać jednostki objętości · rozwiązywać zadania tekstowe związane z objętością graniastosłupów · wskazywać kąty przekątnymi a podstawami
Ostrosłupy	
<p>Uczeń zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · sposób obliczania pól powierzchni jako pól siatek 	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · obliczać sumy długości krawędzi ostrosłupów · kreślić siatki ostrosłupów · obliczać pola powierzchni ostrosłupów · rozwiązywać zadania tekstowe związane z polami powierzchni i objętościami ostrosłupów · stosować twierdzenie Pitagorasa do wyznaczania długości odcinków w ostrosłupie · wskazywać kąty między odcinkami a podstawą · obliczać pola przekrojów graniastosłupów i ostrosłupów · określać rodzaj figur powstałych z przekroju brył
Statystyka	
<p>Uczeń zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · pojęcie tabeli łądzygowo – listkowej · pojęcie mediany · pojęcie danych statystycznych · pojęcie zdarzenia losowego 	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · odczytywać informacje z tabel łądzygowo – listkowych · układać pytania do prezentowanych danych · obliczać mediany · rozwiązywać zadania tekstowe związane ze średnimi i medianami

	<ul style="list-style-type: none"> · opracowywać i prezentować dane statystyczne · podawać zdarzenia losowe w doświadczeniach · obliczać prawdopodobieństwa zdarzeń
Ocena dobra	
Potęgi	
<p>Uczeń zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · pojęcie potęgi o wykładniku całkowitym ujemnym · potrzebę stosowania notacji wykładniczej w praktyce 	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · porównywać potęgi, sprowadzając je do tych samych podstaw · stosować potęgowanie iloczynów i ilorazów w zadaniach tekstowych · stosować działania na potęgach w zadaniach tekstowych · obliczać potęgi o wykładnikach całkowitych ujemnych · wykonywać porównania ilorazowe potęg o wykładnikach ujemnych · obliczać wartości wyrażeń arytmetycznych zawierających potęgi o wykładnikach całkowitych · wykonywać porównania ilorazowe liczb podanych w notacji wykładniczej
Pierwiastki	
	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · włączać czynniki pod znak pierwiastka · wykonywać działania na liczbach niewymiernych · usuwać niewymierność z mianownika, korzystając z własności pierwiastków · doprowadzać wyrażenia algebraiczne zawierające potęgi i pierwiastki do prostszej postaci
Długość okręgu i pole koła	
<p>Uczeń zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · sposoby wyznaczania liczby π 	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · rozwiązywać zadania tekstowe związane z długością okręgu · obliczać pole koła, znając jego obwód · obliczać obwód koła, znając jego pole · obliczać pola nietypowych figur, wykorzystując wzór na pole koła · obliczać promienie okręgów, znając miary kątów środkowych i długości łuków, na których są oparte · obliczać promienie kół, miary kątów środkowych i pola wycinków kół
Wyrażenia algebraiczne	
	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · budować i odczytywać wyrażenia algebraiczne o konstrukcji

	<p>wielodziałaniowej</p> <ul style="list-style-type: none"> · stosować dodawanie i odejmowanie sum algebraicznych, mnożenie jednomianów przez sumy algebraiczne w zadaniach testowych · doprowadzać wyrażenia algebraiczne do prostszych postaci, stosując mnożenie sum algebraicznych · interpretować geometrycznie iloczyny sum algebraicznych · stosować mnożenie sum algebraicznych w zadaniach testowych
Układy równań	
	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · określać rodzaje układów równań · wykorzystywać diagramy procentowe w zadaniach tekstowych
Trójkąty prostokątne	
<p>Uczeń zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · konstrukcję odcinka o długości wyrażonej liczbą niewymierną 	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · konstruować odcinki o długościach wyrażonych liczbami niewymiernymi · stosować twierdzenie Pitagorasa w zadaniach tekstowych · stosować twierdzenie Pitagorasa w zadaniach o trójkątach, prostokątach, trapezach, rombów · stosować twierdzenie Pitagorasa w zadaniach rachunkowych i konstrukcyjnych · obliczać długości boków wielokątów leżących w układzie współrzędnych · sprawdzać, czy trójkąty leżące w układzie współrzędnych są prostokątne · wyprowadzać wzór na obliczanie długości wysokości trójkąta równobocznego · obliczać długości boków lub pól trójkątów równobocznych, znając ich wysokość · rozwiązywać zadania tekstowe z wykorzystaniem zależności między bokami i kątami trójkąta o kątach: 90°, 45°, 45° oraz 90°, 30°, 60°
Wielokąty i okręgi	
	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · rozwiązywać zadania konstrukcyjne i rachunkowe związane z okręgami opisanymi na trójkątach i okręgami wpisanymi w trójkąty · konstruować okrąg styczny do ramion kąta ostrego
Graniastosłupy	
	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · rozwiązywać zadania tekstowe związane z sumami długości krawędzi

	<ul style="list-style-type: none"> · obliczać długości przekątnych ścian graniastosłupów jako przekątnych prostokątów · obliczać długości przekątnych dowolnych ścian i przekątnych graniastosłupów · obliczać długości krawędzi, znając kąty między pewnymi odcinkami lub kąty przekątnych z podstawami · rozwiązywać zadania tekstowe związane z długościami przekątnych, polami powierzchni i objętościami graniastosłupów · rozwiązywać zadania tekstowe związane z obliczaniem długości krawędzi, pól powierzchni i objętości graniastosłupów prostych z zastosowaniem zależności między bokami i kątami w trójkątach o kątach: 900, 450, 450 oraz 900,300, 600
Ostrosłupy	
<p>Uczeń zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · pojęcie kąta między ścianami · pojęcie kąta między płaszczyznami 	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · rozwiązywać zadania tekstowe związane z sumami długości krawędzi · rozwiązywać zadania tekstowe związane z długościami pewnych odcinków, polami powierzchni i objętościami ostrosłupów · wskazywać kąty między ścianami · obliczać długości pewnych odcinków, znając kąty między odcinkami, odcinkami a podstawą lub kąty między ścianami · rozwiązywać zadania tekstowe związane z obliczaniem długości odcinków, pól powierzchni i objętości ostrosłupów z zastosowaniem zależności między bokami i kątami w trójkątach o kątach: 900, 450, 450 oraz 900,300, 600
Statystyka	
<p>Uczeń zna i rozumie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · pojęcie prawdopodobieństwa zdarzenia losowego 	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · interpretować prezentowane informacje
<i>Ocena bardzo dobra</i>	
Potęgi	
	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · doprowadzać wyrażenia do prostych postaci, stosując działania na potęgach · wykonywać działania na potęgach o wykładnikach całkowitych
Pierwiastki	
	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · porównywać pierwiastki, podnosząc je do odpowiedniej potęgi

Długość okręgu i pole koła	
	Uczeń umie: · rozwiązywać zadania tekstowe związane z obwodami i polami figur
Wyrażenia algebraiczne	
	Uczeń umie: · wykorzystywać wyrażenia algebraiczne do rozwiązywania zadań związanych z podzielnością i dzieleniem z resztą · zapisywać sumy algebraiczne w postaci iloczynów poprzez uzupełnianie wyrażen
Układy równań	
	Uczeń umie: · tworzyć układy równań o danych rozwiązaniach · dobierać współczynniki układów równań, aby otrzymać żądane rodzaje układów
Wielokąty i okręgi	
Uczeń zna i rozumie: · warunek wpisywania i opisywania okręgu na czworokącie	Uczeń umie: · rozwiązywać zadania tekstowe związane z wielokątami foremnymi
Ostrosłupy	
Uczeń zna i rozumie: · rozwiązywać zadania tekstowe związane z objętościami graniastosłupów i ostrosłupów	
Statystyka	
	Uczeń umie: · prezentować dane w korzystnej formie
<i>Ocena celująca</i>	
Potęgi i pierwiastki	
	Uczeń umie: · zapisywać liczby w systemach niedziesiątkowych i odwrotnie · rozwiązywać nietypowe zadania tekstowe związane z potęgami · przekształcać złożone wyrażenia arytmetyczne zawierające potęgi · porównywać potęgi, korzystając z potęgowania potęg
Wyrażenia algebraiczne	
	Uczeń umie: · rozwiązywać równania lub nierówności wyższego stopnia

Układy równań	
	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · rozwiązywać układy równań z parametrem metodą podstawiania oraz przeciwnych współczynników · rozwiązywać układy równań wyższych stopni metodą podstawiania oraz przeciwnych współczynników · konstruować kwadraty o polach równych sumie pól danych kwadratów
Trójkąty prostokątne	
	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · określać rodzaje trójkątów, znając długości jego boków
Gnaniastoslupy	
	<p>Uczeń umie:</p> <ul style="list-style-type: none"> · rozwiązywać nietypowe zadania związane z rzutami gnaniastoslupów

Geografia- Puls Ziemi - część II

Rozdział	Lp.	Temat	Poziomy wymagań			
			dopuszczający	dostateczny	dobry	bardzo dobry
I. Afryka	1.	Po obu stronach równika – środowisko przyrodnicze Afryki	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje Afrykę na mapie świata wymienia nazwy stref klimatyczno-roślinno-glebowych Afryki wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Afryki wybrane elementy linii brzegowej, krainy geograficzne, rzeki i jeziora oraz podaje ich nazwy 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „pustynnienie” określa położenie geograficzne Afryki podaje cechy linii brzegowej Afryki wymienia czynniki geograficzne kształtujące klimat Afryki przyporządkowuje strefom klimatycznym Afryki odpowiednie formacje roślinne i typy gleb opisuje występowanie wód powierzchniowych w Afryce opisuje sposoby gospodarowania w strefie Sahelu 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> określa położenie matematyczno-geograficzne Afryki określa cechy ukształtowania powierzchni Afryki omawia wpływ wybranych czynników klimatotwórczych na klimat Afryki wyjaśnia występowanie stref klimatyczno-roślinno-glebowych charakteryzuje klimat, formacje roślinne oraz gleby w poszczególnych strefach klimatyczno-roślinno-glebowych Afryki oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Afryki 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje linię brzegową Afryki z linią brzegową innych kontynentów wykazuje na przykładzie strefy Sahelu związek pomiędzy formami gospodarowania człowieka a zasobami wodnymi wyjaśnia mechanizm powstawania systemu rowów tektonicznych w Afryce
	2.	Problemy mieszkańców Afryki	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „gęstość zaludnienia” podaje liczbę ludności Afryki wymienia nazwy odmian ludzkich zamieszkujących Afrykę wymienia przyczyny ubóstwa państw Afryki 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „eksplozja demograficzna”, „przyrost naturalny”, „współczynnik przyrostu naturalnego”, „produkt krajowy brutto (PKB)”, „wskaźnik rozwoju społecznego (HDI)” omawia zróżnicowanie ludności Afryki 	<ul style="list-style-type: none"> identyfikuje przyczyny ubóstwa społeczeństwa Afryki omawia wartość HDI w wybranych krajach na podstawie mapy tematycznej ocenia wpływ warunków naturalnych na rozmieszczenie ludności 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny i skutki wysokiego przyrostu naturalnego w Afryce analizuje przyczyny i skutki głodu w Afryce analizuje przyczyny i skutki konfliktów zbrojnych trwających w Afryce

			<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy najgęściej i najsłabiej zaludnionych obszarów w Afryce wymienia problemy mieszkańców Afryki 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje zmiany liczby ludności w Afryce omawia przyczyny eksplozji demograficznej w Afryce opisuje, na podstawie mapy, rozmieszczenie ludności w Afryce opisuje problemy mieszkańców Afryki 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przyczyny i skutki konfliktów zbrojnych trwających w Afryce oblicza współczynnik przyrostu naturalnego 	<ul style="list-style-type: none"> określa związki pomiędzy problemami wyżywienia, występowaniem chorób a poziomem życia w krajach Afryki położonych na południe od Sahary
3.	Najlepiej rozwinięte gospodarczo państwa Afryki	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje Egipt i RPA na mapie świata, podaje nazwy ich stolic oraz nazwy państw sąsiadujących z tymi krajami wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Egiptu i RPA wymienia nazwy obszarów gęsto zaludnionych w Egipcie wymienia nazwy surowców mineralnych występujących w Egipcie i w RPA wymienia najważniejsze cechy gospodarki RPA wyjaśnia znaczenie Kanału Sueskiego 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje położenie geograficzne, środowisko przyrodnicze Egiptu i RPA analizuje gęstość zaludnienia i współczynnik przyrostu naturalnego w Egipcie omawia czynniki decydujące o rozmieszczeniu ludności w RPA opisuje warunki sprzyjające rozwojowi gospodarki w Egipcie opisuje wybrane atrakcje turystyczne Egiptu przedstawia pozytywne i negatywne skutki budowy tamy w Asuanie przedstawia uwarunkowania rozwoju gospodarczego RPA opisuje warunki życia na terenach uprzemysłowionych w RPA 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje, na podstawie mapy gospodarczej, czynniki warunkujące rozmieszczenie obszarów koncentracji przemysłu i rolnictwa w Egipcie i RPA wykazuje znaczenie turystyki dla gospodarki Egiptu analizuje zmiany w środowisku przyrodniczym Doliny Nilu po wybudowaniu zapory i zbiornika pod Asuanem analizuje udział i miejsce RPA w światowym wydobyciu surowców mineralnych wykazuje rolę surowców mineralnych w kształtowaniu gospodarki RPA 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związki między warunkami przyrodniczymi a rozwojem gospodarki Egiptu i RPA analizuje dane statystyczne dotyczące struktury eksportu RPA i formułuje wnioski wykazuje zależności między warunkami przyrodniczymi a rozmieszczeniem ludności w Egipcie i RPA 	

Ameryka	4.	Od bieguna do bieguna – środowisko przyrodnicze Ameryki	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje Amerykę na mapie świata wyjaśnia znaczenie terminów: „Ameryka Łacińska”, „Ameryka Środkowa” wskazuje wybrane elementy linii brzegowej Ameryki na mapie oraz podaje ich nazwy wymienia czynniki geograficzne kształtujące klimat Ameryki wskazuje na mapie najważniejsze krainy geograficzne, rzeki i jeziora Ameryki Północnej i Południowej oraz podaje ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Ameryki opisuje przebieg granicy między Ameryką Północną a Południową analizuje znaczenie Kanału Panamskiego opisuje linię brzegową Ameryki przyporządkowuje strefom klimatycznym charakterystyczną dla nich roślinność wskazuje na mapie oraz nazywa obszary aktywne sejsmicznie i wulkanicznie w Ameryce 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie matematyczno-geograficzne Ameryki wykazuje wpływ rzeźby terenu na cechy klimatu Ameryki opisuje cechy klimatu Ameryki Północnej i Południowej na podstawie klimatogramów oraz mapy klimatycznej wyjaśnia przyczyny wulkanizmu i trzęsień ziemi w Ameryce wykazuje wpływ wybranych czynników klimatotwórczych na klimat Ameryki 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Ameryki porównuje linię brzegową i ukształtowanie powierzchni Ameryki z linią brzegową oraz ukształtowaniem powierzchni innych kontynentów omawia skutki południkowego układu form rzeźby terenu w Ameryce Północnej i Południowej wykazuje wpływ klimatu na rozmieszczenie roślinności w Ameryce
	5.	Mozaika społeczna Ameryki	<ul style="list-style-type: none"> wymienia nazwy rdzennych mieszkańców Ameryki oraz odmian ludzkich zamieszkujących Amerykę wyjaśnia znaczenie terminów: „imigracja”, „emigracja” wyjaśnia przyczyny zróżnicowania ludności Ameryki wskazuje na mapie obszary gęsto i słabo zaludnione oraz podaje ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „saldo migracji” wyjaśnia pochodzenie ludności Ameryki opisuje wielkie migracje w dziejach Ameryki wykazuje zróżnicowanie ludności Ameryki analizuje saldo migracji opisuje pochodzenie ludności Ameryki wymienia przyczyny dużego zróżnicowania etnicznego i kulturowego ludności Ameryki 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje przyczyny i kierunki migracji ludności do Ameryki wyjaśnia wpływ migracji na zróżnicowanie kulturowe i etniczne ludności Ameryki porównuje strukturę etniczną w wybranych krajach Ameryki i formułuje wnioski wyróżnia cechy, podaje przyczyny zróżnicowania kulturowego oraz etnicznego Ameryki Północnej i Południowej 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależności między warunkami naturalnymi a rozmieszczeniem ludności w Ameryce wyjaśnia, dlaczego Ameryka określana jest mianem tygła kultur oblicza saldo migracji i formułuje wnioski

			<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie największe miasta Ameryki i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje, korzystając z mapy, rozmieszczenie ludności Ameryki Północnej i Południowej porównuje liczbę ludności w wybranych krajach Ameryki 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje, na podstawie mapy, rozmieszczenie ludności w Ameryce Północnej i Południowej 	
6.	Pierwsze mocarstwo świata – USA	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata Stany Zjednoczone, podaje nazwę ich stolicy i nazwy państw sąsiadujących wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Stanów Zjednoczonych wymienia nazwy najważniejszych surowców mineralnych wydobywanych w Stanach Zjednoczonych przedstawia najważniejsze cechy gospodarki Stanów Zjednoczonych wymienia nazwy głównych roślin uprawianych na terenie Stanów Zjednoczonych wymienia nazwy regionów gospodarczych Stanów Zjednoczonych wyjaśnia znaczenie terminów: „megalopolis”, „technopolia” 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Stanów Zjednoczonych omawia cechy ukształtowania powierzchni Stanów Zjednoczonych wyjaśnia uwarunkowania wysokiego poziomu rozwoju gospodarczego Stanów Zjednoczonych opisuje cechy rolnictwa Stanów Zjednoczonych wskazuje na mapie Stanów Zjednoczonych obszary rolnicze oraz wymienia ich nazwy wskazuje na mapie oraz charakteryzuje regiony gospodarcze Stanów Zjednoczonych opisuje zróżnicowanie ludności Stanów Zjednoczonych wskazuje na mapie największe aglomeracje Stanów Zjednoczonych oraz wymienia ich nazwy wskazuje na mapie regiony o największej gęstości zaludnienia w oraz podaje ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje strukturę PKB Stanów Zjednoczonych i formułuje wnioski ocenia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa charakteryzuje dominujący typ gospodarki rolnej w Stanach Zjednoczonych analizuje strukturę użytkowania ziemi w Stanach Zjednoczonych porównuje ruch pasażerski w portach lotniczych Stanów Zjednoczonych i innych państw oraz formułuje wnioski określa rolę Stanów Zjednoczonych w gospodarce światowej charakteryzuje oraz wskazuje na mapie megalopolis wschodniego wybrzeża uzasadnia, że Stany Zjednoczone są krajem imigrantów 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje uwarunkowania rozwoju przemysłu nowoczesnych technologii wykazuje wysoki poziom rozwoju gospodarczego Stanów Zjednoczonych wykazuje zależność między wysokim poziomem gospodarki a poziomem rozwoju transportu w Stanach Zjednoczonych wykazuje związki między gospodarką a warunkami środowiska w najważniejszych regionach gospodarczych Stanów Zjednoczonych 	

	7.	Zielone płuca świata – Brazylia	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata Brazylię i podaje nazwę jej stolicy wskazuje na mapie wybrane krainy geograficzne i najważniejsze rzeki Brazylii oraz wymienia ich nazwy wskazuje na mapie największe miasta Brazylii i wymienia ich nazwy wymienia problemy wielkich miast Brazylii wymienia skutki wylesiania Amazonii 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Brazylii opisuje portugalskie korzenie ludności Brazylii wyjaśnia przyczyny wysokiego poziomu urbanizacji w Brazylii określa cechy rozwoju i problemy wielkich miast Brazylii charakteryzuje rozmieszczenie ludności Brazylii wyjaśnia znaczenie terminu „fawele” omawia działania podejmowane przez mieszkańców Brazylii w celu zagospodarowania interioru opisuje konflikt interesów pomiędzy ekologicznymi skutkami wylesiania Amazonii a jej gospodarczym wykorzystaniem 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje skutki gwałtownego wzrostu liczby ludności w wielkich miastach Brazylii opisuje uwarunkowania rozmieszczenia ludności Brazylii analizuje przyczyny i skutki migracji ludności ze wsi do miast wykazuje problemy wielkich miast Brazylii analizuje przyczyny i skutki wylesiania Amazonii 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje zmiany poziomu urbanizacji w Brazylii i formułuje wnioski analizuje naturalne i antropogeniczne zagrożenia dla puszczy amazońskiej wykazuje wpływ warunków naturalnych na rozmieszczenie ludności Brazylii
Australia	8.	Australia – kontynent na antypodach	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata Australię i Oceanię wymienia nazwy osobliwości przyrodniczych Australii wyjaśnia znaczenie terminu „endemit” wskazuje na mapie najważniejsze obiekty geograficzne Australii: rzeki, jeziora i krainy geograficzne oraz podaje 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne Australii i Oceanii opisuje, korzystając z mapy, linię brzegową i ukształtowanie pionowe Australii charakteryzuje cechy klimatu oraz specyfikę świata roślin i zwierząt Australii na podstawie map klimatycznych i klimatogramów 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje przyczyny i skutki ubóstwa wód powierzchniowych w Australii ocenia znaczenie wód artezyjskich analizuje uwarunkowania rozmieszczenia ludności w Australii i Oceanii omawia wybrane zagadnienia gospodarcze ze szczególnym uwzględnieniem roli górnictwa i rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Australii analizuje zależności między warunkami klimatycznymi a występowaniem wód powierzchniowych ocenia warunki środowiska przyrodniczego Australii z punktu widzenia warunków życia i gospodarki ludzi wyjaśnia zależności między

			<p>ich nazwy</p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Australii obszary o największej gęstości zaludnienia oraz obszary niezamieszkałe wskazuje na mapie największe miasta Australii oraz wymienia ich nazwy wymienia główne cechy gospodarki Związku Australijskiego omawia rozmieszczenie basenów artezyjskich w Australii 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „basen artezyjski”, „studnia artezyjska” opisuje rdzennych mieszkańców Australii wyjaśnia uwarunkowania rozwoju hodowli owiec w Związku Australijskim dokonuje podziału geograficznego Oceanii na podstawie mapy ogólnogeograficznej 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia, na podstawie map tematycznych, główne cechy gospodarki Związku Australijskiego na tle warunków naturalnych 	<p>warunkami środowiska przyrodniczego Australii a sposobami gospodarowania w rolnictwie</p>
Arktyka i Antarktyka	9.	Lodowe pustynie	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminów: „Arktyka”, „Antarktyka” wskazuje na mapie świata Arktykę i Antarktykę wymienia główne cechy środowiska przyrodniczego Arktyki i Antarktyki ze szczególnym uwzględnieniem cech klimatu wyjaśnia znaczenie terminów: „góra lodowa”, „pak lodowy” wymienia najważniejsze zmiany obserwowane w środowisku przyrodniczym obszarów polarnych 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia cechy położenia Arktyki i Antarktyki na podstawie mapy świata wyjaśnia uwarunkowania cech środowiska przyrodniczego Antarktyki i Arktyki opisuje działalność człowieka w Arktyce i Antarktyce wymienia główne cechy i przyczyny zmian w środowisku przyrodniczym obszarów okołobiegunowych wymienia nazwy dwóch polskich polarnych stacji badawczych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje czynniki warunkujące klimat obszarów okołobiegunowych wyjaśnia występowanie pokrywy lodowej na obszarach okołobiegunowych omawia sytuację prawną Antarktyki wykazuje konieczność ochrony przyrody obszarów okołobiegunowych omawia wkład Polaków w badania obszarów polarnych 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje badania prowadzone przez naukowców w Antarktyce i Arktyce porównuje środowisko przyrodnicze Arktyki i Antarktyki

Azja	10.	Azja – kontynent wielkich kontrastów	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „Eurazja” • wskazuje na mapie świata Eurazję i Azję • wymienia przykłady kontrastów geograficznych Azji • wskazuje na mapie wybrane elementy linii brzegowej Azji i podaje ich nazwy • wymienia czynniki geograficzne kształtujące klimat Azji • wskazuje na mapie najważniejsze krainy geograficzne, rzeki i jeziora Azji oraz wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie geograficzne Eurazji i Azji • charakteryzuje ukształtowanie powierzchni Azji • opisuje cechy klimatu Azji na podstawie klimatogramów i mapy klimatycznej • charakteryzuje wybrane strefy roślinne Azji • opisuje rozmieszczenie wód powierzchniowych w Azji na podstawie mapy • przedstawia kontrasty geograficzne Azji • opisuje, na podstawie mapy, granicę między Azją a Europą • oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Azji 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia geograficzne czynniki warunkujące klimat Azji • wykazuje wpływ klimatu na rozmieszczenie roślinności • wyjaśnia, na czym polega kontrastowość klimatyczna Azji • wyjaśnia przyczyny i skutki wysychania Jeziora Aralskiego • wyjaśnia, na czym polega promienisty układ wielkich systemów rzecznych Azji • przedstawia, na podstawie map tematycznych, warunki przyrodnicze obszarów, na których kształtowały się najstarsze azjatyckie cywilizacje 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje linię brzegową i ukształtowanie powierzchni Azji z linią brzegową i ukształtowaniem powierzchni innych kontynentów • wykazuje, na podstawie map tematycznych, że Azja jest kontynentem wielkich geograficznych kontrastów
	11.	W rytmie monsunu	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „monsun” • odróżnia monsun letni od monsunu zimowego • wskazuje na mapie obszary występowania monsunu • wyjaśnia znaczenie terminu „tarasy” 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia, na podstawie schematu, cyrkulację monsunową w Azji Południowej i Południowo-Wschodniej • porównuje, na podstawie diagramu, wielkość produkcji ryżu w wybranych krajach • wskazuje na mapie obszary odznaczające się intensywną uprawą ryżu i podaje ich nazwy • opisuje wymagania klimatyczno-glebowe ryżu 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje znaczenie tarasowania stoków • wykazuje związek pomiędzy rytmem upraw i „kulturą ryżu” a cechami klimatu monsunowego w Azji Południowej i Południowo-Wschodniej • opisuje przyrodnicze i społeczno-gospodarcze skutki zaburzenia rytmu cyrkulacji monsunowej 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje wpływ cyrkulacji monsunowej w Azji Południowej i Południowo-Wschodniej na życie codzienne i gospodarowanie mieszkańców tych regionów

12.	Chiny – najludniejszy kraj świata	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Chiny, podaje nazwę ich stolicy oraz nazwy państw sąsiadujących wskazuje na mapie krainy geograficzne oraz najważniejsze rzeki w Chinach oraz wymienia ich nazwy podaje liczbę ludności Chin opisuje bariery osadnicze w Chinach Zachodnich wymienia nazwy bogactw mineralnych Chin wskazuje najdynamiczniej rozwijające się działy gospodarki w Chinach wymienia nazwy głównych roślin uprawnych wymienia najważniejsze cechy gospodarki Chin 	<ul style="list-style-type: none"> określa położenie geograficzne oraz cechy środowiska przyrodniczego Chin wyjaśnia zjawisko zachwiania równowagi płci opisuje uwarunkowania rozwoju rolnictwa w Chinach wyjaśnia zależność między warunkami przyrodniczymi a rozmieszczeniem ludności Chin opisuje uwarunkowania rozwoju gospodarczego Chin określa miejsce Chin w światowej wymianie towarowej wskazuje na mapie oraz nazywa obszary o dużej koncentracji przemysłu w Chinach 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje wykresy i dane dotyczące liczby ludności i współczynnika przyrostu naturalnego w Chinach wyjaśnia, na czym polega chiński program kontroli urodzeń określa cele i skutki programu kontroli urodzeń porównuje wartość PKB Chin z wartością PKB innych krajów wyjaśnia kierunki rozwoju gospodarczego Chin wskazuje zmiany znaczenia Chin w gospodarce światowej wykazuje przyczyny migracji ludności Chin ze wsi do miast 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje zależności między warunkami przyrodniczymi a rozwojem gospodarczym Chin analizuje przyczyny szybkiego rozwoju gospodarczego Chin w ostatnich latach
13.	Japonia – kraj kwitnącej gospodarki	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie świata Japonię i podaje nazwę jej stolicy wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Japonii opisuje skutki trzęsień ziemi, tajfunów i tsunami wymienia działania umożliwiające życie i gospodarowanie w trudnych warunkach przyrodniczych 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie geograficzne Japonii na podstawie mapy ogólnogeograficznej omawia cechy środowiska przyrodniczego Japonii charakteryzuje klimat Japonii wyjaśnia przyczyny dynamicznego rozwoju Japonii po II wojnie światowej 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje geograficzne czynniki kształtujące klimat Japonii wyjaśnia wpływ cyrkulacji monsunowej na klimat Japonii wykazuje znaczenie czynników społeczno-kulturowych dla tworzenia nowoczesnej gospodarki Japonii na tle niekorzystnych cech środowiska przyrodniczego 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje skutki położenia Japonii w strefie aktywności wulkanicznej i sejsmicznej wykazuje przyczyny i znaczenie działań umożliwiających życie w trudnych warunkach przyrodniczych wykazuje, że Japonia jest potęgą gospodarczą opisuje znaczenie marikultury dla gospodarki Japonii

			<ul style="list-style-type: none"> • wymienia japońskie produkty znane na całym świecie • wymienia nazwy głównych roślin uprawnych • przedstawia znaczenie rybołówstwa dla gospodarki Japonii • podaje liczbę mieszkańców Japonii • wskazuje na mapie wielkie miasta Japonii i wymienia ich nazwy • wymienia najważniejsze cechy japońskiej gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie dużych nakładów finansowych na oświatę i badania naukowe • opisuje udział usług w strukturze PKB • wyjaśnia znaczenie transportu dla gospodarki Japonii • opisuje czynniki pozaprzrodnicze sprzyjające rozwojowi rolnictwa w Japonii • wyjaśnia znaczenie terminu „marikultura” 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje strukturę eksportu Japonii i formułuje wnioski • wyjaśnia, dlaczego główne ośrodki gospodarcze Japonii skoncentrowane są na wybrzeżach tego kraju • przedstawia przyczyny dużej gęstości zaludnienia na wyspie Honsiu 	
14.	Indie – państwo bogaczy i nędzarzy	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie Indie, podaje nazwę ich stolicy oraz nazwy państw sąsiadujących • wskazuje na mapie główne krainy geograficzne i rzeki Indii oraz wymienia ich nazwy • podaje liczbę ludności Indii • przedstawia uwarunkowania wysokiego przyrostu naturalnego w Indiach • wymienia nazwy głównych roślin uprawnych • wymienia nazwy bogactw mineralnych Indii • wymienia najważniejsze cechy gospodarki Indii • opisuje kontrasty społeczne i gospodarcze w Indiach 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie geograficzne Indii • omawia cechy środowiska przyrodniczego Indii • omawia prognozy wzrostu liczby ludności Indii • wyjaśnia znaczenie terminu „zielona rewolucja” • opisuje poziom rozwoju rolnictwa Indii • charakteryzuje uwarunkowania rolnictwa Indii • wyjaśnia, dlaczego w Indiach występuje duże pogłowie bydła • przedstawia czynniki rozwoju przemysłu • wskazuje na mapie gospodarczej Indii wybrane ośrodki przemysłu high-tech 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje diagram ilustrujący zmiany liczby ludności w XX i XXI wieku • wykazuje problemy związane ze stale zwiększającą się liczbą ludności Indii • wyjaśnia przyczyny gwałtownego rozwoju nowoczesnych technologii w Indiach • opisuje system kastowy społeczeństwa Indii 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje poziom rozwoju gospodarczego Indii • analizuje cechy indyjskiego rolnictwa i formułuje wnioski • wyjaśnia przyczyny dynamicznego rozwoju nowoczesnych usług w Indiach 	

	15.	Czarne złoto Bliskiego Wschodu	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „Bliski Wschód” • wskazuje na mapie ogólnogeograficznej państwa należące do regionu Bliskiego Wschodu • wymienia cechy środowiska przyrodniczego i gospodarki Bliskiego Wschodu 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie geograficzne Bliskiego Wschodu • wskazuje na mapie państwa Bliskiego Wschodu i ich stolice oraz podaje ich nazwy • opisuje warunki naturalne Bliskiego Wschodu • charakteryzuje zasoby ropy naftowej na Bliskim Wschodzie 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje warunki przyrodnicze Bliskiego Wschodu niekorzystne dla działalności gospodarczej człowieka • analizuje rozmieszczenie, zasoby i wydobycie ropy naftowej na Bliskim Wschodzie na podstawie map tematycznych i danych statystycznych 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje korzyści gospodarcze i społeczne wynikające z eksportu ropy naftowej oraz produktów powstałych w wyniku jej przetworzenia • porównuje wydobycie ropy naftowej z wartością PKB na jednego mieszkańca w poszczególnych krajach Bliskiego Wschodu
	16.		<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy państw, na których obszarze znajdują się najbogatsze złoża ropy naftowej • wyjaśnia znaczenie terminu „OPEC” • opisuje cechy kultury islamskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje region Bliskiego Wschodu pod kątem kierunków i poziomu rozwoju gospodarczego • przedstawia działania państw Bliskiego Wschodu mające na celu uniezależnienie się od wydobycia ropy naftowej • charakteryzuje gospodarkę krajów Bliskiego Wschodu, w których nie wydobywa się ropy naftowej • wskazuje na mapie i wymienia nazwy obszarów na Bliskim Wschodzie objętych konfliktami zbrojnymi 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje udział państw Bliskiego Wschodu w światowym wydobyciu ropy naftowej i formułuje wnioski • analizuje wartość PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w wybranych krajach Bliskiego Wschodu i formułuje wnioski • charakteryzuje Bliski Wschód pod kątem cech kulturowych, zasobów ropy naftowej i poziomu rozwoju gospodarczego 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje wpływ religii na gospodarkę krajów Bliskiego Wschodu i życie muzułmanów • analizuje skutki konfliktów na Bliskim Wschodzie • porównuje poziom życia mieszkańców poszczególnych krajów Bliskiego Wschodu
Europa	17.	Środowisko przyrodnicze Starego Kontynentu	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie świata Europę • wskazuje na mapie wybrane elementy linii brzegowej Europy i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie geograficzne Europy na podstawie mapy ogólnogeograficznej • charakteryzuje linię brzegową Europy na podstawie mapy 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie geograficzne i granice Europy z innymi kontynentami na mapie ogólnogeograficznej świata • porównuje linię brzegową Europy z linią brzegową 	<ul style="list-style-type: none"> • oblicza rozciągłość południkową i równoleżnikową Europy • przedstawia genezę powstawania gór w Europie

			<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie wybrane niziny, wyżyny i góry Europy oraz wymienia ich nazwy wymienia cechy ukształtowania powierzchni Europy na podstawie mapy wskazuje na mapie wybrane europejskie rzeki i jeziora oraz wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje średnią wysokość Europy ze średnią wysokością innych kontynentów wykazuje typowo nizinny charakter ukształtowania powierzchni Europy na podstawie mapy przedstawia czynniki geograficzne wpływające na klimat Europy opisuje klimat Europy na podstawie mapy wyjaśnia znaczenie terminu „kontynentalizm klimatu” charakteryzuje wybrane strefy roślinne Europy opisuje rozmieszczenie wód powierzchniowych w Europie na podstawie mapy 	<p>innych kontynentów</p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje ukształtowanie powierzchni Europy z ukształtowaniem powierzchni innych kontynentów wyjaśnia wpływ zlodowaceń na rzeźbę powierzchni Europy wyjaśnia zależności między typem klimatu a występowaniem formacji roślinnych wyjaśnia wpływ działalności rzek na rzeźbę powierzchni Europy wyjaśnia genezę wybranych europejskich jezior 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje wpływ czynników geograficznych na cechy klimatu Europy wykazuje związki między budową geologiczną a ukształtowaniem pionowym Europy
18.	Europa – kontynent nowych państw	<ul style="list-style-type: none"> omawia przemiany polityczne w Europie po 1989 roku wymienia nazwy wybranych krajów Europy wyjaśnia znaczenie terminu „terytorium zależne” wskazuje najmniejsze i największe państwa Europy pod względem powierzchni i liczby ludności na mapie politycznej Europy 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia przyczyny zmian na mapie politycznej Europy po 1989 roku wyjaśnia skutki rozpadu ZSRR wymienia nazwy wybranych krajów Europy i ich stolic wskazuje na mapie kraje położone zarówno w Europie, jak i w Azji oraz wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> przedstawia terytoria zależne wybranych krajów wyjaśnia znaczenie terminu „suwerenność” 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje znaczenie procesów integracyjnych zachodzących w Europie opisuje cele i zadania Unii Europejskiej 	

19.	Europa się starzeje	<ul style="list-style-type: none"> • podaje liczbę ludności Europy • wymienia przyczyny niskiego przyrostu naturalnego • wymienia nazwy krajów o najniższym i najwyższym współczynniku przyrostu naturalnego w Europie • wymienia nazwy krajów, które zamieszkuje ludność o największej średniej długości życia • wymienia czynniki wpływające na długość życia w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje liczbę ludności Europy na tle liczby ludności świata • przedstawia zmiany liczby ludności w Europie w latach 2000–2007 • analizuje przyczyny i skutki niskiego przyrostu naturalnego • porównuje współczynnik przyrostu naturalnego w wybranych krajach Europy • porównuje udział ludności powyżej 65 roku życia w strukturze wiekowej wybranych państw Europy • porównuje strukturę wiekową ludności Europy i Afryki 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje, że tempo wzrostu liczby ludności w Europie jest najniższe na świecie • analizuje piramidę płci i wieku i formułuje wnioski • porównuje wartość współczynnika przyrostu naturalnego z odsetkiem ludności powyżej 65 roku życia i formułuje wnioski • wyjaśnia przyczyny starzenia się europejskich społeczeństw • wykazuje konsekwencje starzenia się społeczeństw europejskich 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje prognozy zmian demograficznych w Europie • uzasadnia twierdzenie, że społeczeństwo europejskie się starzeje • wyjaśnia przyczyny i skutki wydłużania się średniej długości życia
20.	Ludność i urbanizacja w Europie	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje różnice w wyglądzie osób pochodzących z różnych części Europy • wymienia odmiany człowieka zamieszkujące Europę • wymienia nazwy rodzin językowych, do których należą języki europejskie • wymienia nazwy państw, w których obowiązują więcej niż jeden język urzędowy • wymienia przykłady zróżnicowania kulturowego mieszkańców Europy 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „wielokulturowość” • przedstawia zróżnicowanie językowe mieszkańców Europy • opisuje strukturę wyznaniową mieszkańców Europy • opisuje, na podstawie map tematycznych, zróżnicowanie regionalne, kulturowe, narodowościowe i etniczne współczesnej Europy • opisuje rozmieszczenie ludności w Europie na podstawie mapy 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje strukturę wyznaniową ludności w wybranych państwach Europy • opisuje, na podstawie mapy, rozmieszczenie ludów Europy • opisuje przyczyny i konsekwencje zróżnicowania ludności Europy • omawia położenie oraz układ przestrzenny Londynu • przedstawia znaczenie Londynu jako światowej metropolii 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wielokulturowość Europy • wykazuje skutki wielokulturowości mieszkańców Europy • wyjaśnia przyczyny warunkujące rozmieszczenie ludności w Europie

			<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie obszary o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia w Europie oraz wymienia ich nazwy wskazuje na mapie największe miasta Europy oraz wymienia ich nazwy opisuje, na podstawie mapy, położenie Londynu 	<ul style="list-style-type: none"> omawia przyczyny wysokiego wskaźnika urbanizacji w Europie wyjaśnia znaczenie terminu „metropolia” i wymienia przykłady europejskich metropolii wyjaśnia, dlaczego Londyn jest nazywany „miastem świata” 		
21.	Surowe środowisko Europy Północnej	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie terminu „kraje skandynawskie” wskazuje kraje Europy Północnej na mapie i wymienia ich nazwy wymienia warunki przyrodnicze Europy Północnej niesprzyjające działalności człowieka wymienia cechy środowiska przyrodniczego Europy Północnej sprzyjające działalności człowieka wymienia nazwy głównych bogactw naturalnych krajów skandynawskich przedstawia główne działy przemysłu dynamicznie rozwijające się w krajach Europy Północnej opisuje, na podstawie mapy, rozmieszczenie głównych ośrodków miejskich w Europie Północnej 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje położenie państw Europy Północnej opisuje warunki przyrodnicze Europy Północnej wyjaśnia łagodzący wpływ prądu morskiego na cechy klimatu Europy Północnej wyjaśnia znaczenie terminu „okres wegetacyjny” charakteryzuje rolnictwo Europy Północnej omawia znaczenie upraw roślin w specjalnie ogrzewanych i doświetlanych szklarniach wykazuje znaczenie położenia Skandynawii i omawia sposoby wykorzystania mórz analizuje wielkość połowów ryb w wybranych krajach świata i krajach Europy Północnej 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje środowisko przyrodnicze krajów Europy Północnej wyjaśnia, dlaczego porty morskie położone za kołem podbiegunowym nie zamarzają wykazuje zależności między warunkami klimatycznymi a typową roślinnością krajów Europy Północnej analizuje i ocenia strukturę użytkowania ziemi w Europie Północnej ocenia poziom życia mieszkańców Europy Północnej wykazuje wpływ warunków naturalnych na rozmieszczenie ludności w Europie Północnej wykazuje, na podstawie map tematycznych, związki między głównymi cechami środowiska przyrodniczego Europy Północnej a głównymi kierunkami rozwoju gospodarczego 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje niekorzystny wpływ warunków środowiska przyrodniczego Europy Północnej na działalność gospodarczą człowieka porównuje środowisko przyrodnicze krajów Europy Północnej 	

				<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia wykorzystanie surowców odnawialnych w produkcji energii 		
22.	Gospodarka w cieniu Alp	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „kraje alpejskie” • wskazuje kraje alpejskie na mapie ogólnogeograficznej, wymienia nazwy tych państw oraz nazwy ich stolic • wyjaśnia znaczenie terminu „granica wiecznego śniegu” • wymienia czynniki decydujące o występowaniu lodowców górskich w Alpach • wymienia wiodące działy gospodarki krajów alpejskich • opisuje specyfikę rozmieszczenia ludności w Alpach • wskazuje największe miasta alpejskie na mapie i wymienia ich nazwy 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia położenie krajów alpejskich na podstawie mapy ogólnogeograficznej • opisuje warunki klimatyczne w Alpach • wyjaśnia występowanie źródeł wielu rzek europejskich w Alpach • charakteryzuje piętra klimatyczno-roślinne w Alpach • opisuje rzeźbę Alp • opisuje główne kierunki rozwoju gospodarczego krajów alpejskich • charakteryzuje strukturę przemysłu krajów alpejskich • ocenia warunki rozwoju hydroenergetyki w krajach alpejskich • opisuje rozmieszczenie miast i gęstość zaludnienia w krajach alpejskich 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje środowisko przyrodnicze krajów alpejskich • wykazuje wpływ gór na środowisko przyrodnicze i gospodarkę krajów alpejskich • analizuje strukturę użytkowania ziemi w krajach alpejskich i formułuje wnioski • wykazuje, że kraje alpejskie należą do państw wysoko rozwiniętych 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje czynniki decydujące o wykształceniu pięter klimatyczno-roślinnych w Alpach • wykazuje znaczenie sektora usług turystycznych i finansowych dla gospodarki krajów alpejskich • wykazuje odrębność kulturową mieszkańców gór 	

	23.	Turystyczne bogactwo Europy Południowej	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia znaczenie terminu „kraje śródziemnomorskie” • wskazuje na mapie kraje Europy Południowej i wymienia nazwy ich stolic • przedstawia turystyczną atrakcyjność regionu śródziemnomorskiego • wskazuje na mapie wyspy położone na Morzu Śródziemnym i wymienia ich nazwy • wskazuje na mapie góropołudniowej Europy i wymienia ich nazwy • wyjaśnia znaczenie terminu „makia” • wymienia przykłady atrakcji turystycznych południowej Europy 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia położenie geograficzne krajów śródziemnomorskich na podstawie mapy ogólnogeograficznej • opisuje warunki środowiska przyrodniczego krajów śródziemnomorskich • charakteryzuje warunki klimatyczne i roślinność krajów śródziemnomorskich na podstawie map tematycznych • charakteryzuje walory przyrodnicze i pozaprzyrodnicze krajów Europy Południowej • opisuje, na podstawie mapy tematycznej, rozmieszczenie najważniejszych ośrodków turystycznych Europy Południowej 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje turystyczną atrakcyjność regionu śródziemnomorskiego • opisuje wybrane atrakcje turystyczne regionu • analizuje infrastrukturę turystyczną i jej znaczenie dla rozwoju turystyki Europy Południowej • wykazuje niekorzystny wpływ turystyki na środowisko przyrodnicze • ukazuje dziedzictwo kulturowe krajów śródziemnomorskich 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje atrakcyjność przyrodniczą Europy Południowej • wykazuje związki między rozwojem turystyki a warunkami przyrodniczymi i dziedzictwem kulturowym • ocenia rolę turystyki w rozwoju gospodarczym krajów Europy Południowej
Sąsiedzi Polski	24.	Niemcy – potęga gospodarcza	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy państw sąsiadujących z Polską i wskazuje je na mapie ogólnogeograficznej • wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Niemcy, podaje nazwę stolicy tego państwa oraz nazwy krajów z nim sąsiadujących • wskazuje na mapie główne krainy geograficzne i najważniejsze rzeki 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje długości granic Polski z poszczególnymi państwami • określa położenie geograficzne Niemiec na mapie ogólnogeograficznej • przedstawia czynniki dynamicznego rozwoju gospodarczego Niemiec • wyjaśnia znaczenie transportu dla gospodarki Niemiec 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wysoki poziom rozwoju gospodarczego Niemiec na podstawie wartości PKB i struktury zatrudnienia • wykazuje znaczenie usług dla gospodarki Niemiec • analizuje działania Niemiec na rzecz ochrony środowiska • przedstawia przyczyny spadku tempa rozwoju gospodarczego Niemiec na początku XXI wieku 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje wysoki poziom rozwoju przemysłu, rolnictwa i usług w Niemczech • analizuje uwarunkowania rozwoju przemysłu przetwórczego i formułuje wnioski

			<p>Niemiec oraz wymienia ich nazwy</p> <ul style="list-style-type: none"> • przedstawia udział przemysłu w strukturze PKB Niemiec • wymienia nazwy wybranych roślin uprawianych w Niemczech 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny dobrego rozwoju gospodarczego Niemiec • przedstawia, na podstawie wskazanych źródeł informacji geograficznej, główne kierunki i przyczyny zmian w strukturze przemysłu Zagłębia Ruhry 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny i skutki ujemnego przyrostu naturalnego w Niemczech • opisuje uwarunkowania rozwoju rolnictwa Niemiec 	
25.	Słowacja i Czechy – wspólna przeszłość, odrębna przyszłość	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Czechy i Słowację, wymienia nazwy ich stolic oraz nazwy państw sąsiadujących z tymi krajami • wskazuje na mapie i wymienia nazwy głównych krain geograficznych oraz najważniejszych rzek Czech i Słowacji • wymienia nazwy państw będących głównymi partnerami handlowymi Czech i Słowacji • wymienia nazwy mniejszości narodowych zamieszkujących Czechy i Słowację 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie geograficzne Słowacji i Czech na mapie ogólnogeograficznej • przedstawia wspólne cechy środowiska przyrodniczego Czech i Słowacji • opisuje zasoby bogactw naturalnych Czech i Słowacji • opisuje atrakcje Czech i Słowacji 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje i porównuje, na podstawie różnych źródeł informacji geograficznej, środowisko przyrodnicze Czech i Słowacji • wykazuje podobieństwa i różnice w gospodarce tych państw • porównuje strukturę PKB oraz strukturę zatrudnienia Czech i Słowacji • analizuje demograficzne podobieństwa i różnice Czech i Słowacji • przedstawia problemy społeczności romskiej zamieszkującej Słowację 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przyczyny rozpadu Czechosłowacji • porównuje tempo rozwoju gospodarczego Czech i Słowacji oraz formułuje wnioski 	

	26.	Problemy gospodarcze oraz demograficzne Litwy, Białorusi i Ukrainy	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Litwę, Białoruś i Ukrainę, wymienia nazwy ich stolic oraz nazwy państw sąsiadujących z tymi krajami • wskazuje na mapie główne krainy geograficzne i najważniejsze rzeki Litwy, Białorusi i Ukrainy oraz podaje ich nazwy • wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego i społeczno-gospodarczego tych państw • wymienia problemy demograficzne Białorusi, Litwy i Ukrainy • wyjaśnia znaczenie terminu „depopulacja” 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje położenie geograficzne Litwy, Białorusi i Ukrainy • charakteryzuje i porównuje, na podstawie różnych źródeł informacji geograficznej, środowisko przyrodnicze Litwy, Białorusi i Ukrainy • przedstawia cechy gospodarki Litwy, Białorusi i Ukrainy • przedstawia współczesne przemiany gospodarcze Ukrainy • przedstawia przyczyny ujemnego przyrostu naturalnego na Białorusi, Litwie i Ukrainie 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje poziom rozwoju gospodarczego Litwy, Białorusi i Ukrainy • opisuje uwarunkowania rozwoju gospodarki Litwy • wyjaśnia przyczyny słabego rozwoju gospodarczego Białorusi • opisuje uwarunkowania rozwoju rolnictwa na Ukrainie • wyjaśnia przyczyny kryzysu gospodarczego na Ukrainie po rozpadzie ZSRR • analizuje współczynnik przyrostu naturalnego na Białorusi, Litwie i Ukrainie oraz formułuje wnioski • przedstawia działania rządów Litwy, Białorusi i Ukrainy mające na celu zahamowanie depopulacji • opisuje atrakcje turystyczne Krymu 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje historię powstania Litwy, Białorusi i Ukrainy • wykazuje zróżnicowanie gospodarcze tych państw • ocenia zasoby bogactw mineralnych Litwy, Białorusi i Ukrainy • omawia efekty przemian gospodarczych, które nastąpiły na Białorusi, Litwie i na Ukrainie • wykazuje przyczyny i skutki depopulacji na Białorusi, Litwie i Ukrainie
--	-----	--	--	---	---	--

27.	Rosja – największe państwo świata	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie ogólnogeograficznej Rosję, wymienia nazwę jej stolicy • wskazuje na mapie główne krainy geograficzne, rzeki i jeziora Rosji oraz wymienia ich nazwy • wymienia najważniejsze cechy środowiska przyrodniczego Rosji • wyjaśnia znaczenie terminu „wieloletnia zmarzlina” • wymienia nazwy najgęściej zaludnionych obszarów Rosji 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie geograficzne Rosji na mapie ogólnogeograficznej • omawia cechy ukształtowania powierzchni Rosji • charakteryzuje strefy klimatyczno-roślinne Rosji • opisuje rozmieszczenie ludności w Rosji na podstawie mapy gęstości zaludnienia • wyjaśnia przyczyny depopulacji w Rosji • przedstawia przyczyny spadku współczynnika urodzeń w Rosji 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje konsekwencje przyrodnicze dużej rozciągłości równoleżnikowej i południkowej Rosji • wskazuje na mapie obszary występowania wieloletniej zmarzliny • wykazuje wpływ występowania wieloletniej zmarzliny na działalność człowieka • wykazuje zróżnicowanie przyrodnicze Rosji • przewiduje skutki depopulacji w Rosji 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zróżnicowanie warunków przyrodniczych oraz ich wpływ na rozmieszczenie ludności i działalność gospodarczą • analizuje zmiany przyrostu naturalnego w Rosji i formułuje wnioski • wyjaśnia przyczyny i skutki spadku średniej długości życia wśród mężczyzn w Rosji • wykazuje zróżnicowanie narodowościowe i kulturowe społeczeństwa rosyjskiego
		<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejsze problemy ludnościowe Rosji • wymienia główne cechy rosyjskiej gospodarki • wymienia przyczyny ujemnego przyrostu naturalnego w Rosji • wymienia nazwy bogactw naturalnych Rosji 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie i wymienia nazwy obszarów w Rosji o dużej koncentracji przemysłu • opisuje zróżnicowanie etniczne, językowe i religijne mieszkańców Rosji • przedstawia uwarunkowania niewielkiego zaludnienia w części Rosji położonej na wschód od Uralu 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje uwarunkowania rozwoju przemysłu w Rosji • wykazuje, że gospodarka Rosji ma charakter surowcowy • analizuje strukturę eksportu Rosji i formułuje wnioski • omawia najważniejsze problemy rosyjskiego rolnictwa 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia rolę Rosji w światowej gospodarce i polityce • wykazuje zróżnicowanie gospodarcze Rosji

Geografia- Puls Ziemi - część III

Dział programu	Lp.	Temat	Poziom wymagań			
			konieczny	podstawowy	rozszerzający	dopelniający
I. Położenie oraz środowisko przyrodnicze Europy i Polski	1.	<i>Położenie igranice Europy i Polski</i>	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje Europę na mapie świata • podaje wielkość powierzchni Europy • wskazuje na mapie Europy największe morza, półwyspy i wyspy • wskazuje na mapie hipsometrycznej góry, wyżyny i niziny 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia termin: dobrze rozwinięta linia brzegowa • określa współrzędne geograficzne najdalej wysuniętych punktów Europy i Polski • wskazuje na mapie hipsometrycznej przebieg granicy między Europą a Azją 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia konsekwencje rozciągłości południkowej i równoleżnikowej Europy i Polski 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • analizuje profile hipsometryczne Europy
	2.	<i>Budowa geologiczna Polski na tle struktur geologicznych Europy</i>	<ul style="list-style-type: none"> • omawia najważniejsze wydarzenia geologiczne na terenie Polski, korzystając z tabeli stratygraficznej w podręczniku • wymienia trzy wielkie struktury geologiczne w Europie i Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najważniejsze orogenezy • wyjaśnia pojęcie: skamieniałość przewodnia • wymienia skamieniałości przewodnie ery paleozoicznej i mezozoicznej 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia ukształtowanie powierzchni Polski na tle budowy geologicznej • omawia najważniejsze wydarzenia geologiczne w poszczególnych erach • wskazuje na mapie Europy i Polski pasma górskie orogenezy kaledońskiej, hercyńskiej i alpejskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia warunki powstania złóż węgla kamiennego, soli kamiennej i wapieni • analizuje przekroje geologiczne Europy i Polski
	3.	<i>Zlodowacenia na obszarze Polski</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia nazwy trzech zlodowaceń na obszarze Polski • wymienia najważniejsze formy polodowcowe 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie Polski maksymalne zasięgi trzech zlodowaceń • omawia wpływ zlodowaceń na rzeźbę naszego kraju 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje akumulacyjne i erozyjne formy polodowcowe na terenach nizinnych • omawia przykłady form polodowcowych w górach 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje rzeźbę młodoglacjalną z rzeźbą staroglacjalną
	4.	<i>Ukształtowanie powierzchni Polski</i>	<ul style="list-style-type: none"> • nazywa i wskazuje na mapie hipsometrycznej Polski niziny, wyżyny, góry i depresje • nazywa i wskazuje na mapie hipsometrycznej najwyższy szczyt i najniżej położone miejsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie hipsometrycznej Polski pasy ukształtowania powierzchni • omawia najważniejsze cechy rzeźby powierzchni Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie hipsometrycznej krainy geograficzne w poszczególnych pasach ukształtowania powierzchni • oblicza różnice wysokości względnej między wybranymi 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia podobieństwa i różnice w ukształtowaniu powierzchni Polski i Europy na podstawie krzywych hipsograficznych

		w Polsce		punktami geograficznymi		
I. Położenie oraz środowisko przyrodnicze Europy i Polski	5.	<i>Klimat i wody powierzchniowe Europy</i>	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie termin: klimat • wskazuje na mapie strefy klimatyczne, najdłuższe rzeki i największe jeziora w Europie • wskazuje na mapie Europy największe zlewiska 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia cechy klimatów Europy na podstawie klimatogramów • rozumie znaczenie wód powierzchniowych dla życia i gospodarki człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia czynniki kształtujące klimat w Europie • wymienia i omawia rodzaje zasilania rzek w Europie • wskazuje związki między klimatem a warunkami życia ludzi 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje klimat Europy z uwzględnieniem czynników klimatotwórczych • wskazuje związki między typem klimatu a rodzajem zasilania rzek
	6.	<i>Klimat Polski</i>	<ul style="list-style-type: none"> • nazywa typ klimatu, który występuje w Polsce • rozumie terminy: klimat umiarkowany przejściowy i okres wegetacyjny • wskazuje na mapie Polski obszary najcieplejsze i najzimniejsze latem oraz zimą 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia cechy klimatu Polski • wskazuje na mapie Polski regiony o najkrótszym i najdłuższym okresie wegetacyjnym • wymienia masy powietrza kształtujące pogodę w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia cechy mas powietrza napływających nad obszar Polski • analizuje i uzasadnia przebieg izoterm na obszarze Polski w okresie zimowym i letnim • omawia zróżnicowanie opadów atmosferycznych na obszarze Polski 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje klimat Polski z uwzględnieniem czynników klimatotwórczych i napływających mas powietrza • uzasadnia różnice w długości okresu wegetacyjnego w poszczególnych regionach Polski • uzasadnia zróżnicowanie sum opadów atmosferycznych w Polsce
	7.	<i>Wody powierzchniowe i podziemne Polski</i>	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • rozumie pojęcia: sieć rzeczna, rzeka główna, dopływ, dorzecze, zlewisko, dział wód i ujście deltowe • pokazuje na mapie rzeki główne: Wisłę i Odrę oraz wybrane rzeki pasa pobraży • wskazuje na mapie największe dopływy Wisły i Odry • wymienia i wskazuje na mapie największe oraz najgłębsze jeziora 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • pokazuje na mapie dorzecza i zlewiska polskich rzek • wymienia typy genetyczne jezior występujących w Polsce i wskazuje ich przykłady na mapie • wymienia i wskazuje na mapie kanały • omawia znaczenie kanałów w żegludze śródlądowej i gospodarce kraju 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • wyznacza na mapie działy wód między zlewiskami a dorzecziami • omawia znaczenie i formy wykorzystania wód podziemnych w Polsce • wymienia rodzaje wód mineralnych w Polsce • wskazuje na mapie Polski obszary występowania wód mineralnych 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • analizuje na mapie asymetrię dorzeczy i jej związek z nachyleniem terenu • wskazuje na mapie sztuczne zbiorniki i omawia ich znaczenie • wyjaśnia twierdzenie, że „woda jest źródłem życia”
	8.	<i>Morze Bałtyckie</i>	<ul style="list-style-type: none"> • pokazuje na mapie Europy 	<ul style="list-style-type: none"> • określa położenie Morza 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia cechy fizyczne i 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje cechy wód Morza

I. Położenie oraz środowisko przyrodnicze Europy i Polski			<p>Morze Bałtyckie</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie polskie wybrzeże Bałtyku • rozumie i wyjaśnia, dlaczego Morze Bałtyckie zaliczamy do mórz śródziemnych 	<p>Bałtyckiego w Europie</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie głębie, wyspy, zatoki i cieśniny Morza Bałtyckiego • omawia znaczenie Morza Bałtyckiego dla państw nad nim położonych 	<p>chemiczne wód Bałtyku</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje zagrożenia środowiska Morza Bałtyckiego spowodowane działalnością człowieka 	<p>Bałtyckiego z wodami innych mórz i Oceanu Atlantyckiego</p> <ul style="list-style-type: none"> • analizuje typy wybrzeży Bałtyku i wyjaśnia ich genezę • omawia sposoby ochrony wybrzeży morskich
	9.	<i>Roślinność i gleby Europy</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia i wskazuje na mapie Europy strefy roślinne: tundrę, tajgę, las liściasty, step, roślinność śródziemnomorską • przyporządkowuje strefom roślinnym charakterystyczne typy gleb 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia roślinność wybranych stref roślinnych • wymienia astrefową roślinność i gleby w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje współzależności między klimatem, roślinnością a glebami • omawia wpływ działalności człowieka na zmiany w środowisku roślinnym i glebowym 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje strefowość i astrefowość roślinną oraz glebową Europy • wskazuje na potrzebę ochrony środowiska naturalnego
	10.	<i>Gleby w Polsce</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcie: gleba • wymienia główne typy gleb występujących w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie, że gleby należą do zasobów naturalnych • pokazuje na mapie gleb Polski obszary występowania gleb o różnej żyzności • wyjaśnia, od czego zależy żyzność gleby 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie gleb rozmieszczenie strefowych i astrefowych gleb w Polsce • omawia główne przyczyny degradacji gleb 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje i porównuje różne profile glebowe • szereguje i charakteryzuje typy gleb Polski od najbardziej do najmniej żyznych • uzasadnia potrzebę racjonalnego gospodarowania zasobami gleb
	11.	<i>Roślinność i świat zwierzęcy Polski</i>	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie pojęcie: szata roślinna • wymienia formacje roślinne tworzące szatę roślinną (las, łąka, torfowisko i roślinność wodna) • podaje przykłady zbiorowisk leśnych występujących w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • pokazuje na mapie Polski największe obszary leśne - bory i puszcze • wyjaśnia rolę i znaczenie lasów dla przyrody oraz gospodarki człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia terminy: roślinność naturalna i monokultura • porównuje skład gatunkowy drzewostanów różnych zbiorowisk leśnych występujących w Polsce • charakteryzuje świat zwierząt polskich lasów 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przestrzenne zróżnicowanie lesistości w Polsce i zróżnicowanie gatunkowe lasów • omawia różnorodne działania człowieka podejmowane w celu ochrony lasów
	12.	<i>Pobrzeża</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie pasy przybrzeżne • wskazuje na mapie główne miasta przybrzeżne 	<ul style="list-style-type: none"> • nazywa i charakteryzuje typy wybrzeży morskich • pokazuje na mapie parki narodowe przybrzeżne 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia główne formy terenu tworzące krajobraz pasa przybrzeżnego • wyjaśnia, jak powstała 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje gospodarkę przybrzeżną i wykazuje jej związek z nadmorskim położeniem • omawia walory turystyczne

		<ul style="list-style-type: none"> • nazywa i wskazuje na mapie regiony geograficzne pasa pobraży 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia funkcje miast pobraży 	Mierzeja Helska i Żuławy Wiślane	regionu
	13.	<i>Pojezierza</i> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie pojezierza i ich granice • omawia krajobraz pojezierzy • nazywa i wskazuje na mapie największe i najgłębsze jeziora 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje główne formy terenu • omawia główne cechy klimatu • nazywa i wskazuje na mapie największe miasta 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcie: „cień opadowy” • charakteryzuje gospodarkę pojezierzy • omawia walory turystyczno-krajoznawcze pasa pojezierzy 	<ul style="list-style-type: none"> • porównuje środowiska pojezierzy, wskazując podobieństwa i różnice • analizuje zależność gospodarki od środowiska przyrodniczego
II. Charakterystyka regionów fizyczno - geograficznych Polski	14.	<i>Niziny Środkowopolskie</i> <ul style="list-style-type: none"> • nazywa i wskazuje na mapie hipsometrycznej regiony geograficzne pasa nizin • wskazuje największe miasta i omawia ich funkcje • wymienia główne cechy krajobrazu starogłacjalnego 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia krajobraz starogłacjalny Nizin Środkowopolskich • wskazuje na mapie największe obszary leśne i parki narodowe • wymienia główne bogactwa mineralne nizin 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • porównuje środowisko przyrodnicze nizin, wskazując podobieństwa i różnice • charakteryzuje parki narodowe pasa nizin 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • omawia wykorzystanie surowców mineralnych w przemyśle przetwórczym • analizuje wpływ warunków klimatycznych i glebowych na rozwój rolnictwa w pasie nizin
	15.	<i>Wyżyny</i> <ul style="list-style-type: none"> • pokazuje na mapie Polski pas wyżyn • nazywa i wskazuje na mapie regiony geograficzne w pasie wyżyn • wymienia główne formy rzeźby pasa wyżyn • wskazuje na mapie główne miasta regionu 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia główne cechy krajobrazu wyżyn • charakteryzuje krajobraz Gór Świętokrzyskich • wymienia surowce mineralne i wskazuje regiony ich występowania • omawia walory turystyczne wyżyn 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje wpływ warunków glebowych i klimatycznych na rozwój rolnictwa Wyżyny Małopolskiej i Wyżyny Lubelskiej • omawia etapy powstawania węgla kamiennego • analizuje wpływ surowców mineralnych na rozwój przemysłu Wyżyny Śląskiej 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje wpływ przemysłu i urbanizacji na degradację środowiska przyrodniczego Wyżyny Śląskiej • porównuje środowisko przyrodnicze i gospodarkę wyżyn, wskazując różnice
	16.	<i>Kotliny Podkarpackie</i> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie Polski Kotlinę Sandomierską i Kotlinę Oświęcimską • wymienia surowce mineralne kotlin • wskazuje na mapie największe 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia środowisko naturalne kotlin • wskazuje na mapie największe rzeki i obszary leśne regionu 	• omawia genezę Kotlin Podkarpackich	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje gospodarkę regionu z uwzględnieniem czynników przyrodniczych

		miasta kotlin i omawia ich funkcje				
II. Charakterystyka regionów fizyczno - geograficznych Polski	17.	<i>Karpaty</i>	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie hipsometrycznej Polski Karpaty i określa ich położenie wskazuje najwyższe pasmo Karpat: Tatry i najwyższy szczyt: Rysy omawia cechy klimatu górskiego charakteryzuje piętra roślinne w Tatrach, posługując się ilustracją 	<ul style="list-style-type: none"> omawia budowę geologiczną Beskidów i Pienin charakteryzuje wody powierzchniowe i podziemne Karpat 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia wpływ wysokości n.p.m. na klimat i roślinność gór porównuje rzeźbę Tatr Wysokich i Tatr Zachodnich na tle ich budowy geologicznej 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje różnice w krajobrazie Tatr, Pienin i Beskidów na tle ich budowy geologicznej omawia walory turystyczne i rekreacyjne Karpat
	18.	<i>Sudety</i>	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Polski Sudety i Przedgórze Sudeckie wskazuje na mapie Karkonosze i najwyższy szczyt: Śnieżkę omawia krajobraz Sudetów wymienia surowce mineralne występujące w Sudetach 	<ul style="list-style-type: none"> wydziela regiony geograficzne w Sudetach charakteryzuje budowę geologiczną Sudetów wskazuje najważniejsze miasta i omawia ich funkcje 	<ul style="list-style-type: none"> omawia budowę gór zrębowych, posługując się schematem omawia gospodarkę w Sudetach 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje krajobraz Sudetów Zachodnich, Środkowych i Wschodnich na tle ich budowy geologicznej wymienia i omawia walory turystyczne Sudetów
	19.	<i>Mój region, moja mała ojczyzna</i>	<ul style="list-style-type: none"> nazywa swój region, lokalizuje go we właściwym pasie ukształtowania powierzchni i wskazuje na mapie hipsometrycznej Polski omawia środowisko przyrodnicze swojego regionu wymienia działy gospodarki występujące w regionie 	<ul style="list-style-type: none"> omawia gospodarkę regionu na tle środowiska przyrodniczego ocenia warunki życia miejscowej ludności 	<ul style="list-style-type: none"> ocenia stan gospodarki w swoim regionie omawia historię, tradycje i folklor swojego regionu 	<ul style="list-style-type: none"> proponuje zmiany w działalności gospodarczej i usługowej wpływające na poprawę jakości życia ludzi przygotowuje tekst reklamowy promujący walory turystyczne regionu
	20.	<i>Mapa polityczna Europy i podział administracyjny Polski</i>	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie politycznej największe państwa Europy i ich stolice określa lata, w których nastąpiły 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> rozumie, że granice i nazwy państw europejskich ulegały zmianom, podaje 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie politycznej największe i najmniejsze państwa Europy i ich stolice 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> omawia zmiany na mapie politycznej Europy po 1990 roku i podaje ich przyczyny

		<p>największe zmiany granic w Europie w II poł. XX wieku</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozumie potrzebę podziału administracyjnego Polski • wymienia jednostki podziału administracyjnego kraju 	<p>przykłady takich zmian</p> <ul style="list-style-type: none"> • wymienia rodzaje władzy samorządowej w Polsce • wskazuje na mapie administracyjnej Polski województwa i miasta wojewódzkie 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia zmiany podziału administracyjnego w Polsce po II wojnie światowej • wymienia organy władzy państwowej i samorządowej w województwach, powiatach i gminach 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia kraje europejskie, które powstały z połączenia lub podziału innych państw • porównuje podział administracyjny Polski z innymi państwami europejskimi
21.	<i>Cechy demograficzne ludności Europy</i>	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie terminy: przyrost naturalny, gęstość zaludnienia i piramida wieku • wskazuje na mapie Europy państwa o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia • wymienia liczbę mieszkańców kontynentu europejskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega proces starzenia się społeczeństwa europejskiego • omawia czynniki, które wpływają na wzrost przeciętnej długości życia w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny zróżnicowania gęstości zaludnienia w Europie • analizuje piramidę wieku ludności Europy • wskazuje zagrożenia wynikające z faktu starzenia się społeczeństwa europejskiego 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje i analizuje przyczyny zróżnicowania przyrostu naturalnego, kierunku i salda migracji oraz struktury wiekowej ludności
22.	<i>Cechy demograficzne i rozmieszczenie ludności w Polsce</i>	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie termin: demografia • wymienia liczbę mieszkańców Polski • wskazuje na mapie Polski obszary o największej i najmniejszej gęstości zaludnienia 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje piramidę wieku ludności Polski • wyjaśnia, dlaczego w ostatnich latach zmniejszyła się liczba ludności w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny środowiskowe i gospodarcze wpływające na zróżnicowanie gęstości zaludnienia w Polsce • analizuje przyrost naturalny w Polsce w latach 1946-2003 	<ul style="list-style-type: none"> • wyciąga wnioski z porównania przeciętnej długości życia Polaków i innych narodów europejskich

III. Obszar, ludność, urbanizacja w Europie i Polsce

23.	<i>Wewnętrzne i zewnętrzne migracje Polaków</i>	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie terminy: migracja wewnętrzna i migracja zewnętrzna • wymienia kraje, w których znajdują się największe skupiska polskiej ludności 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia przyczyny migracji wewnętrznych i migracji zewnętrznych w Polsce po zakończeniu II wojny światowej 	<ul style="list-style-type: none"> • określa, w jaki sposób saldo migracji zewnętrznych wpływa na liczbę ludności w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje i wyjaśnia przyczyny zmian migracji wewnętrznej w Polsce w latach 1946-2003
24.	<i>Struktura narodowościowa i wyznaniowa w Polsce</i>	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie terminy: mniejszość narodowa i grupa etniczna • podaje przykłady mniejszości narodowej i grupy etnicznej w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia najliczniejsze mniejszości narodowe, grupy etniczne i wyznaniowe w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia i wskazuje na mapie Polski główne regiony zamieszkiwane przez mniejszości narodowe i grupy etniczne • omawia na podstawie materiałów źródłowych elementy etnograficzne wybranej grupy etnicznej 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje zależności między strukturą narodowościową a wyznaniową ludności Polski
25.	<i>Struktura zatrudnienia i problem bezrobocia</i>	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie pojęcia: struktura zatrudnienia, bezrobocie • wymienia działy gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia główne przyczyny bezrobocia w Polsce • pokazuje na mapie Polski regiony o największym i najmniejszym bezrobociu 	<ul style="list-style-type: none"> • analizuje zmiany w strukturze zatrudnienia w Polsce w latach 1930-2003 • porównuje zatrudnienie w rolnictwie w Polsce i wybranych krajach europejskich • wyjaśnia przyczyny zróżnicowania stopy bezrobocia w kraju 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje i analizuje przyczyny oraz skutki bezrobocia w Polsce • wyciąga wnioski z porównania struktury zatrudnienia w Polsce i państwach wysokorozwiniętych UE
26.	<i>Urbanizacja w Europie i Polsce</i>	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie termin: urbanizacja • wskazuje na mapie największe miasta Europy i Polski • wymienia wartość wskaźnika urbanizacji 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia przyczyny szybkiego wzrostu liczby ludności miejskiej w Europie • wymienia przyczyny rozwoju miast 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na mapie politycznej Europy państwa o największym i najmniejszym wskaźniku urbanizacji • wymienia przyczyny malejącej 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje różnice między aglomeracją a konurbacją • wskazuje przykłady aglomeracji i konurbacji w Europie

IV. Rolnictwo w Europie i Polsce

		w Polsce	w Polsce po II wojnie światowej	liczby ludności największych miast w Polsce w ostatnich latach	
27.	<i>Rolnictwo europejskie</i>	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia przyrodnicze i poza przyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa w Europie wymienia główne uprawy i zwierzęta hodowane na kontynencie europejskim rozumie wpływ warunków naturalnych na rozmieszczenie upraw i hodowli zwierząt 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> omawia na przykładach wpływ czynników przyrodniczych na rozmieszczenie upraw i hodowli zwierząt omawia na wybranych przykładach wpływ czynników poza przyrodniczych na wielkość produkcji i wskaźnik zatrudnienia w rolnictwie rozumie znaczenie rolnictwa ekologicznego 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Europy regiony o najbardziej i najmniej korzystnych warunkach rozwoju rolnictwa uzasadnia twierdzenie, że większa część kontynentu posiada korzystne warunki przyrodnicze do rozwoju rolnictwa 	<p><i>Uczeń:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego kraje europejskie należą do czołowych światowych producentów zbóż, buraków cukrowych i ziemniaków analizuje zagrożenia środowiska naturalnego związane z rozwojem rolnictwa intensywnego i niewłaściwie prowadzoną gospodarką rolną
28.	<i>Czynniki rozwoju rolnictwa w Polsce</i>	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przyrodnicze i poza przyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa w Polsce rozumie pojęcie: rozdrobnienie gruntów 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Polski regiony o najbardziej i najmniej korzystnych warunkach rozwoju rolnictwa omawia wpływ rozdrobnienia gruntów na poziom gospodarki rolnej 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje przyrodnicze i poza przyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa w Polsce omawia zatrudnienie w polskim rolnictwie i problem bezrobocia na wsi 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje przyrodnicze i poza przyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa w wybranych regionach kraju analizuje zmiany w polskim rolnictwie po 1990 roku
29. 30.	<i>Produkcja roślinna w Polsce</i> <i>Hodowla zwierząt w Polsce</i>	<ul style="list-style-type: none"> rozumie pojęcia: użytki rolne, grunty orne, łąki i pastwiska, sady wymienia główne uprawy i zwierzęta hodowane w Polsce wyjaśnia, dlaczego w Polsce dominuje uprawa zbóż i ziemniaków 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie Polski obszary głównych upraw i rozmieszczenie hodowli w Polsce wymienia przykłady zastosowań roślin uprawnych i zwierząt gospodarskich w przemyśle spożywczym, odzieżowym i skórzanym 	<ul style="list-style-type: none"> rozumie i wykazuje zależności między warunkami naturalnymi a rozmieszczeniem głównych upraw i hodowli zwierząt w kraju rozumie i wyjaśnia związek między produkcją rolną i jej wielkością a żywnością ludności 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje mocne i słabe strony rolnictwa w Polsce wyjaśnia zmiany w produkcji roślinnej i zwierzęcej w kraju w ostatnich latach i ocenia ich konsekwencje

			• rozumie termin: obsada		
	31. <i>Integracja polskiego rolnictwa z rolnictwem Unii Europejskiej</i>	• wyjaśnia, na czym polega Wspólna Polityka Rolna Unii Europejskiej	• wskazuje korzyści i zagrożenia polskiego rolnictwa po integracji z UE	• omawia założenia polityki rolnej Unii Europejskiej • omawia korzyści i zagrożenia polskiego rolnictwa w ramach Unii Europejskiej	• porównuje rolnictwo w Polsce i państwach UE • analizuje możliwości rozwoju rolnictwa polskiego po integracji z UE, wykorzystując różnorodne materiały źródłowe
V. Przemysł w Europie i Polsce	<i>Przemysł w Europie</i>	• rozumie i wyjaśnia termin: przemysł • wymienia czynniki lokalizacji przemysłu w przeszłości i obecnie	• wskazuje różnice w strukturze przemysłu europejskiego • rozumie termin: globalizacja produkcji przemysłowej	• omawia zróżnicowanie uprzemysłowienia w Europie • analizuje różnice występujące w strukturze przemysłu europejskiego na przestrzeni wieków	• porównuje i analizuje problemy przemysłu państw Europy Zachodniej, Środkowej i Wschodniej oraz wyciąga wnioski
	33. <i>Sytuacja polskiego przemysłu</i>	• wymienia cechy polskiego przemysłu • rozumie przyczyny problemów występujących obecnie w polskim przemyśle	• wymienia gałęzie przemysłu, które intensywnie rozwijały się w Polsce po zakończeniu II wojny światowej • omawia wybrane problemy, które obecnie występują w polskim przemyśle	• charakteryzuje obecną sytuację polskiego przemysłu wydobywczego i przetwórczego	porównuje i analizuje sytuację polskiego przemysłu i państw wysokorozwiniętych UE • wymienia korzyści i zagrożenia dla przemysłu wynikające z członkostwa Polski w UE
	34. <i>Przemysł wydobywczy w Polsce</i>	• wymienia główne surowce mineralne występujące w Polsce • wskazuje na mapie Polski miejsca występowania węgla kamiennego, węgla brunatnego, soli kamiennej i siarki	• wskazuje na mapie główne regiony występowania surowców mineralnych w Polsce • omawia różnorodne wykorzystanie surowców skalnych • rozumie, że zasoby surowców mineralnych ulegają wyczerpaniu	• omawia występowanie i znaczenie gospodarcze złóż surowców mineralnych w Polsce • podaje przykłady negatywnego wpływu górnictwa na środowisko naturalne	• określa zasoby surowcowe naszego kraju i wielkości wydobycia na podstawie danych statystycznych i wykresów • analizuje pozytywne i negatywne skutki zmian w polskim górnictwie
	35. <i>Przemysł energetyczny w Polsce</i>	<i>Uczeń:</i> • rozumie termin: przemysł energetyczny	<i>Uczeń:</i> • omawia zalety i wady budowy elektrowni wodnych	<i>Uczeń:</i> • omawia strukturę produkcji energii elektrycznej w Polsce	<i>Uczeń:</i> • omawia możliwości rozwoju elektrowni niekonwencjonalnych w

		<ul style="list-style-type: none"> wymienia typy elektrowni występujących w Polsce wskazuje zalety i wady elektrowni ciepłych w naszym kraju 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie największe elektrownie ciepłe i wodne w naszym kraju 		<p>Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> porównuje produkcję energii elektrycznej w Polsce i wybranych krajach UE 	
36.	<i>Przemysł przetwórczy i okręgi przemysłowe w Polsce</i>	<p>wyjaśnia pojęcia: przemysł przetwórczy i okręg przemysłowy</p> <ul style="list-style-type: none"> wymienia gałęzie przemysłu przetwórczego nazywa i wskazuje na mapie największe okręgi przemysłowe w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na mapie i omawia wybrane okręgi przemysłowe w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> omawia wpływ czynników lokalizacji na rozmieszczenie zakładów przemysłowych w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> rozumie i wyjaśnia konieczność zmian w polskim przemyśle analizuje pozytywne i negatywne skutki zmian w polskim przemyśle na podstawie materiałów źródłowych 	
37.	<i>Gospodarka morska</i>	<ul style="list-style-type: none"> rozumie pojęcie: gospodarka morska wymienia działy gospodarki morskiej wymienia nazwy i wskazuje na mapie porty morskie w Polsce 	<ul style="list-style-type: none"> omawia strukturę przeładunków w polskich portach wymienia gatunki ryb, które łowi się w Morzu Bałtyckim omawia walory turystyczne wybrzeża Bałtyku 	<ul style="list-style-type: none"> omawia problemy, które występują w polskim przemyśle stoczniowym i rybołówstwie 	<ul style="list-style-type: none"> omawia znaczenie i powiązania gospodarki morskiej z innymi działami gospodarki w kraju 	
VI. Usługi w Europie i Polsce	38.	<i>Komunikacja w Europie</i>	<ul style="list-style-type: none"> rozumie pojęcie: usługi wyjaśnia pojęcia: komunikacja, transport, łączność wymienia rodzaje transportu omawia znaczenie transportu w gospodarce 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia przykłady działalności usługowej omawia znaczenie łączności w życiu ludzi i funkcjonowaniu państw wymienia i wskazuje na mapie największe porty morskie w Europie 	<ul style="list-style-type: none"> omawia szlaki transportu w Europie analizuje wady i zalety poszczególnych środków transportu 	<ul style="list-style-type: none"> analizuje zróżnicowanie poziomu rozwoju transportu w Europie i podaje jego przyczyny omawia przykłady współzależności między komunikacją a innymi działami gospodarki
	39.	<i>Komunikacja w Polsce</i>	<ul style="list-style-type: none"> wymienia zagrożenia wynikające z szybkiego rozwoju motoryzacji w Polsce wymienia i wskazuje na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego polskie statki pływają pod „tanimi banderami” analizuje pozytywne i negatywne skutki budowy 	<ul style="list-style-type: none"> omawia przyczyny dynamicznego rozwoju łączności w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem telefonii komórkowej 	<ul style="list-style-type: none"> omawia przyczyny zróżnicowania gęstości dróg lądowych w Polsce charakteryzuje zmiany w strukturze przewozów osób i towarów - podaje przyczyny

		największe polskie porty lotnicze • wskazuje na mapie Polski główne szlaki transportu lądowego	autostrad w Polsce	• analizuje kierunki zmian w transporcie krajowym • omawia wpływ poszczególnych środków transportu na zmiany w środowisku naturalnym		
VI. Usługi w Europie i Polsce	40.	<i>Turystyka w Europie</i>	• rozumie pojęcie: turystyka • wymienia rodzaje turystyki • wskazuje na mapie Europy państwa o największych dochodach z turystyki • wskazuje regiony turystyczne w Europie	• omawia walory turystyczne wybranego kraju w Europie • omawia przyczyny rozwoju turystyki w Europie	• analizuje dane statystyczne, kartodiagramy i wykresy dotyczące bazy noclegowej, zatrudnienia i wpływów z turystyki • omawia walory turystyczne najbardziej atrakcyjnych regionów Europy, korzystając z różnych źródeł informacji	• wyjaśnia, w jaki sposób turystyka wpływa na rozwój gospodarczy regionów turystycznych i państw
	41.	<i>Turystyka w Polsce</i>	• wskazuje na mapie i charakteryzuje walory turystyczne wybranych regionów Polski • wymienia nazwy państw najczęściej odwiedzanych przez Polaków	• omawia walory turystyczne naszego kraju, korzystając z różnych źródeł • wskazuje utrudnienia, które zniechęcają turystów zagraniczn. do przyjazdu do Polski	• analizuje dane statystyczne i wykresy dotyczące natężenia i kierunków ruchu turystycznego w Polsce	• omawia przyczyny wzrostu turystyki zagranicznej Polaków po 1990 roku • analizuje zmiany struktury przyjazdów turystów zagranicznych po przystąpieniu Polski do UE
	42.	<i>Handel zagraniczny Polski</i>	<i>Uczeń:</i> • rozumie i wyjaśnia pojęcia: handel zagraniczny, eksport, import • wyjaśnia, dlaczego handel zagraniczny jest niezbędny do funkcjonowania kraju • wymienia pięciu głównych partnerów handlowych Polski	<i>Uczeń:</i> • wymienia towary, które Polska eksportuje i importuje • wyjaśnia pojęcie: bilans handlu zagranicznego	<i>Uczeń:</i> • analizuje bilans handlu zagranicznego w Polsce w latach 1990-2003 na podstawie wykresu słupkowego • omawia wpływ handlu zagranicznego na rozwój gospodarczy kraju	<i>Uczeń:</i> • analizuje zmiany w handlu zagranicznym Polski po 1990 roku • omawia bilans handlu zagranicznego Polski na podstawie danych statystycznych
	43.	<i>Inwestycje zagraniczne w</i>	• wyjaśnia pojęcie: inwestycje zagraniczne	• wymienia działy gospodarki w Polsce, w których zagraniczni	• analizuje zróżnicowanie przestrzenne inwestycji	• omawia wpływ inwestycji zagranicznych na rozwój

		<i>Polsce</i>	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie pojęcie: Specjalna Strefa Ekonomiczna • rozumie potrzebę inwestycji zagranicznych w przemysł krajowy 	<p>inwestorzy lokują najwięcej kapitału</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady zagranicznych inwestycji w polski przemysł 	<p>zagranicznych na terenie Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego najwięcej inwestycji zagranicznych lokuje się w dużych miastach 	<p>gospodarczy Polski</p> <ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje czynniki, które przyciągają inwestorów zagranicznych do Polski • omawia inwestycje zagraniczne w przemyśle i usługach w Polsce
VII. Degradacja i ochrona środowiska	44.	<i>Zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego w Europie i Polsce</i>	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia termin: zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego • wskazuje na mapie Europy i Polski obszary 0 najbardziej zanieczyszczonym środowisku naturalnym • wymienia formy działalności gospodarczej, które najbardziej zanieczyszczają powietrze i wody powierzchniowe 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia wpływ zanieczyszczeń na zmiany w środowisku przyrodniczym • wymienia gałęzie przemysłu, które szczególnie niekorzystnie wpływają na zmiany w środowisku naturalnym • wskazuje związki między wytwarzaniem odpadów a zmianami w środowisku naturalnym 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia najgroźniejsze dla środowiska formy działalności gospodarczej i usługowej człowieka w Europie i Polsce na podstawie różnych źródeł informacji • wymienia i wskazuje na mapie państwa europejskie emitujące do atmosfery najwięcej dwutlenku siarki 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia interakcje między elementami środowiska przyrodniczego i wykazuje ich związek z „obiegami zanieczyszczeń w przyrodzie” • przewiduje negatywne skutki zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego w Europie i Polsce
	45.	<i>Ochrona środowiska przyrodniczego</i>	<ul style="list-style-type: none"> • rozumie potrzebę ochrony zasobów przyrody • wymienia różne formy ochrony przyrody • wskazuje na mapie Polski parki narodowe 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia znaczenie parków narodowych, parków krajobrazowych, rezerwatów przyrody i pomników przyrody w ochronie przyrody • wymienia i analizuje działania, które może podjąć każdy człowiek w celu ochrony środowiska przyrodniczego 	<ul style="list-style-type: none"> • proponuje zmiany w sposobach gospodarowania człowiekiem w celu ochrony środowiska przyrodniczego - propozycje uzasadnia • analizuje mapy „Obszary chronione w Europie”, „Obszary chronione w Polsce” i wyciąga wnioski 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia organizacje działające na rzecz ochrony środowiska w UE i omawia ich znaczenie

Biologia

Nr i temat lekcji	Wymagania podstawowe Uczeń:		Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:	
	ocena dopuszczająca	ocena dostateczna	ocena dobra	ocena bardzo dobra
Dział I – Świat zwierząt				
1. Gąbki i parzydełkowce	<ul style="list-style-type: none"> ■ określa środowisko życia gąbek i parzydełkowców, ■ rozpoznaje na ilustracjach organizmy zaliczane do gąbek i parzydełkowców. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ omawia wybrane czynności życiowe parzydełkowców i gąbek. 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia cechy łączące i różniące parzydełkowce, ● wyjaśnia, dlaczego gąbki są zaliczane do filtratorów. 	<ul style="list-style-type: none"> ● podaje przykłady zwierząt o symetrii promienistej i uzasadnia swój wybór, ● wyjaśnia, dlaczego parzydełkowce to zwierzęta o promienistej symetrii ciała.
2. Płazińce i nicienie	<ul style="list-style-type: none"> ■ określa środowisko życia płazińców i nicieni, ■ rozpoznaje na ilustracjach organizmy zaliczane do płazińców i nicieni. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje cechy umożliwiające tasiemcowi i glistie ludzkiej pasożytnictwo, ■ podaje sposoby unikania zakażeń glistą ludzką i tasiemcem. 	<ul style="list-style-type: none"> ● porównuje wybrane czynności życiowe płazińców i nicieni. 	<ul style="list-style-type: none"> ● podaje przykłady zwierząt o symetrii dwubocznej, uzasadnia swój wybór.
3. Pierścienice	<ul style="list-style-type: none"> ■ rozpoznaje na ilustracjach organizmy zaliczane do pierścienic oraz wskazuje środowisko ich życia. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje przystosowania dżdżownicy do życia w glebie, ■ podaje charakterystyczne cechy pierścienic. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wykazuje zależność między budową a środowiskiem życia dżdżownicy. 	<ul style="list-style-type: none"> ● uzasadnia pożyteczną rolę dżdżownic w przyrodzie.
4. Mięczaki	<ul style="list-style-type: none"> ■ rozpoznaje na ilustracjach organizmy zaliczane do mięczaków oraz wskazuje środowisko ich życia. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje charakterystyczne cechy mięczaków. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wykazuje przystosowania w budowie mięczaków do trybu życia. 	<ul style="list-style-type: none"> ● opisuje cechy charakterystyczne mięczaków.
5. Skorupiaki i pajęczaki	<ul style="list-style-type: none"> ■ rozpoznaje na ilustracjach organizmy zaliczane do skorupiaków i pajęczaków, ■ podaje podstawową charakterystykę skorupiaków i pajęczaków. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ omawia budowę zewnętrzną skorupiaków i pajęczaków, na wybranym przykładzie. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wskazuje przystosowania w budowie skorupiaków i pajęczaków do trybu życia. 	<ul style="list-style-type: none"> ● charakteryzuje wybrane czynności życiowe skorupiaków i pajęczaków.
6. Owady	<ul style="list-style-type: none"> ■ rozpoznaje na ilustracjach organizmy zaliczane do owadów, ■ podaje podstawową charakterystykę owadów. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ omawia, na wybranym przykładzie, budowę zewnętrzną owadów. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wskazuje przystosowania w budowie owadów do trybu życia, ● wskazuje różnice w rozwoju owadów. 	<ul style="list-style-type: none"> ● charakteryzuje wybrane czynności życiowe owadów.
7. Ryby	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje cechy ryby przystosowujące ją do życia w wodzie, ■ rozpoznaje pospolite gatunki ryb wód słodkich i słonych. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje przykłady ryb opiekujących się potomstwem, ryb wędrujących na tarliska. 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia budowę ryby i jej związek z trybem życia. 	<ul style="list-style-type: none"> ● charakteryzuje wybrane czynności życiowe ryby.

8. Płazy	<ul style="list-style-type: none"> ■ rozpoznaje na rysunkach i zdjęciach pospolite płazy, ■ wymienia chronione gatunki płazów. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje przystosowania żaby do życia w wodzie i na lądzie, ■ omawia cykl rozwojowy żaby. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wykazuje zależność płazów od środowiska wodnego na przykładzie rozmnażania się. 	<ul style="list-style-type: none"> ● uzasadnia, dlaczego żaba jest zwierzęciem wodno-lądowym.
9. Gady	<ul style="list-style-type: none"> ■ rozpoznaje na rysunkach i zdjęciach pospolite gady, ■ wymienia chronione gatunki gadów. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ omawia przystosowania gadów do życia na lądzie. 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia czynności życiowe gadów. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wykazuje różnice w sposobie rozmnażania się i rozwoju płazów oraz gadów.
10. Ptaki	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje przystosowania ptaków w budowie zewnętrznej do trybu życia, ■ rozpoznaje na ilustracjach, za pomocą kluczy, pospolite gatunki ptaków. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje różnice między gniazdownikiem a zagniazdownikiem. 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia wybrane czynności życiowe ptaków. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wykazuje, na wybranych przez siebie przykładach, różnorodność i jedność ptaków w obrębie gromady.
11. Ssaki	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje przystosowania ssaka w budowie zewnętrznej do trybu życia. ■ wyjaśnia, co to jest stałocieplność. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje miejsca występowania na kuli ziemskiej ssaków. 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia wybrane czynności ssaków. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wykazuje, na wybranych przez siebie przykładach, różnorodność i jedność ssaków w obrębie gromady.
DZIAŁ II – Funkcjonowanie organizmu człowieka				
12. Organizm człowieka jako układ układów	<ul style="list-style-type: none"> ■ określa rolę poszczególnych układów budujących organizm człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje na hierarchiczną strukturę organizmu – komórka, tkanka, narząd, układ narządów. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wskazuje na modelu lub planszy układy człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wymienia narządy budujące poszczególne układy organizmu człowieka.
13. Tkanki organizmu człowieka – nabłonkowa i łączna	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje podstawowe zadania tkanki nabłonkowej i łącznej. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ rozpoznaje na rysunkach i nazywa tkanki budujące organizm człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ● rozpoznaje na preparatach mikroskopowych rodzaje tkanek budujących organizm człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ● uzasadnia związek budowy tkanki z pełnioną funkcją.
14. Tkanki organizmu człowieka – mięśniowa i nerwowa	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje podstawowe zadania tkanki mięśniowej i nerwowej 	<ul style="list-style-type: none"> ■ rozpoznaje na rysunkach i nazywa tkanki budujące organizm człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ● rozpoznaje na preparatach mikroskopowych rodzaje tkanek budujących organizm człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ● uzasadnia związek budowy tkanki z pełnioną funkcją.
15. Skóra	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje podstawowe funkcje skóry, ■ wskazuje na planszy budowę skóry człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ określa rolę gruczołów znajdujących się w skórze. 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia budowę skóry. 	<ul style="list-style-type: none"> ● uzasadnia związek budowy skóry z pełnioną funkcją.
16. Kości i stawy	<ul style="list-style-type: none"> ■ rozpoznaje na planszy i nazywa tkanki budujące układ kostny człowieka, ■ przedstawia budowę fizyczną kości na podstawie własnego rysunku, ■ wskazuje na modelu szkieletu człowieka rodzaje połączeń kości. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ przedstawia funkcje kości, ■ omawia budowę i funkcjonowanie stawu. 	<ul style="list-style-type: none"> ● podaje charakterystyczne cechy tkanek budujących układ kostny człowieka, ● planuje doświadczenie wykrywające składniki chemiczne kości. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia związek budowy fizycznej i chemicznej kości z pełnioną funkcją, ● charakteryzuje poszczególne rodzaje połączeń i wskazuje ich lokalizację na modelu szkieletu człowieka.

17. Szkielet	<ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia funkcje szkieletu, ■ wskazuje mózgowiczaszkę i trzwioczaszkę na planszy lub na modelu, ■ określa rolę czaszki, kręgosłupa i klatki piersiowej. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ nazywa elementy składowe szkieletu człowieka, ■ podaje przykłady kości parzystych i nieparzystych tworzących szkielet człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wskazuje i nazywa na planszy lub na modelu elementy szkieletu osiowego, obręczy i kończyn. 	<ul style="list-style-type: none"> ● charakteryzuje budowę czaszki, kręgosłupa i klatki piersiowej jako przystosowanie do pełnionych funkcji, ● porównuje budowę kończyny górnej i dolnej.
18. Mięśnie	<ul style="list-style-type: none"> ■ określa rolę układu mięśniowego w organizmie. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia rodzaje tkanki mięśniowej występujące w organizmie człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wskazuje główne mięśnie organizmu człowieka, ● wyjaśnia, na czym polega przeciwstawne działanie mięśni. 	<ul style="list-style-type: none"> ● uzasadnia, że budowa mięśni jest przystosowaniem do pełnionej funkcji.
19. Układ pokarmowy	<ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia nazwy grup związków chemicznych pobieranych przez człowieka ze środowiska zewnętrznego, ■ określa rolę układu pokarmowego. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ omawia składniki pokarmowe i nazywa produkty powstające w wyniku ich trawienia. 	<ul style="list-style-type: none"> ● określa rolę poszczególnych gruczołów trawiennych, ● omawia różne funkcje wątroby. 	<ul style="list-style-type: none"> ● uzasadnia, że wątroba jest głównym laboratorium chemicznym organizmu.
20. Trawienie pokarmów	<ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia nazwy odcinków przewodu pokarmowego i wskazuje je na planszy, ■ wyjaśnia, dlaczego po kuracji antybiotykowej należy odnowić w przewodzie pokarmowym florę bakteryjną. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia odcinki przewodu pokarmowego i podaje ich funkcje w trawieniu pokarmów, ■ nazywa rodzaje zębów człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia przystosowanie budowy jelita cienkiego do wchłaniania pokarmu. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wykazuje związek budowy poszczególnych odcinków przewodu pokarmowego z pełnioną funkcją.
21. Układ oddechowy	<ul style="list-style-type: none"> ■ określa funkcje układu oddechowego, ■ wskazuje na planszy poszczególne części układu oddechowego. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje rolę poszczególnych odcinków układu oddechowego. 	<ul style="list-style-type: none"> ● planuje doświadczenie wykazujące, że skład powietrza wdychanego i wydychanego jest różny, ● omawia funkcje krtani. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wykazuje związek budowy narządów układu oddechowego z pełnionymi funkcjami, ● wyjaśnia mechanizm wdechu i wydechu.
22. Układ wydalniczy	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje drogi, którymi są wydalane z organizmu szkodliwe produkty przemiany materii, ■ określa rolę układu wydalniczego człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje rolę poszczególnych odcinków układu wydalniczego. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wykazuje znaczenie dializy w ratowaniu życia. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wykazuje związek budowy narządów układu wydalniczego człowieka z pełnioną funkcją, ● omawia proces filtracji krwi.
Dział III – Integracja działania organizmu				
23. Krew i limfa	<ul style="list-style-type: none"> ■ określa podstawowe zadania krwi, ■ wymienia składniki krwi. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje funkcje poszczególnych składników krwi, ■ podaje skład limfy, ■ uzasadnia, dlaczego czad jest nazywany „cichym zabójcą”. 	<ul style="list-style-type: none"> ● określa rolę limfy w organizmie człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ● rozpoznaje na preparatach mikroskopowych składniki morfotyczne krwi, ● omawia proces krzepnięcia krwi.
24. Krew i równowaga wewnętrzna organizmu	<ul style="list-style-type: none"> ■ analizuje wynik badania morfologicznego krwi zgodnie z podaną normą, ■ przedstawia społeczne znaczenie krwiodawstwa. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje liczbę poszczególnych krwinek charakterystyczną dla zdrowego człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia, od czego zależą grupy krwi, ● określa znaczenie czynnika Rh i grup krwi podczas transfuzji. 	<ul style="list-style-type: none"> ● uzasadnia, dlaczego krążenie krwi i limfy utrzymuje równowagę wewnętrzną organizmu.

25. Serce	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje na planszy serce i określa jego położenie, ■ przedstawia sposoby pomiaru tętna i ciśnienia krwi. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje właściwości tkanki mięśniowej budującej serce, ■ omawia budowę serca. 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia etapy pracy serca. ● wskazuje, na podstawie zaproponowanego doświadczenia, wpływ wysiłku fizycznego na tętno i ciśnienie krwi. 	<ul style="list-style-type: none"> ● interpretuje wyniki pomiaru tętna i ciśnienia krwi.
26. Układ krążenia	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia pojęcie <i>układ krążenia</i>, ■ opisuje podstawowe funkcje układu krwionośnego i limfatycznego, ■ wymienia rodzaje naczyń krwionośnych, ■ porównuje budowę żyły i tętnicy. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje na planszy tętnice i żyły oraz określa kierunek przepływu w nich krwi, ■ przedstawia na planszy krążenie krwi w obiegu płucnym i obwodowym (ustrojowym), ■ opisuje funkcje obiegu płucnego i obwodowego. 	<ul style="list-style-type: none"> ● porównuje funkcje układu krwionośnego i limfatycznego, ● opisuje budowę i funkcje naczyń krwionośnych, ● podaje zasady krążenia krwi w obiegu płucnym i obwodowym (ustrojowym). 	<ul style="list-style-type: none"> ● wykazuje różnice w budowie układu krwionośnego i limfatycznego, ● wyjaśnia znaczenie układu wrotnego wątroby.
27. Układ odpornościowy	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje podstawowe zadania układu odpornościowego, ■ wymienia rodzaje leukocytów, ■ wyjaśnia co to jest antygen i przeciwciało. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ przedstawia elementy składowe układu odpornościowego, ■ wymienia etapy reakcji obronnej organizmu. 	<ul style="list-style-type: none"> ● opisuje funkcje elementów układu odpornościowego (<i>narządy</i>: śledziona, grasica, węzły chłonne; <i>komórki</i>: makrofagi, limfocyty T, limfocyty B; <i>cząsteczki</i>: przeciwciała). 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia typowy przebieg reakcji odpornościowej, ● charakteryzuje sposoby walki układu odpornościowego z wirusami, bakteriami i pasożytami wielokomórkowymi.
28. Rodzaje odporności	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia różnice między szczepionką a surowicą. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje sposoby uzyskania odporności czynnej i biernej w sposób naturalny i sztuczny. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia różnicę między odpornością swoistą a nieswoistą oraz czynną i bierną. 	<ul style="list-style-type: none"> ● podaje przykłady szczepień obowiązkowych i zalecanych.
29. Wykorzystanie wiedzy o odporności	<ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia, na czym polegają alergie i odczulanie organizmu. 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia konflikt Rh. 	<ul style="list-style-type: none"> ● określa zakres badań immunologii. 	<ul style="list-style-type: none"> ● podaje przykłady wykorzystania wiedzy immunologicznej w praktyce.
30. Hormony	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia, czym jest hormon, ■ wskazuje na planszy położenie gruczołów wydzielania wewnętrznego. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ omawia znaczenie wybranego gruczołu dokrewnego. 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia funkcje wskazanych gruczołów dokrewnych. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia skutki niedoczynności i nadczynności wybranych gruczołów dokrewnych.
31. Budowa i funkcje układu nerwowego	<ul style="list-style-type: none"> ■ opisuje ogólną budowę układu nerwowego, dzieląc go na ośrodkowy i obwodowy. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia rolę somatycznego układu nerwowego, ■ wskazuje przystosowanie budowy komórki nerwowej do pełnionej funkcji. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia, dlaczego impuls nerwowy przebiega w neuronach tylko w jedną stronę. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wykazuje znaczenie obwodowego układu nerwowego dla komunikowania się organizmu ze środowiskiem zewnętrznym.
32. Autonomiczny układ nerwowy	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia pojęcie <i>autonomiczny układ nerwowy</i>, ■ podaje przykłady antagonistycznego działania układu współczulnego i przywspółczulnego. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ określa rolę układu autonomicznego w organizmie 	<ul style="list-style-type: none"> ● porównuje rolę współczulnego i przywspółczulnego układu nerwowego. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wykazuje różnice w działaniu układu współczulnego i przywspółczulnego ● podaje korzyści, jakie uzyskuje organizm dzięki autonomii układu wegetatywnego.

33. Mózg i rdzeń kręgowy	<ul style="list-style-type: none"> ■ określa położenie mózgowia i rdzenia kręgowego w organizmie człowieka, ■ podaje przykłady odruchów bezwarunkowych i warunkowych oraz ich znaczenie dla organizmu. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje na schemacie lub modelu części mózgowia ■ opisuje funkcje ośrodkowego układu nerwowego, ■ przedstawia rolę odruchów warunkowych w uczeniu się. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wymienia elementy chroniące mózg i rdzeń kręgowy, ● opisuje mechanizm działania odruchu na podstawie schematu prostego łuku odruchowego. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wskazuje umiejscowienie w korze mózgowej ośrodków czuciowych i ruchowych ● wyjaśnia, dlaczego rdzeniowy łuk odruchowy jest podłożem najprostszych reakcji układu nerwowego.
34. Wzrok	<ul style="list-style-type: none"> ■ określa funkcje oka jako narządu zmysłu, ■ wyjaśnia termin <i>akomodacja oka</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje na modelu lub planszy części oka, ■ podaje podstawowe funkcje wskazanych elementów oka. 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia budowę oka, korzystając z planszy lub modelu, ● podaje najczęstsze przyczyny powstawania wad wzroku (krótkowzroczność, dalekowzroczność, astygmatyzm). 	<ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia powstawanie obrazu na siatkówce, ● przedstawia najczęściej występujące wady wzroku i możliwości ich korygowania za pomocą soczewek.
35. Słuch, węch i smak	<ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia narządy zmysłów, ■ wskazuje lokalizację narządów zmysłów, ■ przedstawia rolę zmysłu równowagi, zmysłu smaku i zmysłu węchu. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ uzasadnia znaczenie ostrzegawczej roli zmysłów, ■ wskazuje na modelu lub planszy części składowe ucha. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wskazuje lokalizację odpowiednich narządów i receptorów poznanych zmysłów, ● określa rolę ucha wewnętrznego jako narządu równowagi, ● wyjaśnia rolę narządów zmysłu w odbieraniu bodźców z otoczenia. 	<ul style="list-style-type: none"> ● opisuje przebieg fali akustycznej w uchu i powstawanie wrażeń słuchowych.
36. Rozmnażanie się	<ul style="list-style-type: none"> ■ określa rolę układu rozrodczego kobiety i mężczyzny. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje na planszy rozmieszczenie narządów rozrodczych kobiety i mężczyzny. 	<ul style="list-style-type: none"> ● określa rolę poszczególnych elementów układów rozrodczych. 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia cykl miesięczny kobiety.
37. Rozwój zarodka i płodu	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje miejsca powstawania gamet męskich i żeńskich. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ omawia drogę, jaką przebywają plemniki do komórki jajowej, ■ omawia budowę gamet męskich i żeńskich. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia proces zapłodnienia i powstawania zygoty w drogach rodnych kobiety. 	<ul style="list-style-type: none"> ● podaje charakterystyczne etapy rozwoju zarodka i płodu.
38. Etapy życia człowieka	<ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia etapy rozwojowe człowieka po urodzeniu. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wykazuje potrzeby człowieka na każdym etapie rozwoju. 	<ul style="list-style-type: none"> ● podaje charakterystykę etapów rozwojowych człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia, na czym polega osiągnięcie przez człowieka pełnej dojrzałości (fizycznej, psychicznej i społecznej).
Dział IV – Zasady dbałości o własny organizm				
39. Zdrowie i choroba	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia, czym jest zdrowie, czym jest choroba, ■ wymienia najważniejsze rodzaje chorób występujących w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje główne przyczyny zgonów w Polsce, ■ wyjaśnia, na czym polega zdrowie fizyczne, psychiczne i społeczne. 	<ul style="list-style-type: none"> ● podaje ogólną charakterystykę chorób zakaźnych, pasożytniczych, układu krążenia, psychicznych, genetycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> ● interpretuje zdrowie jako zachowanie homeostazy, a chorobę jako jej zaburzenie.
40. Choroby nowotworowe	<ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia czynniki sprzyjające rozwojowi chorób nowotworowych, ■ proponuje działania mające na celu minimalizację prawdopodobieństwa wystąpienia choroby nowotworowej. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje przykłady badań profilaktycznych pozwalających na wczesne wykrycie nowotworu. 	<ul style="list-style-type: none"> ● określa przyczyny powstawania chorób nowotworowych. 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia sposoby leczenia chorób nowotworowych.

41. Choroby zakaźne	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje drogi wnikania czynników chorobotwórczych do organizmu, ■ podaje sposoby zapobiegania chorobom zakaźnym. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje podstawowe zasady obowiązujące podczas kontaktu z osobą chorą na chorobę zakaźną. 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia choroby zakaźne pod kątem czynników wywołujących chorobę. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia, w czym przejawia się chorobotwórczość wirusów i bakterii.
42. Wybrane choroby zakaźne człowieka	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje metody zapobiegania zakażeniom HBV, HCV i HIV. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ rozróżnia żółtaczkę pokarmową i wszczepienną. 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia sposób działania wirusa HIV. 	<ul style="list-style-type: none"> ● uzasadnia, dlaczego AIDS można nazwać „dumą XXI wieku”.
43. Choroby pasożytnicze	<ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia choroby pasożytnicze i wskazuje możliwości zapobiegania im. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje podstawowe zasady pozwalające uniknąć chorób pasożytniczych. 	<ul style="list-style-type: none"> ● określa, na czym polega chorobotwórczość pasożytów. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wykazuje, że choroby inwazyjne mają ogólnoświatowe znaczenie.
44. Badania okresowe i lekarstwa	<ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia rodzaje badań najczęściej zalecanych przez lekarza pierwszego kontaktu, ■ wyjaśnia, dlaczego nie należy bez wyraźnej potrzeby przyjmować leków ogólnodostępnych, ■ wyjaśnia, dlaczego antybiotyki i inne leki należy stosować zgodnie z zaleceniem lekarza. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia, dlaczego systematyczna kontrola lekarska pozwala na wczesne wykrycie stanów chorobowych organizmu, ■ analizuje informacje dołączone do leków. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia, dlaczego dawka, godzina i długość kuracji antybiotykowej musi być zgodna z zaleceniem lekarza. 	<ul style="list-style-type: none"> ● uzasadnia konieczność okresowego wykonywania podstawowych badań kontrolnych (badania stomatologiczne, podstawowe badania krwi i moczu, pomiar ciśnienia krwi i pulsu).
45. Składniki pokarmów	<ul style="list-style-type: none"> ■ określa znaczenie odżywiania się, ■ wymienia podstawowe grupy składników odżywczych zawarte w pokarmach, ■ wskazuje pokarmy będące źródłem poszczególnych składników odżywczych. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ korzysta z tabel i wykresów jako źródła informacji, ■ podaje funkcje poszczególnych składników odżywczych w pokarmach. 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia znaczenie poszczególnych składników odżywczych dla organizmu. 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia rolę wody w organizmie człowieka.
46. Efekty niedoboru składników odżywczych	<ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia skutki niewłaściwego odżywiania się, ■ uzasadnia konieczność systematycznego spożywania owoców i warzyw, ■ wymienia produkty pokarmowe bogate w poszczególne witaminy i składniki mineralne. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia rolę witamin w prawidłowym funkcjonowaniu organizmu, ■ wyjaśnia, dlaczego brak składników mineralnych jest bardzo niebezpieczny dla organizmu. 	<ul style="list-style-type: none"> ● prezentuje znaczenie dla organizmu wybranych witamin (A, C, B₆, B₁₂, kwasu foliowego, D), uwzględniając skutki ich niedoboru, ● przedstawia rolę i skutki niedoboru składników mineralnych (Mg, Fe, Ca). 	<ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia pojęcia: <i>aminokwasy egzogenne</i> i <i>endogenne</i>, podaje ich rolę w organizmie.
47. Racjonalne odżywianie się	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje pokarmy niekorzystnie wpływające na organizm, ■ opisuje warunki, jakie powinny być spełnione podczas przygotowywania i spożywania posiłków, ■ opisuje korzyści z prawidłowego odżywiania się, ■ analizuje konsekwencje zdrowotne niewłaściwego odżywiania się. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje przykłady jadłospisu dla osób w różnym wieku, wykonujących różne zawody, ■ oblicza indeks masy ciała. 	<ul style="list-style-type: none"> ● podaje, korzystając z tabel, wartości odżywcze różnych artykułów spożywczych. ● wyjaśnia, dlaczego należy stosować dietę zbilansowaną i dostosowaną do potrzeb organizmu (wiek, stan zdrowia, tryb życia i aktywność fizyczna oraz pora roku). 	<ul style="list-style-type: none"> ● uzasadnia, od czego zależy ilość spożywanych produktów żywnościowych, ● wyjaśnia, jakie informacje podane na opakowaniach produktów spożywczych są oznaczone skrótem GDA.

48. Zdrowy styl życia	<ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia substancje wydalane i wydzielane przez skórę, ■ podaje podstawowe zasady pielęgnacji skóry, włosów, zębów i paznokci, ■ opisuje stan zdrowej skóry oraz rozpoznaje niepokojące zmiany na skórze wymagające konsultacji lekarskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje znaczenie czystości odzieży, obuwia, bielizny i otoczenia dla utrzymania zdrowia, ■ wymienia czynniki składające się na styl życia, ■ uzasadnia twierdzenie, że zdrowie w dużej mierze zależy od nas samych. 	<ul style="list-style-type: none"> ● podaje przykłady ubioru dostosowanego do pory roku, rodzaju wykonywanej pracy, ● omawia znaczenie ruchu na świeżym powietrzu, odpowiedniego odżywiania się, właściwego spędzania wolnego czasu, unikania używek dla zachowania zdrowia. 	<ul style="list-style-type: none"> ● uzasadnia twierdzenie, że przestrzeganie higieny osobistej świadczy o kulturze człowieka.
49. Higiena narządów zmysłów	<ul style="list-style-type: none"> ■ podaje nazwy narządów zmysłów i określa rodzaj odbieranych przez nie bodźców, ■ przedstawia podstawowe zasady dbałości o wzrok i słuch. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wyjaśnia, dlaczego długotrwałe przebywanie w hałasie uszkadza słuch, ■ podaje znaczenie smaku i powonienia, jako zmysłów o znaczeniu ostrzegawczym. 	<ul style="list-style-type: none"> ● nazywa narządy zmysłów i wskazuje lokalizację ich receptorów, ● określa czynniki niekorzystnie wpływające na wzrok i słuch. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia, dlaczego sprawne funkcjonowanie smaku i powonienia zależy od kondycji błony śluzowej, ● wyjaśnia, jakie znaczenie ma szybka adaptacja receptorów węchowych.
50. Stres i co dalej	<ul style="list-style-type: none"> ■ wymienia czynniki wywołujące stres, ■ podaje przykłady pozytywnego i negatywnego działania stresu na organizm, ■ przedstawia sposoby radzenia sobie ze stresem. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ uzasadnia, dlaczego odpowiednia ilość snu podnosi odporność organizmu na stres. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wyjaśnia, co to jest stresor, ● porównuje objawy eustresu i dystresu. 	<ul style="list-style-type: none"> ● opisuje drogę nerwową i hormonalną, którymi przebiega informacja o zagrożeniu organizmu do narządów i tkanek.
51. Alkohol i nikotyna	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje sposoby odmawiania picia alkoholu i palenia tytoniu, ■ wyjaśnia pojęcie <i>uzależnienie</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje drogi prowadzące do nałogu. 	<ul style="list-style-type: none"> ● omawia skutki działania alkoholu i nikotyny na organizm człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> ● uzasadnia konieczność zachowania postawy antyalkoholowej i antynikotynowej.
52. Narkotyki	<ul style="list-style-type: none"> ■ wskazuje zagrożenia dla zdrowia i życia wynikające z zażywania narkotyków, ■ wskazuje możliwości zachowań asertywnych wobec presji otoczenia. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ proponuje sposoby rozładowania przygnębienia i apatii bez sięgania po narkotyki. 	<ul style="list-style-type: none"> ● wymienia substancje szkodliwe zawarte w narkotykach. 	<ul style="list-style-type: none"> ● ukazuje istotę i sposoby powstawania uzależnienia.

Chemia

IV. Kwasy

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]	Ocena celująca [1+2+3+4+5]
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia zasady bhp dotyczące obchodzenia się z kwasami – definiuje pojęcia: <i>elektrolit</i> i <i>nielektrolit</i> – wyjaśnia, co to jest <i>wskaźniki</i> wymienia trzy przykłady wskaźników – opisuje zastosowania wskaźników – odróżnia kwasy od innych substancji chemicznych za pomocą wskaźników – definiuje pojęcie kwasy – opisuje budowę kwasów beztlenowych i tlenowych – odróżnia kwasy tlenowe od beztlenowych – wskazuje wodór i resztę kwasową we wzorze kwasu – wyznacza wartościowość reszty kwasowej – zapisuje wzory sumaryczne kwasów: HCl, H₂S, H₂SO₄, H₂SO₃, HNO₃, H₂CO₃, H₃PO₄ – podaje nazwy poznanych kwasów – opisuje właściwości kwasów: chlorowodorowego, azotowego(V) i siarkowego(VI) – opisuje podstawowe zastosowania kwasów: chlorowodorowego, azotowego(V) i siarkowego(VI) – wyjaśnia, na czym polega dysocjacja jonowa(elektrolityczna) kwasów – definiuje pojęcia <i>jon</i>, <i>kation</i> i <i>anion</i> – zapisuje równania reakcji dysocjacji jonowej kwasów (proste przykłady) – wyjaśnia pojęcie <i>kwaśne opady</i> 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia wspólne właściwości kwasów – wyjaśnia, z czego wynikają wspólne właściwości kwasów – zapisuje wzory strukturalne poznanych kwasów – wyjaśnia pojęcie <i>tlenek kwasowy</i> – wskazuje przykłady tlenków kwasowych – wymienia metody otrzymywania kwasów tlenowych i beztlenowych – zapisuje równania reakcji otrzymywania poznanych kwasów – opisuje właściwości poznanych kwasów – opisuje zastosowania poznanych kwasów □ wyjaśnia pojęcie dysocjacja jonowa – zapisuje i odczytuje wybrane równania reakcji dysocjacji jonowej kwasów – definiuje pojęcie <i>odczyn kwasowy</i> – zapisuje obserwacje do przeprowadzanych doświadczeń 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, dlaczego podczas pracy ze stężonymi roztworami kwasów należy zachować szczególną ostrożność – wymienia poznane tlenki kwasowe – zapisuje równania reakcji otrzymywania wskazanego kwasu – wykazuje doświadczalnie żrące właściwości kwasu siarkowego(VI) – podaje zasadę bezpiecznego rozcieńczania stężonego roztworu kwasu siarkowego(VI) – wyjaśnia, dlaczego kwas siarkowy(VI) pozostawiony w otwartym naczyniu zwiększa swą objętość – planuje doświadczalne wykrycie białka w próbce żywności (w serze, mleku, jajku) – opisuje reakcję ksantoproteinową – zapisuje i odczytuje równania reakcji dysocjacji jonowej (elektrolitycznej) kwasów – określa odczyn roztworu kwasowego na podstawie znajomości jonów obecnych w badanym roztworze – analizuje proces powstawania kwaśnych opadów i skutki ich działania – opisuje doświadczenia przeprowadzane na lekcjach(schemat, obserwacje, wniosek) 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zapisuje wzór strukturalny dowolnego kwasu nieorganicznego o podanym wzorze sumarycznym – projektuje doświadczenia, w których wyniku można otrzymywać kwasy – identyfikuje kwasy, na podstawie podanych informacji – odczytuje równania reakcji chemicznych – potrafi rozwiązywać trudniejsze chemografy – proponuje sposoby ograniczenia powstawania kwaśnych opadów <p>Wybrane wiadomości i umiejętności wykraczające poza treści wymagań podstawy programowej; ich nabycie przez ucznia może być podstawą do wystawienia oceny celującej.</p> <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia przemysłową metodę otrzymywania kwasu azotowego(V), – definiuje pojęcie stopień dysocjacji, – dzieli elektrolity ze względu na stopień dysocjacji. 	

V. Wodorotlenki

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]	Ocena celująca [1+2+3+4+5]
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia zasady bhp dotyczące obchodzenia się z zasadami – odróżnia zasady od innych substancji chemicznych za pomocą wskaźników – definiuje pojęcia wodorotlenek i zasada – opisuje budowę wodorotlenków – podaje wartościowość grupy wodorotlenowej – zapisuje wzory sumaryczne wodorotlenków: NaOH, KOH, Ca(OH)₂, Al(OH)₃ – opisuje właściwości oraz zastosowania wodorotlenków: sodu, potasu i wapnia – wyjaśnia, na czym polega dysocjacja jonowa (elektrolityczna) zasad – zapisuje równania dysocjacji jonowej zasad (proste przykłady) podaje nazwy jonów powstałych w wyniku – odróżnia zasady od kwasów za pomocą wskaźników – wymienia rodzaje odczynu roztworów – określa zakres pH i barwy wskaźników dla poszczególnych odczynów 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia wspólne właściwości zasad – wyjaśnia, z czego wynikają wspólne właściwości zasad – definiuje pojęcie <i>tlenek zasadowy</i> – podaje przykłady tlenków zasadowych – wymienia dwie główne metody otrzymywania wodorotlenków – zapisuje równania reakcji otrzymywania wodorotlenku sodu, potasu i wapnia – wyjaśnia pojęcia <i>woda wapienna, wapno palone i wapno gaszone</i> – określa rozpuszczalność wodorotlenków na podstawie tabeli rozpuszczalności – odczytuje proste równania dysocjacji jonowej (elektrolitycznej) zasad – definiuje pojęcie <i>odczyn zasadowy</i> – omawia skalę pH – bada odczyn i pH roztworu – zapisuje obserwacje do przeprowadzanych doświadczeń 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia pojęcia wodorotlenek i zasada – wymienia przykłady wodorotlenków i zasad – wyjaśnia, dlaczego podczas pracy z zasadami należy zachować szczególną ostrożność – wymienia poznane tlenki zasadowe – zapisuje równania reakcji otrzymywania wybranego wodorotlenku – planuje doświadczenia, w których wyniku, można otrzymać wodorotlenek: sodu, potasu lub wapnia – planuje sposób otrzymywania wodorotlenków trudno rozpuszczalnych – zapisuje i odczytuje równania dysocjacji jonowej (elektrolitycznej) zasad – określa odczyn roztworu zasadowego na podstawie znajomości jonów obecnych w badanym roztworze – rozwiązuje chemografy – opisuje doświadczenia przeprowadzane na lekcjach (schemat, obserwacje, wnioski) – wymienia przyczyny odczynu kwasowego, zasadowego, obojętnego roztworów – opisuje zastosowania wskaźników – planuje doświadczenie, które umożliwi zbadanie wartości pH produktów używanych w życiu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – zapisuje wzór sumaryczny wodorotlenku dowolnego metalu – planuje doświadczenia, w których wyniku można otrzymać różne wodorotlenki, także trudno rozpuszczalne – zapisuje równania reakcji otrzymywania różnych wodorotlenków – identyfikuje wodorotlenki na podstawie podanych informacji – odczytuje równania reakcji chemicznych – rozwiązuje chemografy o większym stopniu trudności – wyjaśnia pojęcie <i>skala pH</i> 	<p>Wybrane wiadomości i umiejętności wykraczające poza treści wymagań podstawy programowej; ich nabycie przez ucznia może być podstawą do wystawienia oceny celującej.</p> <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje i bada właściwości wodorotlenków amfoterycznych.

VI. Sole

Ocena dopuszczająca [1]	Ocena dostateczna [1 + 2]	Ocena dobra [1 + 2 + 3]	Ocena bardzo dobra [1 + 2 + 3 + 4]	Ocena celująca [1+2+3+4+5]
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje budowę soli – wskazuje metal i resztę kwasową we wzorze soli – zapisuje wzory sumaryczne soli (chlorków, siarczków) – tworzy nazwy soli na podstawie wzorów sumarycznych i zapisuje wzory sumaryczne soli na podstawie ich nazw, np. wzory soli kwasów. – wskazuje wzory soli wśród zapisanych wzorów związków chemicznych – opisuje, w jaki sposób dysocjują sole – zapisuje równania reakcji dysocjacji jonowej soli (proste przykłady) – określa rozpuszczalność soli w wodzie na podstawie tabeli rozpuszczalności wodorotlenków i soli – podaje sposób otrzymywania soli trzema podstawowymi metodami – zapisuje cząsteczkowo równania reakcji otrzymywania soli – definiuje pojęcia <i>reakcje zobojętniania</i> i <i>reakcje strąceniowe</i> – odróżnia zapis cząsteczkowy od zapisu jonowego równania reakcji chemicznej – określa związek ładunku jonu z wartościowością metalu i reszty kwasowej – wymienia zastosowania najważniejszych soli. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia cztery najważniejsze sposoby otrzymywania soli – podaje nazwy i wzory soli (typowe przykłady) – zapisuje równania reakcji otrzymywania soli (reakcja zobojętniania) w postaci cząsteczkowej, jonowej oraz jonowej skróconej – odczytuje równania reakcji otrzymywania soli – wyjaśnia pojęcia <i>reakcja zobojętniania</i> i <i>reakcja strąceniowa</i> – zapisuje równania reakcji otrzymywania soli (reakcja strąceniowa) w postaci cząsteczkowej – korzysta z tabeli rozpuszczalności wodorotlenków i soli – zapisuje i odczytuje wybrane równania reakcji dysocjacji jonowej soli – dzieli metale ze względu na ich aktywność chemiczną (szereg aktywności metali) – wymienia sposoby zachowania się metali w reakcji z kwasami (np. miedź lub magnez w reakcji z kwasem chlorowodorowym) – zapisuje obserwacje z przeprowadzanych na lekcji doświadczeń 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – podaje nazwy i wzory dowolnych soli – zapisuje i odczytuje równania dysocjacji jonowej (elektrolitycznej) soli – stosuje metody otrzymywania soli – wyjaśnia przebieg reakcji zobojętniania – zapisuje równania reakcji otrzymywania soli w postaci cząsteczkowej i jonowej – określa, korzystając z szeregu aktywności metali, które metale reagują z kwasami według schematu: metal + kwas → sól + wodór – wymienia przykłady soli występujących w przyrodzie – projektuje doświadczenia umożliwiające otrzymywanie soli w reakcjach strąceniowych – formuluje wniosek dotyczący wyniku reakcji strąceniowej na podstawie analizy tabeli rozpuszczalności soli i wodorotlenków – podaje zastosowania soli – opisuje doświadczenia przeprowadzane na lekcjach (schemat, obserwacje, wniosek) 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje substancje, które mogą ze sobą reagować, tworząc sól – podaje metody otrzymywania soli – identyfikuje sole na podstawie podanych informacji – wyjaśnia, jakie zmiany zaszły w odczynie roztworów poddanych reakcji zobojętniania – przewiduje, czy zajdzie dana reakcja chemiczna – proponuje reakcję tworzenia soli trudno rozpuszczalnej – określa zastosowanie reakcji strąceniowej – zapisuje i odczytuje równania reakcji otrzymywania dowolnej soli w postaci cząsteczkowej i jonowej – projektuje doświadczenia otrzymywania soli – przewiduje efekty zaprojektowanych doświadczeń – formuluje wniosek do zaprojektowanych doświadczeń 	<p>Wybrane wiadomości i umiejętności wykraczające poza treści wymagań podstawy programowej; ich nabycie przez ucznia może być podstawą do wystawienia oceny celującej.</p> <p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie hydroliza, – wyjaśnia pojęcie hydrat, wymienia przykłady hydratów, – wyjaśnia pojęcia: sól podwójna, sól potrójna, wodorosól i hydroksosól.

Fizyka

Elektrostatyka			
Ocena			
dopuszczająca	dostateczna	dobra	bardzo dobra
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wskazuje w otaczającej rzeczywistości przykłady elektryzowania ciał przez tarcie i dotyk • opisuje sposób elektryzowania ciał przez tarcie oraz własności ciał naelektryzowanych w ten sposób • wymienia rodzaje ładunków elektrycznych i odpowiednio je oznacza • rozróżnia ładunki jednoimiennie i różnoimiennie • posługuje się symbolem ładunku elektrycznego i jego jednostką w układzie SI • opisuje przebieg i wynik przeprowadzonego doświadczenia związanego z badaniem wzajemnego oddziaływania ciał naładowanych, wyciąga wnioski i wykonuje schematyczny rysunek obrazujący układ doświadczalny • formułuje jakościowe prawo Coulomba • odróżnia przewodniki od izolatorów, podaje odpowiednie przykłady • podaje treść zasady zachowania ładunku elektrycznego • bada elektryzowanie ciał przez dotyk za pomocą elektroskopu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • planuje doświadczenie związane z badaniem właściwości ciał na elektryzowanych przez tarcie i dotyk oraz wzajemnym oddziaływaniem ciał naładowanych • demonstruje zjawiska elektryzowania przez tarcie oraz wzajemnego oddziaływania ciał naładowanych • opisuje przebieg i wynik przeprowadzonego doświadczenia związanego z badaniem elektryzowania ciał przez tarcie i dotyk, wyjaśnia rolę użytych przyrządów i wykonuje schematyczny rysunek obrazujący układ doświadczalny • opisuje jakościowo oddziaływanie ładunków jednoimiennych i różnoimiennych • opisuje budowę atomu • odróżnia kation od anionu • planuje doświadczenie związane z badaniem wzajemnego oddziaływania ciał naładowanych, wskazuje czynniki istotne i nieistotne dla wyniku doświadczenia • bada doświadczalnie, od czego zależy siła oddziaływania ciał naładowanych • stosuje jakościowe prawo Coulomba w prostych zadaniach, posługując się proporcjonalnością prostą • wyszukuje i selekcjonuje informacje dotyczące życia i dorobku Coulomba 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyodrębni z kontekstu zjawisko elektryzowania ciał przez tarcie, wskazuje czynniki istotne i nieistotne dla wyniku doświadczenia • wskazuje sposoby sprawdzenia, czy ciało jest naelektryzowane i jak jest naładowane • posługuje się pojęciem ładunku elektrycznego jako wielokrotności ładunku elektronu (ładunku elementarnego) • wyjaśnia, jak powstają jony dodatni i ujemny • szacuje rząd wielkości spodziewanego wyniku i na tej podstawie ocenia wartości obliczanych wielkości fizycznych • podaje treść prawa Coulomba • "wyjaśnia znaczenie pojęcia pola elektrostatycznego, wymienia rodzaje pól elektrostatycznych •^R rozwiązuje proste zadania obliczeniowe z zastosowaniem prawa Coulomba • porównuje sposoby elektryzowania ciał przez tarcie i dotyk (wyjaśnia, że oba polegają na przepływie elektronów, i analizuje kierunek przepływu elektronów) •^R bada doświadczalnie elektryzowanie ciał przez indukcję 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje budowę i działanie maszyny elektrostatycznej • wyszukuje i selekcjonuje informacje dotyczące ewolucji poglądów na temat budowy atomu • "projektuje i przeprowadza doświadczenia przedstawiające kształt linii pola elektrostatycznego •^R rozwiązuje złożone zadania obliczeniowe z zastosowaniem prawa Coulomba • przeprowadza doświadczenie wykazujące, że przewodnik można naelektryzować •^R wskazuje w otaczającej rzeczywistości przykłady elektryzowania ciał przez indukcję •^R posługuje się pojęciem dipola elektrycznego •^R opisuje wpływ elektryzowania ciał na organizm człowieka

	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia podział na przewodniki i izolatory na podstawie ich budowy wewnętrznej • wskazuje przykłady wykorzystania przewodników i izolatorów w życiu codziennym • opisuje sposoby elektryzowania ciał przez tarcie i dotyk • stosuje zasadę zachowania ładunku elektrycznego • wyjaśnia, na czym polegają zubożnienie i uziemienie 	<ul style="list-style-type: none"> •^R opisuje elektryzowanie ciał przez indukcję, stosując zasadę zachowania ładunku elektrycznego i prawo Coulomba • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy przeczytanych tekstów (w tym popularnonaukowych), dotyczących m.in. występowania i wykorzystania zjawiska elektryzowania ciał, wykorzystania przewodników i izolatorów, powstawania pioruna i działania piorunochronu 	
--	---	--	--

Prąd elektryczny

Ocena

dopuszczająca	dopuszczająca	dopuszczająca	dopuszczająca
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • posługuje się (intuicyjnie) pojęciem napięcia elektrycznego i jego jednostką w układzie SI • podaje warunki przepływu prądu elektrycznego w obwodzie elektrycznym • posługuje się pojęciem natężenia prądu elektrycznego i jego jednostką w układzie SI • wymienia przyrządy służące do pomiaru napięcia i natężenia prądu elektrycznego • rozróżnia sposoby łączenia elementów obwodu elektrycznego: szeregowy i równoległy • stosuje zasadę zachowania ładunku elektrycznego • opisuje przebieg i wynik przeprowadzonego doświadczenia, wyjaśnia rolę użytych przyrządów i wykonuje schematyczny rysunek obrazujący układ doświadczalny • odczytuje dane z tabeli; zapisuje dane w formie tabeli • rozpoznaje zależność rosnącą oraz proporcjonalność prostą na podstawie danych z tabeli lub na podstawie wykresu; posługuje się 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • opisuje przepływ prądu w przewodnikach jako ruch elektronów swobodnych, analizuje kierunek przepływu elektronów • wyodrębnia zjawisko przepływu prądu elektrycznego z kontekstu • buduje proste obwody elektryczne • podaje definicję natężenia prądu elektrycznego • informuje, kiedy natężenie prądu wynosi 1 A • wyjaśnia, czym jest obwód elektryczny, wskazuje: źródło energii elektrycznej, przewody, odbiornik energii elektrycznej, gałąź i węzeł • rysuje schematy prostych obwodów elektrycznych (wymagana jest znajomość symboli elementów: ogniwa, żarówka, wyłącznika, woltomierza, amperomierza) • buduje według schematu proste obwody elektryczne • formułuje I prawo Kirchhoffa • rozwiązuje proste zadania obliczeniowe z wykorzystaniem I prawa Kirchhoffa (gdy do węzła dochodzą trzy przewody) 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • planuje doświadczenie związane z budową prostego obwodu elektrycznego • rozwiązuje proste zadania rachunkowe, stosując do obliczeń związek między natężeniem prądu, wielkością ładunku elektrycznego i czasem; szacuje rząd wielkości spodziewanego wyniku, a na tej podstawie ocenia wartości obliczanych wielkości fizycznych • planuje doświadczenie związane z budową prostych obwodów elektrycznych oraz pomiarem natężenia prądu i napięcia elektrycznego, wybiera właściwe narzędzia pomiaru, wskazuje czynniki istotne i nieistotne dla wyniku doświadczenia, szacuje rząd wielkości spodziewanego wyniku pomiaru • mierzy natężenie prądu elektrycznego, włączając amperomierz do obwodu szeregowo, oraz napięcie, włączając woltomierz do obwodu równoległego; podaje wyniki z dokładnością do 2-3 cyfr znaczących; przelicza pod wielokrotności (przedrostki mikro-, mili-) • rozwiązuje złożone zadania obliczeniowe z wykorzystaniem I prawa 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozwiązuje złożone zadania rachunkowe z wykorzystaniem wzoru na natężenie prądu elektrycznego • posługuje się pojęciem potencjału elektrycznego jako ilorazu energii potencjalnej ładunku i wartości tego ładunku • wyszukuje, selekcjonuje i krytycznie analizuje informacje, np. o zwierzętach, które potrafią wytwarzać napięcie elektryczne, o dorobku G.R. Kirchhoffa •^R planuje doświadczenie związane z badaniem przepływu prądu elektrycznego przez ciecze •^R wyjaśnia, na czym polega dysocjacja jonowa i dlaczego w doświadczeniu wzrost stężenia roztworu soli powoduje jaśniejsze świecenie żarówki •^R wyjaśnia działanie ogniwa Volty •^R opisuje przepływ prądu elektrycznego przez gazy • planuje doświadczenie związane z wyznaczaniem oporu elektrycznego opornika za pomocą woltomierza i amperomierza, wskazuje czynniki istotne i nieistotne dla wyniku doświadczenia

<p>proporcjonalnością prostą</p> <ul style="list-style-type: none"> • przelicza pod wielokrotności i wielokrotności (przedrostki mili-, kilo-); przelicza jednostki czasu (sekunda, minuta, godzina) • wymienia formy energii, na jakie zamieniana jest energia elektryczna we wskazanych urządzeniach, np. używanych w gospodarstwie domowym • posługuje się pojęciami pracy i mocy prądu elektrycznego • wskazuje niebezpieczeństwa związane z użytkowaniem domowej instalacji elektrycznej 	<ul style="list-style-type: none"> •^R rozróżnia ogniwo, baterię i akumulator • wyznacza opór elektryczny opornika lub żarówki za pomocą woltomierza i amperomierza • formułuje prawo Ohma • posługuje się pojęciem oporu elektrycznego i jego jednostką w układzie SI • sporządza wykres zależności natężenia prądu od przyłożonego napięcia na podstawie danych z tabeli (oznaczenie wielkości i skali na osiach); odczytuje dane z wykresu • stosuje prawo Ohma w prostych obwodach elektrycznych • posługuje się tabelami wielkości fizycznych w celu wyszukania oporu właściwego • rozwiązuje proste zadania obliczeniowe z wykorzystaniem prawa Ohma • podaje przykłady urządzeń, w których energia elektryczna jest zamieniana na inne rodzaje energii; wymienia te formy energii • oblicza pracę i moc prądu elektrycznego (w jednostkach układu SI) • przelicza energię elektryczną podaną w kilowatogodzinach na dżule i odwrotnie <ul style="list-style-type: none"> • wyznacza moc żarówki (zasilanej z baterii) za pomocą woltomierza i amperomierza • rozwiązuje proste zadania obliczeniowe z wykorzystaniem wzorów na pracę i moc prądu elektrycznego •^R oblicza opór zastępczy dwóch oporników połączonych szeregowo lub równolegle • rozwiązując zadania obliczeniowe, rozróżnia wielkości dane i szukane, przelicza pod wielokrotności i 	<p>Kirchhoffa (gdzie do węzła dochodzi więcej przewodów niż trzy)</p> <ul style="list-style-type: none"> •^R demonstruje przepływ prądu elektrycznego przez cieczę •^R opisuje przebieg i wynik doświadczenia związanego z badaniem przepływu prądu elektrycznego przez cieczę •^R podaje warunki przepływu prądu elektrycznego przez cieczę, wymienia nośniki prądu elektrycznego w elektrolicie •^R buduje proste źródło energii elektrycznej (ogniwo Volty lub inne) •^R wymienia i opisuje chemiczne źródła energii elektrycznej • posługuje się pojęciem niepewności pomiarowej • wyjaśnia, od czego zależy opór elektryczny • posługuje się pojęciem oporu właściwego • wymienia rodzaje oporników • szacuje rząd wielkości spodziewanego wyniku, a na tej podstawie ocenia wartości obliczanych wielkości fizycznych • przedstawia sposoby wytwarzania energii elektrycznej i ich znaczenie dla ochrony środowiska przyrodniczego • opisuje zamianę energii elektrycznej na energię (pracę) mechaniczną • planuje doświadczenie związane z wyznaczaniem mocy żarówki (zasilanej z baterii) za pomocą woltomierza i amperomierza • posługując się pojęciami natężenia i pracy prądu elektrycznego, wyjaśnia, kiedy między dwoma punktami obwodu elektrycznego panuje napięcie 1 V •^R posługuje się pojęciem oporu zastępczego 	<ul style="list-style-type: none"> • bada zależność oporu elektrycznego od długości przewodnika, pola jego przekroju poprzecznego i materiału, z którego jest on zbudowany • rozwiązuje złożone zadania rachunkowe z wykorzystaniem prawa Ohma i zależności między oporem przewodnika a jego długością i polem przekroju poprzecznego • demonstruje zamianę energii elektrycznej na pracę mechaniczną •^R posługuje się pojęciem sprawności odbiornika energii elektrycznej, oblicza sprawność silniczka prądu stałego • rozwiązuje złożone zadania obliczeniowe z wykorzystaniem wzorów na pracę i moc prądu elektrycznego; szacuje rząd wielkości spodziewanego wyniku, a na tej podstawie ocenia wartości obliczanych wielkości fizycznych • buduje według schematu obwody złożone z oporników połączonych szeregowo lub równolegle •^R wyznacza opór zastępczy dwóch oporników połączonych równolegle •^R oblicza opór zastępczy układu oporników, w którym występują połączenia szeregowo i równoległe
---	--	---	---

	wielokrotności(przedrostki mikro-, mili-, kilo-, mega-),zapisuje wynik obliczenia fizycznego jako przybliżony (z dokładnością do 2-3 cyfr znaczących)	<ul style="list-style-type: none"> •^R wyznacza opór zastępczy dwóch oporników połączonych szeregowo •^R oblicza opór zastępczy większej liczby oporników połączonych szeregowo lub równolegle • opisuje wpływ prądu elektrycznego na organizmy żywe 	
Magnetyzm			

Ocena

dopuszczająca	dopuszczająca	dopuszczająca	dopuszczająca
<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podaje nazwy biegunów magnetycznych magnesu trwałego i Ziemi • opisuje charakter oddziaływania między biegunami magnetycznymi magnesów • opisuje zachowanie igły magnetycznej w obecności magnesu • opisuje działanie przewodnika z prądem na igłę magnetyczną • buduje prosty elektromagnes • wskazuje w otaczającej rzeczywistości przykłady wykorzystania elektromagnesu • posługuje się pojęciem siły elektrodynamicznej • przedstawia przykłady zastosowania silnika elektrycznego prądu stałego 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • demonstruje oddziaływanie biegunów magnetycznych • opisuje zasadę działania kompasu • opisuje oddziaływanie magnesów na żelazo, podaje przykłady wykorzystania tego oddziaływania • wyjaśnia, czym charakteryzują się substancje ferromagnetyczne, wskazuje przykłady ferromagnetyków • demonstruje działanie prądu płynącego w przewodzie na igłę magnetyczną (zmiany kierunku wychylenia przy zmianie kierunku przepływu prądu, zależność wychylenia igły od pierwotnego jej ułożenia względem przewodu), opisuje przebieg i wynik doświadczenia, wyjaśnia rolę użytych przyrządów i wykonuje schematyczny rysunek obrazujący układ doświadczalny • opisuje (jakościowo) wzajemne oddziaływanie przewodników, przez które płynie prąd elektryczny •^R zauważa, że wokół przewodnika, przez który płynie prąd elektryczny, istnieje pole magnetyczne 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • planuje doświadczenie związane z badaniem oddziaływania między biegunami magnetycznymi magnesów sztabkowych •^R posługuje się pojęciem pola magnetycznego •^R przedstawia kształt linii pola magnetycznego magnesów sztabkowego i podkowiastego • planuje doświadczenie związane z badaniem działania prądu płynącego w przewodzie na igłę magnetyczną • określa biegunowość magnetyczną przewodnika kołowego, przez który płynie prąd elektryczny •^R opisuje pole magnetyczne wokół i wewnątrz zwojnicy, przez którą płynie prąd elektryczny • planuje doświadczenie związane z demonstracją działania elektromagnesu • posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy przeczytanych tekstów (w tym popularnonaukowych), wyszukuje, selekcionuje i krytycznie analizuje informacje na temat wykorzystania elektromagnesu 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, na czym polega magnesowanie ferromagnetyka, posługując się pojęciem domen magnetycznych •^R bada doświadczalnie kształt linii pola magnetycznego magnesów sztabkowego i podkowiastego •^R formułuje definicję 1 A •^R demonstruje i określa kształt i zwrot linii pola magnetycznego za pomocą reguły prawej dłoni •^R posługuje się wzorem na wartość siły elektrodynamicznej • bada doświadczalnie zachowanie się zwojnicy, przez którą płynie prąd elektryczny, w polu magnetycznym •^R planuje doświadczenie związane z badaniem zjawiska indukcji elektromagnetycznej •^R opisuje działanie prądnicy prądu przemiennego i wskazuje przykłady jej wykorzystania, charakteryzuje prąd przemienny •^R opisuje budowę i działanie transformatora, podaje przykłady zastosowania transformatora •^R demonstruje działanie transformatora, bada doświadczalnie, od czego zależy

	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje działanie elektromagnesu i rolę rdzenia w elektromagnesie • demonstruje działanie elektromagnesu i rolę rdzenia w elektromagnesie, opisuje przebiegi wynik doświadczenia, wyjaśnia rolę użytych przyrządów i wykonuje schematyczny rysunek obrazujący układ doświadczalny, wskazuje czynniki istotne i nieistotne dla wyniku doświadczenia • opisuje przebieg doświadczenia związanego z wzajemnym oddziaływaniem magnesów z elektromagnesami, wyjaśnia rolę użytych przyrządów, wykonuje schematyczny rysunek obrazujący układ doświadczalny i formułuje wnioski (od czego zależy wartość siły elektrodynamicznej) • opisuje wzajemne oddziaływanie magnesów z elektromagnesami • wyjaśnia działanie silnika elektrycznego prądu stałego •^R demonstruje wzbudzenie prądu indukcyjnego <ul style="list-style-type: none"> •^R posługuje się pojęciem prądu indukcyjnego 	<ul style="list-style-type: none"> • demonstruje wzajemne oddziaływanie magnesów z elektromagnesami • wyznacza kierunek i zwrot siły elektrodynamicznej za pomocą reguły lewej dłoni • demonstruje działanie silnika elektrycznego prądu stałego •^R opisuje zjawisko indukcji elektromagnetycznej •^R określa kierunek prądu indukcyjnego •^R wyjaśnia, na czym polega wytwarzanie i przesyłanie energii elektrycznej •^R wykorzystuje zależność między ilorazem napięcia na uzwojeniu wtórnym i napięcia na uzwojeniu pierwotnym a ilorazem natężenia prądu w uzwojeniu pierwotnym i natężenia prądu w uzwojeniu wtórnym do rozwiązywania prostych zadań obliczeniowych 	<p>iloraz napięcia na uzwojeniu wtórnym i napięcia na uzwojeniu pierwotnym; bada doświadczalnie związek pomiędzy tym ilorazem a ilorazem natężenia prądu w uzwojeniu pierwotnym i natężenia prądu w uzwojeniu wtórnym</p> <ul style="list-style-type: none"> •^R posługuje się informacjami pochodzącymi z analizy przeczytanych tekstów (w tym popularnonaukowych) dotyczących odkrycia zjawiska indukcji elektromagnetycznej, wyszukuje, selekcjonuje i krytycznie analizuje informacje na temat wytwarzania i przesyłania energii elektrycznej
--	---	--	--

Wychowanie fizyczne

1. Postawa wobec kultury fizycznej

— uczestnictwo w różnych formach kultury fizycznej (sport, rekreacja, turystyka, fitness) organizowanych przez szkołę i ośrodki samorządowe. Rozumienie potrzeby zdrowego stylu życia (zachowania prozdrowotne, hartowanie organizmu itp. Dyscyplina i aktywność na lekcjach, wzorowa frekwencja. Postępowanie wg zasady „fair play”. Posiadanie umiejętności samooceny.

2. Sprawność morfofunkcjonalna i motoryczna

— poziom sprawności ucznia (kondycyjnej i morfofizjologicznej) z uwzględnieniem postępu na danym etapie kształcenia (rozwoju).

3. Umiejętności

— poziom umiejętności ucznia z zakresu realizowanych form aktywności ruchowej (z uwzględnieniem postępu).

4. Wiadomości

— stan wiedzy dotyczący sprawności morfofunkcjonalnej, motorycznej, troski o zdrowie, umiejętności sędziowania i olimpizmu. Wiadomości z zakresu treści wychowania fizycznego, ścieżki edukacyjnej, pro zdrowotnej oraz własnych wiadomości z uwzględnieniem właściwego doboru i praktycznego zastosowania odpowiednich narzędzi pomiaru. Znajomość przepisów gry i zachowań.

Sposób oceniania

1. Zgodnie z WSO – wg skali 1-6

2. Słownie

Częstotliwość oceniania

- Minimalna ilość ocen w semestrze – zgodnie z WSO (semestralnie - co najmniej jedna ocena więcej niż ilość godzin w tygodniu)
- Postęp sprawności fizycznej : 2-3 razy w roku
- Umiejętności 2– 3 razy w semestrze
- Aktywność – na każdej lekcji – słownie, za pomocą (+), (-) lub oceny (5, wyjątkowo 6)
- Wiadomości – na bieżąco.
- Nauczyciel ma obowiązek na początku każdego roku szkolnego zapoznać uczniów z kryteriami oceny z przedmiotu
- Ocena semestralna i ocena końcoworoczna nie jest średnią ocen cząstkowych, gdyż poszczególne oceny nie mają tej samej wagi

Wymagania na poszczególne oceny

1. Niedostateczny

— Uczeń ma lekceważący stosunek do przedmiotu, nauczyciela i kolegów. Ma niską frekwencję na lekcjach wychowania fizycznego (godziny nieusprawiedliwione). Na zajęciach ćwiczy wybiórczo, często jest nieprzygotowany. Nie chce wykonywać żadnych ćwiczeń, prób i testów mimo zachęty ze strony nauczyciela. Wykazuje znaczne braki w opanowaniu treści programowych. Uczeń charakteryzuje się niewiedzą z zakresu kultury fizycznej.

2. Dopuszczający

— Uczeń nie wykazuje zainteresowania poprawą swojej sprawności fizycznej i umiejętności, nie stosuje zasad zdrowego stylu życia. W zajęciach uczestniczy niesystematycznie, opuszcza lekcje (duża ilość nieobecności nieusprawiedliwionych). Wykonuje niechętnie najprostsze ćwiczenia. Wykazuje duże braki w opanowaniu treści programowych, ograniczając się tylko do treści koniecznych. Posiada małe wiadomości z zakresu kultury fizycznej

3. Dostateczny

— Uczeń niesystematycznie podejmuje działania na rzecz poprawy swojej sprawności fizycznej i nabycia umiejętności. Zajęcia opuszcza sporadycznie (ma nieobecności nieusprawiedliwione). Zadania i ćwiczenia wykonuje niepewnie i z dużymi błędami. Opanował treści programowe w zakresie podstawowym. Uczeń posiada liczne braki w wiadomościach, a tych, które posiada, nie umie wykorzystać w praktyce.

4. Dobry

— Uczeń podejmuje działania na rzecz poprawy swojej sprawności fizycznej i nabycia umiejętności, rozumie potrzebę zdrowego stylu życia. Jest obecny na zajęciach (dopuszcza się nieobecności usprawiedliwione). Chętnie uczestniczy w lekcjach oraz zajęciach pozalekcyjnych. Opanował materiał programowy. Uczeń posiada wiadomości, potrafi je wykorzystać w praktyce inspirowany przez nauczyciela.

5. **Bardzo dobry**

— Uczeń systematycznie działa na rzecz poprawy swojej sprawności fizycznej i umiejętności, biorąc czynny udział w zajęciach lekcyjnych i pozalekcyjnych. Zna zasady zdrowego stylu życia i świadomie samodzielnie próbuje je wdrażać w życiu rodzinnym. Jego zaangażowanie i stosunek do wychowania fizycznego nie budzi zastrzeżeń. Swoją postawą zachęca innych do udziału w zajęciach. Uczeń posiada duże wiadomości z zakresu kultury fizycznej i wykorzystuje je w praktycznym działaniu.

6. **Celujący**

— Uczeń spełnia wymagania na ocenę bardzo dobrą. Jest wzorem do naśladowania na zajęciach w szkole i środowisku. Reprezentuje szkołę w rozgrywkach sportowych. Świadomie i systematycznie stosuje zasady zdrowego stylu życia oraz je promuje. Posiada duże wiadomości z zakresu kultury fizycznej, ciągle je poszerza i wykorzystuje w praktyce.

Zajęcia techniczne

Ocenę celującą uczeń otrzymuje, gdy:

- biegłe posługuje się zdobytymi wiadomościami i umiejętnościami w sytuacjach praktycznych oraz wiedzą znacznie wykracza poza program nauczania
- osiąga sukcesy w konkursach przedmiotowych
- systematycznie korzysta z wielu źródeł informacji
- twórczo rozwija własne uzdolnienia
- śledzi najnowsze osiągnięcia nauki i techniki
- swoje uzdolnienia racjonalnie wykorzystuje na każdych zajęciach
- stosuje rozwiązania nietypowe
- biegłe i właściwie posługuje się urządzeniami w najbliższym otoczeniu
- wykonuje dokumentację ciekawych rozwiązań technicznych

Ocenę bardzo dobrą uczeń otrzymuje, gdy:

- opanował pełny zakres wiedzy określonej w programie nauczania
- rozwiązuje samodzielnie problemy teoretyczne
- prezentuje wzorowe cechy i postawy podczas zajęć
- potrafi współdziałać w grupie podczas realizacji zadań zespołowych
- ambitnie realizuje zadania indywidualne
- bardzo chętnie i często prezentuje swoje zainteresowania techniczne
- jest świadomy zasad bhp podczas pracy
- poprawnie rozpoznaje materiały, określa ich cechy
- sprawnie posługuje się narzędziami i przyborami
- cechuje się systematycznością, konsekwencją działania
- systematycznie korzysta z różnych źródeł informacji
- systematycznie, poprawnie i estetycznie prowadzi dokumentację
- właściwie posługuje się urządzeniami w najbliższym otoczeniu
- bierze udział w konkursach przedmiotowych

Ocenę dobrą uczeń otrzymuje, gdy:

- nie opanował w pełni zakresu wiedzy określonej w programie nauczania
- rozwiązuje samodzielnie zadania teoretyczne
- wykorzystuje czas zaplanowany przez nauczyciela
- sporadycznie prezentuje swoje zainteresowania techniczne
- zna i stosuje zasady bhp
- poprawnie rozpoznaje materiały, określa ich cechy
- poprawnie posługuje się narzędziami i przyborami
- właściwie posługuje się urządzeniami w najbliższym otoczeniu

- czasami korzysta z różnych źródeł informacji
- systematycznie i poprawnie prowadzi dokumentację

Ocenę dostateczną uczeń otrzymuje, gdy:

- opanował minimum zakresu wiedzy określonej w programie nauczania
- rozwiązuje zadania o średnim stopniu trudności
- poprawnie posługuje się przyrządami i narzędziami
- poprawnie rozpoznaje materiały, określa ich podstawowe cechy
- stosuje zasady organizacji i bezpieczeństwa pracy
- mało efektywnie wykorzystuje czas pracy
- rzadko korzysta z różnych źródeł informacji
- systematycznie prowadzi dokumentację, jednak nie zawsze poprawnie

Ocenę poduszczającą uczeń otrzymuje, gdy:

- ma braki w opanowaniu minimum wiedzy określonej w programie nauczania
- rozwiązuje zadania o niewielkim stopniu trudności
- posługuje się prostymi przyrządami i narzędziami
- w nieznacznym stopniu potrafi posługiwać się urządzeniami z najbliższego otoczenia
- posługuje się urządzeniami w najbliższym otoczeniu
- wykazuje trudności w organizowaniu pracy, wymaga kierowania
- nie korzysta z żadnych źródeł informacji
- prowadzi dokumentację niesystematycznie i niestarannie

Ocenę niedostateczną uczeń otrzymuje, gdy:

- nie opanował minimum wiedzy określonej w programie nauczania
- nie jest w stanie rozwiązać podstawowych zadań
- nieumiejętnie używa prostych narzędzi i przyborów
- posługuje się niektórymi urządzeniami w najbliższym otoczeniu
- nie potrafi organizować pracy
- jest niesamodzielny
- nie korzysta z żadnych źródeł informacji
- nie prowadzi dokumentacji

Zajęciach artystycznych - zespół instrumentalny.

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:

- gra bezbłędnie technicznie;
- jego gra jest wierna zapisowi nutowemu;
- gra wyjątkowo interesująco pod względem muzycznym;
- wykracza swym poziomem ponad wymagania grupy;
- bierze udział w występach szkolnych;
- zna zasady muzyki;
- uczęszcza na wszystkie zajęcia.

Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:

- gra bezbłędnie technicznie;
- jego gra jest wierna zapisowi nutowemu;
- gra interesująco pod względem muzycznym;

- zna zasady muzyki;
- uczęszcza na wszystkie zajęcia.

Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:

- gra dobrze technicznie;
- poprawnie pod względem muzycznym z drobnymi uchybieniami;
- zna zasady muzyki;
- uczęszcza na zajęcia.

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:

- gra z wyraźnymi uchybieniami technicznymi i muzycznymi ale posiada zadatki na postęp w dalszej nauce;
- zna zasady muzyki ale popełnia błędy;
- uczęszcza na zajęcia.

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:

- nie spełnia wymagań minimum programowego rokując nikłą nadzieję na postęp;
- zna częściowo zasady muzyki;
- rzadko uczęszcza na zajęcia.

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który:

- nie spełnia wymagań minimum programowego a braki techniczne i muzyczne uniemożliwiają dalszą naukę;
- nie zna zasad muzyki;
- rzadko uczęszcza na zajęcia.

Zajęciach artystycznych - zespół wokalny.

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:

- śpiewa czysto i bezbłędnie;
- śpiewa z odpowiednią dykcją;
- śpiewa z zaangażowaniem i interesująco pod względem muzycznym;
- wykracza swym poziomem ponad wymagania grupy;
- bierze udział w uroczystościach szkolnych;
- uczęszcza na wszystkie zajęcia.

Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:

- śpiewa czysto i bezbłędnie;
- śpiewa z odpowiednią dykcją;
- śpiewa z zaangażowaniem i interesująco pod względem muzycznym;
- uczęszcza na wszystkie zajęcia.

Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:

- śpiewa dobrze i w miarę bezbłędnie;
- śpiewa z odpowiednią dykcją;
- śpiewa poprawnie pod względem muzycznym;
- uczęszcza na zajęcia.

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:

- śpiewa z wyraźnymi uchybieniami głosowymi i muzycznymi ale posiada zadatki na postęp w dalszej nauce;
- uczęszcza na zajęcia.

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:

- nie spełnia wymagań minimum programowego rokując nikłą nadzieję na postęp;

- rzadko uczęszcza na zajęcia.

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który:

- nie spełnia wymagań minimum programowego a braki głosowe i muzyczne uniemożliwiają dalszą naukę;
- rzadko uczęszcza na zajęcia.

Zajęciach artystycznych - zespół taneczny.

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:

- tańczy czysto i bezbłędnie;
- tańczy z odpowiednią gracją;
- tańczy z zaangażowaniem i interesująco pod względem muzycznym;
- wykracza swym poziomem ponad wymagania grupy;
- bierze udział w uroczystościach szkolnych;
- uczęszcza na wszystkie zajęcia.

Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:

- tańczy czysto i bezbłędnie;
- tańczy z odpowiednią gracją;
- tańczy z zaangażowaniem i interesująco pod względem muzycznym;
- uczęszcza na wszystkie zajęcia.

Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:

- tańczy dobrze i w miarę bezbłędnie;
- tańczy z odpowiednią dykcją;
- tańczy poprawnie pod względem muzycznym;
- uczęszcza na zajęcia.

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:

- popełnia błędy w tańcu ale posiada zadatki na postęp w dalszej nauce;
- uczęszcza na zajęcia.

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:

- nie spełnia wymagań minimum programowego rokując nikłą nadzieję na postęp;
- rzadko uczęszcza na zajęcia.

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który:

- nie spełnia wymagań minimum programowego a braki w tańcu uniemożliwiają dalszą naukę;
- rzadko uczęszcza na zajęcia.